

Stavrs. Kommunebibliothek

## Bestemmelser for boklaan i Stavanger kommunebibliotek.

§ 1. Mánuskripter, litterære sjeldenheter, ordbøker, plancheverker og karter utlaanes ikke, men kan avbenyttes i bibliotekets læsevarelse.

§ 2. Kun én bok utlaanes til hver enkelt laantaker om gangen. Bestaar et verk av flere dele, utlaanes i regelen kun én del om gangen.

§ 3. Ingen bok maa uten speciel tillatelse av bibliotekaren beholdes længer end 3 uker.

§ 4. Leveres en bok tilbake skadet eller makuleret, anskaffes et nytt eksemplar for laantakerens regning.

§ 5. Laantakere maa, om saadant forlanges, deponere et beløp av kr. 10.00 eller stille fornøden garanti for bøkernes ordentlige behandling og tilbakelevering i rette tid.

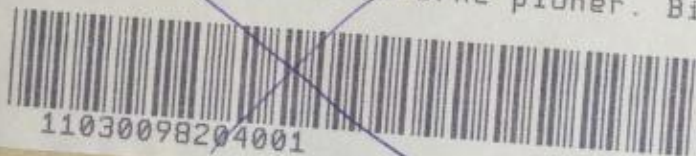
NB. Overskrides laanetiden, betales 2 øre pr. dag for hvert bind.

---

921. BES

Heber, Lilly

Annie Besant. En moderne pioner. Bi



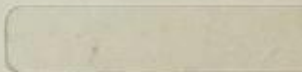
11030098204001

~~UTGÅTT FRA  
STAVANGER BIBLIOTEK~~



LILLY HEBER  
ANNIE BESANT





# ANNIE BESANT

EN MODERNE PIONER

BIOGRAFISK SKITSE

AV

LILLY HEBER



Nasjonalbiblioteket  
Depotbiblioteket



OSLO 1927

OLAF NORLIS FORLAG

922

B46h

om, lcha





## Forord.

Det foreliggende emne — Annie Besant's utviklingsgang og livsgjærning — er så uhyre omfattende, at det i en kort fremstilling som den nærværende bare kan behandles i de allervæsentligste konturer.

Flere punkter av interesse har jeg måttet la ligge, som f. eks. en nogenlunde uttømmende redegjørelse for Annie Besant's gjennomgang gjennom ateismen, slik hun skildrer den i kapitlet *Atheism as I knew and taught it* i sin fængslende selvbiografi fra 1893.

Heller ikke tillater pladsen nogensomhelst uttømmende redegjørelse for Teosofiens vidtfavnende verdensforklaring — på dette punkt kan det bare gis anvisninger til selvstudium, bl. a. i tilknytning til min omtale av dr. Besant's produktion.

Fremdeles kunde det været ønskelig mere indgående at ha belyst dr. Besant's indflydelse på nutidens religiøse liv, hvordan hendes teosofiske forkyndelse har ført mangfoldige vesterlændinger tilbake til kristendommen og dens værdier. På dette punkt vil interesserte finde betydningsfulde uttalelser fra nordisk hold i det festnummer til ære for dr. Besant som i august 1927 utgis av *Stjernen, Nordisk Tidsskrift for Den nye Tidsalders Idéer*.

Endelig kunde det, om tid og plads hadde tilladt det, været av betydelig interesse at ha gåt nærmere ind på det filosofiske grundsyn som har været bestemmende for dr. Besant's politiske verdensindsats.

Interesserte henvises her til hendes bøker om indisk politik, anført under omtalen av hendes produktion, fremforalt til *The future of Indian politics*, s. 310, ff.

Hvad selve denne verdensindsats angår, dr. Besant's politiske gjenreisningsarbeide i Indien, så indtar den, som det vil sees, en bred plads i nærværende fremstilling, fordi dens detaljer endda er særdeles litet kjendt her i Vesten, skjønt den allerede nu erkjendes at være av verdenshistorisk betydning.

Forøvrig har det været hensigten med denne biografi at gi en såvidt mulig omfattende redegjørelse, basert på autentiske dokumenter og første hånds kundskap, for bevægelser og begivenheter som optar sindene i stadig stigende grad og i stadig videre kredse hele verden over, og som gjør en oversigtlig, kortfattet utredning i høi grad ønskelig.

Men hvad jeg fremforalt har villet vise i min biografiske skitse, det er selve utviklingslinjen i en moderne pioners livsverk, slik det bygger sig op, mægtigere og mægtigere, eftersom årene går.

Endda er det ikke på langt nær avsluttet, som vi skal se, endda står dr. Besant, trods sine 80 år, midt i sin livsgjerning.

Men den utredning som allerede på dette tidspunkt kan gis tør, for mer end ett sökende nutidsmenneske, bli noget av en ledetråd til forståelse av en mørk og vanskelig overgangstid, fuld av, som det synes, uløselige problemer og forvirrende, uforståelige hændelser.

Det er med dette håb den sendes ut, beretningen om en av vor tids store Lysbringere, hendes liv og gjerning.

Blommenholm, juli 1927.

*Lilly Heber.*

## Pioneren.

*Kun skjul dig i Dalen saa lavt som du vil  
dog løfter en Aand dig til Himmelens Skulder.  
Luk Læben og Øret og Øinene til,  
dog faar du til Mund en himmelsk Basun,  
en Himmel til Øre, vidaaben og hul,  
der hører fra Jorden som Tordenens Bulder  
hver Menneskeklage der sukker i skjul . . .*

I disse udødelige ord tegner *Henrik Wergeland* et billede av Pioneren og hans sjælelige konstitution.

Dr. Annie Besant utdyper dette billede, når hun i sin selvbiografi skriver:

„Vi roser ikke den mor som drevet av sin beskyttende morskjærlighet lægger det gråtende barn til brystet og stiller dets sult og klage. Snarere vilde vi bebreide hende det, om hun vendte sig fra dets gråt for at tilfredsstille sine egne ønsker.

Slik er det med alle dem hvis ører er åpne for Menneskehetens hjælpeløse, såre gråt . . . Jeg vet nu at det er denne gråt som har gjenlydt i mit hjerte hele livet igjennem . . .

Trangen til at ofre og gi er ikke en smertelig tilkjæmpet tilbøielighet . . . At følge denne trang er en umiddelbar, glædefylt handling, det letteste

og kjæreste av alt. At undertrykke denne sjælens dypeste længsel vilde bringe med sig en følelse av skam og vanære.

At tjene, det er at gi efter for et overvældende ønske."

Dr. Besant blotter her grundkraften i pionerens livsgjerning til alle tider og under alle himmelstrøk.

Slik er de skapt, de store foregangsskikkelser, „Menneskehetens Lærere og Idéanførere“, som tomme for tomme, under uhørte lidelser og motstand, har tilkjæmpet sig det vi kalder for menneskelige fremskridt.

Et grundtræk har alle tiders pionerer fælles: deres kjærlighet til *Sandheten*.

Ikke fattigdom og nød, ikke forkjætring, ikke vanære, fængsel, bål og sverd kunde dræpe denne ukuelige kjærlighet.

Forfølgelsen kunde avpresse dem smertesskrik — som Henrik Wergelands blodig humoristiske satire:

„Redeligheden er løs — hæng den! Retfærdigheden er løs — skjær Haserne af . . . Frisindet er løst — skyd det! Klapjagt! Klapjagt! Kongejagt! Sandheden er løs — bind den! sult den! kvæl den! brænd den! proceder, præk den ihjel! . . .“

Men slukkes kan den ikke, denne glødende kjærlighet til *Sandheten*.

Et av de avgjørende øieblik av sit bevægede, kampfyldte liv skildrer Annie Besant slik:

„Det var som hørte jeg *Sandhetens Røst* lyde utover kamppladsen:

„Hvem vil tale min sak? Hvem vil tjene mig?“  
 Jeg måtte springe frem og svare med lidenskabelig entusiasme: „Her er jeg — send mig!“

„Og,“ legger hun til, „aldrig har jeg et eneste øieblik angret denne beslutning.“

Det er som pioner dr. Annie Besant's navn vil gå over i historien.

Hendes samtid begynner nu at erkjende dette med stigende klarhet.

Da hun feiret sit femtiårsjubilæum i offentlig virksomhet, hyldet av Englands første mænd, skrev den daværende premierminister *J. Ramsay MacDonald* 17. juli 1924:

„Disse femti år har været kampfylde som alle pionerår må være det. Den som går foran må være forberedt på sten og torner; hvile og fred er ikke til for ham.“

Anerkjendelsen kommer langt om længe, fortsetter *MacDonald*.

„Hvor chokerende nye idéene end kan være, så blir allikevel folk lidt efter lidt fortrolig med dem og må erkjende hvor megen sandhet og visdom de rummer.“

Da anerkjendes den stakkars mishandlede pioner . . . endelig får han sin velfortjente ære.

Slik har det været med *mrs. Besant*.

Hun har hat den tilfredsstillelse at gå igjennem meget, — og hvad som kanskje er en endda større

tilfredsstillelse — hun ser, efter sine triumfer, at der er rum for mange fremtidige pionerer, som kan føre hendes arbeide videre.

Har man deltat i det offentlige liv i femti år, gis der da nogen større trøst, mon, end med tilfredsstillelse at se tilbake på svundne år, på alt som blev vundet, og samtidig se fremover, fylt av håb, i vissheten om de kolossale anstrengelser som endda må gjøres for fremskridtets sak på jorden? Må hun endda leve længe for at se verden gå fremover.“

Den kjendte engelske politiker *George Lansbury* uttaler sig i nøiagtig samme retning:

„I alt det arbeide jeg har set hende ikast med har dr. Besant altid gåt i spidsen for reformbevælgelsene. Hun indlot sig aldrig på kompromisser, men stillet sig alltid i breschen for sandheten — hele sandheten — og alltid har hun lagt sine tilhængere på hjertet at følge stjernen, hvor den end ledet dem.

Uttømmende at redegjøre for hendes virksomhet inden Storbritanniens sociale og politiske liv vilde omtrent være det samme som uttømmende at skildre de sociale og politiske omvæltninger fra 1874 indtil hun reiste til Indien for mere end tyve år siden.

Der fandtes ikke en eneste bevægelse, som hun ikke på en fremragende måte tok del i og hvor hun ikke hadde sin fremskudte plads; og gjennom alle de mange år i Indien har hendes sociale og politiske interesser aldrig slakket av . . .

I lange tider hørte jeg bare gjennom aviser og bøker om hendes arbeide i Indien.

Så, for få år siden, blev problemet om Indiens styrelse og administration med ett aktuelt, og endda engang styrtet hun sig ind i politikens hvirvel, ikke som politiker, men som Pioner.

Hun ser klart, som hun altid har gjort det, at for at bygge for fremtiden er det nødvendig at ha en bred og solid, dypt fundert grundmur; at hvis Storbritannien og Indien skal forbli forenet, da må de stå på like fot. Det som er galt i Indien, det er den racemæssige undertrykkelse — forestillingen om den hvite races overlegenhet, den hvite races krav, på grund av denne foregivne overlegenhet, på at beherske og dominere Indernes liv.

Derfor har hun, som alle pionerer været i fængsel og nød, men blev snart løsladt. Jeg er sikker på at hendes trøst under hendes internering var vissheten om at myriader av mennesker var blitt hjulpet gjennom hendes livsverk, og kundskapen om at den lange, lange fremskridtets vei som menneskeheten har tilbakelagt er kranset av helligdomme, reist i levende menneskehjerter til minde om dem som har lidt eller faldt under kampen henimot et fuldkomment liv . . .

Jeg mindes dr. Besant først og fremst som den glimrende veltaler, som kaldte mig og tusener av andre til at gå ut og arbeide for menneskehetens sociale frelse.

Jeg mindes hendes kamp de lange, strævsomme dage igjennem for at underernærte, sultende barn

skulde få mat, for at syke barn skulde få lægedom.

Jeg mindes hende som den kvinde som så godt som alene blandt datidens bekjendte kvinder stod side om side med Charles Bradlaugh i hans kamp for tankefrihet . . .

Og da feltropet lød til kamp for frihet og selvbestemmelsesret, da stillet hun sig side om side med Indiens folk i dets frihetskamp. Og endelig, da det indiske folk, som et tegn på dets tillid til hende og hendes dygtighet og evne til at lede det, valgte hende til præsident for Den Nationale Kongress, da gjorde Annie Besant bare hvad hun altid har gjort gjennom hele sit liv: gjorde fælles sak med dem som trængte en ven, gav sin erfaring, sin energi, stillet sig som taler og skribent med hele sin underfulde kraft til deres tjeneste, som lå håbløst under i livskampen. —

En av Indiens første mænd, nu avdøde høiestretsjustitiarius og president for Selvstyreligaen i Madras, dr. S. S. Iyer, offentliggjør i samme festskrift, hvorfra de foregående citater av MacDonald og George Lansbury er hentet, en bemerkelsesverdige artikel: *Annie Besant — opbyggeren av et Verdensrike*.

I en klar indledning fastslår han at de verdensriker Historien hittil har kjendt har været skapt enten av hærførere eller av statsmænd. Men ett princip har de hat fælles: disse imperier har været trygget ved våbenmagt.

De verdensriker som skal bestå i fremtiden, ut-



taler den lærde indiske jurist, må bygges på et helt andet grundlag — de må hvile på en fuld anerkjendelse av alle dets indbyggerses gjensidige *bror-skap*, de må administreres ut fra *kjærlighetens* prinsipper og må bæres oppe av *universelle religiøse forestillinger*, som umuliggjør religionsstridigheter.

Derfor må grundlæggeren av et verdensrike i vore dage besidde helt andre egenskaper end fortidens grundleggere — han må bygge med religionens, ikke med sverdets kraft . . .

Denne nye type — som verden nu trenger — ser man mest slående legemliggjort i dr. Besant og hendes arbeide for Indien.

Hendes enestående opgave bestod i at gjenopbygge Indien, så det blev en livskraftig del av Det britiske verdensrike.

Indien måtte samles til ett, for uten et samlet Indien er Det britiske Imperium et tomt navn.

Men Indien er ikke en ubeskrevet tavle — det har en ældgammel kultur.

Derfor kan ikke skaperen av et Verdensrike her bruke sverdets, men må appellere til forstanden og til de høieste åndelige instinkter, for at de nye krav til sammensveisning og sikring av et verdensrike kan bli tilfredsstillt.

„Hvem kunde løse en slik opgave uten en sjæl av dr. Besant's type?“ uttaler dr. Iyer. „Bare en kvinne kunde eie og bruke den i dette tilfælde uomgjængelig nødvendige kjærlighet og sympati. Ingen mand, hvor stor han end var, kunde legemliggjøre disse egenskaper så fuldkomment som en kvinne. På

samme tid eier dr. Besant en likefrem mandlig jernvilje. Det var denne jernvilje som hævdet sig dengang hun avslog gjennom kompromis at vike en hårsbredd hvor det gjaldt et stort princip, selv om hun der ved kunde opnå sin frihet og undgå en forfølgelse som efter al sandsynlighet vilde sette hendes liv på spil.“

Dr. Iyer fremhæver videre at når det lykkedes for Annie Besant at vække Indien, da var det fordi hendes åndelige kraft er så mægtig, fordi hun *lever* de idealer hun forkynder.

Det er om *moralske* prinsipper kampen står for og mot indisk selvstyre. Og i denne kamp har dr. Besant ikke et øieblik veget av fra strengt gjennomførte konstitutionelle linjer.

Og hun har været konstruktiv i sin dræpende kritik av det engelske vanstyre i Indien.

Engelske regjeringkredse har stundom fryttet Annie Besant's politik i Indien som „farlig“.

Men, sier dr. Iyer, i indiske lederes øine indebærer hendes politiske metoder fare, ikke for Det britiske keiserrike, men for de særinteresser som i virkeligheten utgjør den stående fare for dette rike.

Dr. Iyer avslutter sin redegjørelse, som i det følgende vil bli mere ingående citert, med at belyse dr. Besant's epokegjørende politiske bedrift. Hun har samlet Indien ved „fredelig overtalelse“, hun har gjengitt et helt kontinent „troen på sig selv“, kaldt det til ansvarsbevisst liv som fri nation for at være med om, ut fra det britiske verdensrikes frivillige sammenslutning av selvstyrte stater, at bygge

den kommende sammenslutning av verdens forenede stater. —

Annie Besant's politiske indsats er av en så enestående art, at den alene vilde sikre hende en fremskudt plads, ikke bare i Det britiske rikes historie, men i verdens historie.

Betydningen av hendes indsats vil vokse, ikke avta, efterhvert som dens nærmere detaljer blir alment kjendt, og efterhvert som de kræfter hun har vakt tillive, den sæd hun har sådd, frit får spire og utfolde sig.

Og allikevel, dr. Besant's pionerarbeide strækker sig langt utover det politiske område. Også dette begynner hendes samtid mere og mere alment at anerkjende.

„Det er som lærer, som forkynder av store sandheter at dr. Besant vil leve videre i fremtiden,“ uttaler George Lansbury.

Og den tidligere citerte indiske jurist dr. Iyer ser i hende den store universalist, som i sin personlighet forener Østens og Vestens høieste egenskaper, Vestens viljekraft og høit opdrevne intellektuelle metoder, Vestens effektivitet, og Østens årtusengamle mysterievisdom, dets høit forfinede hjerte- og intuitionsliv:

Dr. Besant representerer „den fuldkommengjorte indo-ariske type“, den mennesketype som vil, ikke bare muliggjøre, men virkeliggjøre den kommende verdenskultur. —

Også *Bernhard Shaw* understreker det universelle drag i alle hendes tendenser i den spøke-

fulde og charmerende karakteristik av deres samarbeide som han ved hendes femtiårsjubilæum nedlægger som sin skyldige tribut for hendes føtter.

Det er således en i mange retninger særpræget og betydningsfull livsindsats som vil bli gjort til gjenstand for nærmere undersøkelse i det følgende.

I avsnittet *Annie Besant og Vesten* skildres dr. Besant's utviklingsgang i store træk, og hendes sociale indsats i samtidens England.

*Annie Besant og Østen* gir et omrids av dr. Besant's religiøse, pædagogiske, sociale og politiske gjenreisningsarbeide i Indien.

Endelig, i kapitlet *Annie Besant og Verden*, blir der git en utredning av dr. Besant's gjerning, ikke bare som taler og skribent og som president for Det teosofiske samfund, men som seer og profet, som forkynder av en ny tidsalders frembrudd og en stor åndelig lærers nær forestående komme, og nu allersidst av hendes planer i *Ojaidalen, Californien*, hvor hun har stillet sig i spidsen for et storstilet koloniforetagende, som går ut på intet mindre end at uteksperimentere i miniaturmålestok det fremtidens menneskesamfund, som i alle sine fundament er grundet på et konsekvent gjennomført Brorsskapsideal.

Når alt kommer til alt er den 80-årige Annie Besant's navn idag likeså omdisputert som noensinde, trods den anerkjendelse som i stigende grad blir hendes sociale og politiske livsarbeide tildel.

Som født Pioner står hun endda i spidsen for omstridte bevægelser i tiden, kaster hun sig

ind i foretagender som må forekomme en skeptisk og kortsynt samtidig likefrem fantastiske.

Først en eftertid vil eie fuldt overblik over en livsgjærning av dimensioner som dr. Besant's. Først en eftertid vil fuldt ut kunne vurdere hendes mangesidige indsats.

Som alle virkelige pionerer er hendes livshistorie mere gripende, mere spændende end den eventyrligste roman.

Men denne livshistorie har også det tilfælles med deres saga som er Idéanførere og Folkets Lærere, at den skridt for skridt stiller os ansigt til ansigt, ikke bare med tidens mest brændende problemer, men med de evige, universelle problemer, som menneskeånden i årtusener har kjæmpet med og hvis løsning den i sin guddommelige forskertrang stadig kommer nærmere og nærmere ind på livet.

Og det er på dette punkt at Annie Besant har sit mest vidtrækkende budskap at gi til en hungrende og tørstende menneskehet. —





I

ANNIE BESANT OG VESTEN  
SANDHETSSØKEREN





## Kampår.

Hård og streng har den livets skole været som Annie Besant hadde at gjennomgå for at hærdes og forberedes for sin pionergjerning.

Svære var de beslutninger hun gang på gang så sig tvunget til at fatte, men med ubøielig mot og usvikelig sandhetskjærlighet tok hun dem hver gang det gjaldt.

„Heller ikke dennegang kan jeg kjøpe fred, når den skal betales med løgn,“ uttaler Annie Besant i sit livs siste avgjørende krise. „En uimotståelig indre drift tvinger mig til at uttale sandheten som jeg ser den, enten jeg høster ros eller daddel. Denne troskap overfor min sandhetserkjendelse må jeg bevare pletfri, hvor mange dyrebare venskapsbånd som end brister. Den kan føre mig vild — men jeg må følge den; den kan berøve mig alles kjærlighet, jeg må finde mig i det. Sandheten må slå mig — allikevel vil jeg forlate mig på den. Og jeg ønsker ingen anden gravskrift end de ord:

„Hun forsøkte at følge Sandheten“.

---

Annie Besant, som tilhører en høit kultivert slekt med et anset navn i engelsk politik og statsforvaltning, er datter av en Londonerlæge, W. P. Wood og hans irske hustru, og er født 1. oktober 1847.

Hun fik en for datidens forhold sjelden grundig og omhyggelig utdannelse, takket være en kundskapsrik og formuende englænderinde, miss *Marryat*, søster av den berømte romanforfatter kaptein *Marryat*, som efter dr. Woods uventede død i 1852 påtok sig at undervise hende.

Efter en lykkelig barndom fuld av drømme om engang at få ofre sig for en stor sak, efter indgående studier og reiser i Tyskland og Frankrike, vendte den dypt religiøse unge pike tilbake til sin mors hjem hvor hun, drevet av sin kundskapsstørst, kastet sig over studiet av kirkefædrene og samtidens mest fremragende religiøse forfattere.

Hele hendes kjærlighet og offertrang samlet sig om det høieste ideal hun hadde møtt — Kristusskikkelsen. At få følge og tjene Ham stod for hende som hendes livs høieste mål.

Da oplevet hun, i påsken 1866, 18 $\frac{1}{2}$  år gammel, sit livs første åndelige krise. Ved et indgående sammenlignende studium av evangeliens beretninger om den stille uke opdaget hun deres indbyrdes uoverensstemmelse.

Tvil på bibelens bokstavinspiration, tvil i nogen somhelst form, stod for den strengt ortodokst opdragte unge pike som en dødssynd.

Forskræmt jaget hun alle kjætterske tanker på

flugt, men som hun selv sier — de hadde været der og efterlatt sit spor.

Samme påske møtte hun den unge prest som senere blev hendes mand. Men hendes tanker dreiet sig om alt andet end kjærlighet og egteskap. Hans frieri nogen måneder efter kom derfor som lyn fra en klar himmel.

Med geistlig myndighet tok han den forvirrede unge pikes taushet for samtykke — og slik blev hun drevet ind i et egteskap, uten nogensomhelst tilbøielighet, uten nogensomhelst forestilling om hvad hun gik ind til, opdrat som hun var i absolut uvidenhed om alt som angik slegtens fortsættelse.

Engang i forlovelsestiden forsøkte hun at bryte ut, men da hendes forgudede mor på det bestemteste appellerte til hendes æresbegreper, fandt hun sig i det uundgåelige og spurte sig selv om det var på denne måte hun skulde gi sit liv i selvforglemmende tjeneste.

Egteskapet blev dypt ulykkelig. „Aldrig hadde nogen talt et ord til hende i *vrede*; aldrig hadde nogen *befalt* hende at gjøre dette eller hint; ingen personlig sorg hadde hun endda prøvet . . . Da hun møtte hårdhet, fremkaldte det en viss undren — hun begrep det ikke; men derefter vakttes hendes indignation. En stolt og trodsig motstand blev derefter hendes tilflugt,“ sier en av Annie Besant's biografer, den danske billedhuggerinde *Henny Diderichsen*\*).

\*) Citatene fra Annie Besant's selvbiografi i nærværende kapitel er i flere tilfælde lagt nær op til de udmerkede oversættelser i denne fine og sympatiske livsskildring.

„Jeg burde sikkert aldrig ha giftet mig,“ skriver mrs. Besant i sin selvbiografi. „For bak den milde, føielige unge pike skjulte der sig, likeså ukjent for hende selv som for hendes omgivelser, en kvinde hvis vilje var ubøielig, hvis styrke higet efter at gi sig uttryk og som gjorde oprør mot en hver tvang.

Efter at Annie Besant var våknet til en dæmrende bevissthet om sig selv og sin naturs suveræne frihetskrav fulgte begivenhetene slag i slag.

En voldsom sjælekamp våren 1871 rystet hendes tro på en kjærlig og almægtig Gud i dens grundvolde.

Under stigende sjæleangst oplevet hun hvordan dogme efter dogme faldt i hendes kristne barnelærdom med dens forkyndelse av de evige helvede-straffe, den stedfortrædende forsoning og bibelens bokstav-inspiration.

Tilslut, efter at hun forgjæves hadde søkt hjelp hos en av tidens religiøse ledere, kom hun dithen, at hun ikke med personlig ærlighet kunde delta i nadverden i den lille landsbykirke hvor hendes mand var prest — en uhørt ting for en prests hustru i datidens bigotte England.

Der blev stillet hende et valg: enten at bøie sig under vedtat skik og bruk eller forlate hjem og barn.

Annie Besant valgte det siste. At slå av på sandhet og ærlighet var hende en umulighet.

Og endda hadde hun det tungeste tilbake — at stå imot sin gamle mors bønner.

Mrs. Wood, med sin langt større erfaring, visste

hvor brutalt verden vilde dømme hendes unge datter for dette utilgivelige brudd på konventionelle samfundsvedtægter, og på sine knæ, badet i tårer, bøn-faldt hun datteren om at gi efter.

„Det følte som en forbrydelse at volde hende en slik sorg,“ skriver Annie Besant i sit tilbakeblik over denne tid. „Jeg følte mig som en morder, da hun la det elskede hvite hode i fanget mit. Og allikevel — leve på en løgn? Det var ikke mulig for mig — ikke engang for hendes skyld kunde jeg gjøre det. Selv i denne frygtelige sjælekamp klynget jeg mig med al min vilje til sandheten. Det ord gjælder nu som altid før: den som elsker far eller mor høiere end sandheten, er ikke værdig til at skue den ansigt til ansigt; bare ærlighetens steile, stenede vei er veien til lys og fred.“

Nu kom den ene svære prøve efter den anden.

Den unge Annie Besant med sin glødende interesse for religiøse problemer, videnskap og politik har endelig fundet venner som delte hendes frigjorte anskuelser og som trofast støttet hende i hendes hårde kamp for at opholde livet for sig og sin lille pike — moren var nylig død, sterkt medtat av sorg over datterens skjæbne, men med den inderligste kontakt med hende like ind i døden.

En høit kultivert kreds av utpræget videnskabelig orienterte fritænkere med mrs. og mr. *Thomas Scott* i spidsen hadde optat hende i sin midte. Da møter Annie Besant i 1874 Englands dengang mest fremskredne radikale politiker, *Charles Bradlaugh*, og så dypt gripes hun av hans pioneropgave

i det konservative engelske samfund, at hun beslut-  
tet sig til at kaste sig ut i det offentlige liv og sam-  
men med ham ta op kampen for en række på-  
krævede reformer.

Charles Bradlaugh, hvis strid for tanke- og  
samvittighetsfrihet få år efter blev fulgt med levende  
sympati av hele den civiliserte verden, var dengang  
alment forfulgt.

*John Stuart Mill*, den store engelske filosof,  
vovet at støtte ham, og det kostet ham hans sæte i  
parlamentet.

Det skulde mot til åpent at stille sig ved hans  
side — dobbelt mot for en kvinde.

Annie Besant gjorde det og utsatte sig derved  
for en forfølgelse som efter samtidige politikeres  
opfatning er noget nær enestående i Englands poli-  
tiske annaler.

Men en uplettet renhet i karakter, liv og mo-  
tiver sikret hende, selv under 'de mange og lange  
kampens år, en stigende respekt.

Overalt, hvor det gjaldt åndsfrihet, tænke- og  
ytringsfrihet, kastet hun sig ind i kampen med hele  
sin kraft, som skribent og som taler.

Allerede dengang var „Annie Besant Englands  
første taler, kanske Europas . . . jeg har aldrig hørt  
hendes overmand,“ skriver *Bernhard Shaw* i 1924.

Da spørsmålet om retten til at diskutere befolk-  
ningsspørsmålet blev reist i 1877 i tilknytning til  
Malthus' teorier, var det Annie Besant og Brad-  
laugh som tok det op.

Bradlaugh med fare for alltid at forskjertse sin

adgang til Underhuset, Annie Besant med den sikre utsigt at miste sit gode navn og rygte — for en kvinde det værste av 'alt. „Men jeg hadde set de fattiges elendighet, jeg hadde set kvinder, hvis barn gråt av sult, fordi en arbeiders ukeløn, som til nød kunde føde fire munde, umulig kunde strække til når det var otte eller ti.

Skulde jeg av frygt for miskjendelse, av frygt for en plet på mit gode navn og rygte avholde mig fra at hjelpe dem? Dersom jeg kunde redde tusener fra nød og elendighet ved at utbre denne kundskap, skulde jeg da holde mig tilbake? Hvad var al min tale om selvopofrelse værd, dersom jeg svigtet, når det gjaldt det som var mig mest dyrebart?

Slik ræsonnerte jeg og fattet omsider med bævende hjerte min beslutning.“

Følgen uteblev ikke. Såvel Bradlaugh som Annie Besant blev fængslet, mens takkeskrivelser fra fattige og mængder av anerkjendende brever fra fremragende mænd og kvinder, både i ind- og utland, strømmet ind. Englands justitiarius i egen høie person indstillet på frikjendelse. Men Toryregjeringens særskilt utnævnte jury dømte sit *Skyldig* til 6 måneders fængsel og en bot på 700 £ hver.

Dommen blev appellert og endte med fuldstændig seier såvel for de dømte som for den princip-sak det her gjaldt.

For Annie Besant fik den imidlertid et smertelig efterspil: Hendes lille niårs pike blev tat fra hende for hun endda hadde fåt appellert dommen, og efter at den lille Mabel, gråtende av angst og sorg med magt

blev ført bort fra sin mor, gjennomgik Annie Besant i sin fortvilede sorg og sit savn av barnet påny en voldsom sjælelig krise, hvor hun holdt på at miste forstanden.

Tilbunds lærte hun at kjende en hustrus og mors retsløse stilling i datidens England, men så klar var hendes ret at hun tilslut opnådde lovlig adgang til begge sin barn — men under så oprivende forhold skedde disse besøk, at hun for barnenes skyld definitivt opgav dem.

Da var det at hun tok den beslutning at hun, berøvet sine egne barn, vilde prøve at være en mor for andres hjelpeløse barn. „Jeg kunde lette og læge smerten i mit eget hjerte ved at lindre andres smerte,“ sier hun selv.

Heftigere og heftigere raste kampen omkring Bradlaugh's adgang til at ta sit sæte i Underhuset, tiltrods for at han av samvittighetsgrunde ikke kunde forsvare at avlægge den konventionelle ed.

Bradlaugh's tilhængere vokste i antal og indflydelse, mens kampen fulgtes med spændt opmerksomhet ute og hjemme.

Den 3. august 1881 kom det til en krise, da Annie Bessant med fare for sit eget liv kastet sig mellem de fremstormende folkemasser og politiet og med sit mot og sin rådsnarhet avverget en katastrofe.

Kampen endte med fuld seier for Bradlaugh, som endelig under stigende anerkjendelse indtok sit sæte i det engelske parlament.



## Social indsats.

På dette tidspunkt var det at Annie Besant's opmærksomhet for alvor blev henvendt på socialismen, som altid hadde været Charles Bradlaugh som radikal individualist et fremmed og usympatisk fænomen, mens socialistene på sin side av al magt angrep Bradlaugh.

Endda en gang stod Annie Besant ansigt til ansigt med et ideal, høiere end noget hun hittil hadde møtt, både intellektuelt og moralsk:

„Socialismen med dens storslagne ideal appellerte til mit hjerte, mens dens sunde økonomiske basis talte til min forstand. Hele min interesse var samlet om folkets fremskridt, om at hjælpe menneskeheten. Her stod jeg overfor det sociale brorskaps høie ideal, så døren åpne sig for et lykkelig og frit samfundsliv, det mål jeg så længe og længselsfuldt hadde higit mot.“

Men kunde hun slite sig løs fra samarbeidet med den gamle åndskjæmpe Charles Bradlaugh, opfostret i en sterk og uavhengig individualisme, og socialismens bitre fiende?

„Min hengivenhet, min taknemlighet reiste sig mot den tanke at ta op et samarbeide med den kreds som hadde gjort ham slik bitter uret.

Men sultende barns gråt lød altid for mine øren; kvinders hulken, som var forgiftet i blyfabrikkene, utmattet av arbeide i naglefabrikkene, drevet av hungersnød ind i prostitutionen, ældet og furet i uop-hørlig slit . . .“

Kampen varte ikke længe. „Jeg besluttet mig til åpent å bekjende socialismen og arbeide for den med al min energi.

Lykkeligvis var mr. Bradlaugh likeså tolerant som han var sterk og vort private venskap forblev urokket.“

*Bernhard Shaw* gir i den tidligere nævnte artikkel i 1924 et fornoielig og karakteristisk interiør fra disse bevægede dage:

„ . . . Jeg synes det ikke er længe siden jeg gik til et møte i Det dialektiske samfund for at holde en tale for socialismen. Jeg fandt medlemmene ophidset og urolige ved Annie Besant's tilsynekomst — for længe siden hadde hun holdt op at være tilstede ved Samfundets møter, og hun var fremdeles regnet for at være den tapreste forkjæmper for den gamle individualistiske fritænknerskole, som Bradlaugh hadde skapt.

Fra alle kanter blev jeg advart om at hun var kommet til møtet for at ødelægge mig, og at min sak var tapt i det øieblik hun reiste sig for at tale.

Jeg overgav mig til min skjæbne og førte min

sak så godt jeg kunde. Da diskussionen begyndte ventet alle på at Annie Besant skulde lede oppositionen.

Hun bad ikke om ordet og tilslut blev oppositionen startet av en anden. Da han hadde sluttet reiste Annie Besant sig og til møtets forbløffelse tilintetgjorde hun den siste taler helt og holdent. Det var ikke andet for mig at gjøre end fuldstændig desorientert at triumfere under hendes beskyttelse.

Da møtet var slut bad hun mig om at nominere hende til at bli valgt ind i *The Fabian Society* og inviterte mig til at spise middag med sig.“

Det blev bevægede år som nu fulgte.

Annie Besant's overgang til socialismen utløste en storm av angrep på hende fra alle kanter, fra kristne, fritenkere og radikale.

Samtidig fik hun hændene fulde med de pågående sociale kriser.

Med et ukuelig personlig mot, med stadig fare for arrestation kjæmpet hun på demonstrations- og friluftsmøter for socialistenes ytringsfrihet, som en tid på det alvorligste var truet.

Under den svære arbeidsløshet høsten 1887, da Annie Besant i sit tidsskrift *Our Corner* tok til orde for organisert understøttelse av de arbeidsløse skriver hun:

„En ting er indlysende, samfundet må ta sig av de arbeidsløse, ellers tar de arbeidsløse sig av samfundet. Utkiksmanden på samfundsskibet melder storm, og de som prøver at føre skibet ind i smult vand, er ikke samfundets værste fiender.“

Om Annie Besant's socialistiske arbeide i *The Fabian Society* fortæller Bernhard Shaw:

„Hun repræsenterede en slags stående hær for os, altid på pletten hvor det var vanskeligheter og farer. På folkemøter erobret hun tilhørerne med storm, når meningsforskjelle blandt socialistene bragte vort samfunds politik i konflikt med andre socialistiske samfund. Hun oprettet underavdelinger for os over hele landet, kastet sig ind i de store streiker og demonstrationer . . . Til os overlot hun det løpende arbeide, selve kampen tok hun på sig. Hendes arbeidskraft var fabelagtig, likeså hendes personlige mot og beslutsomhet, som da hun marsjerer ind i politiretten, baner sig vei til vidneskranken og tvinger dommeren til at høre på hende bare gjennom styrken av sin personlighet. Men dette var ingen ting mot hvad hun præsterte dengang hun arbeidet nat og dag for at føre fyrstikarbeiderskenes streik frem til seier, da de en dag i sin bitre nød opsøkte hende på hendes kontor og bønfuldt om hendes hjælp.“

I samme retning uttaler *George Lansbury* sig, når han fortæller om hvordan hun den berygtede „Blodig-søndag“ på Trafalgar Square 13. nov. 1887 alene og ubevæbnet, vandret sin urokkelige gang mellem rækkene av soldater og politi i sin ubøielige beslutning om at hævde retten til ytringsfrihet for det engelske folk.

„Jeg var blandt folkemassene både den dag da hun kastet sig mellem Bradlaughs forsvarere og politiet og søndagen på Trafalgar Square, og jeg vet

hvad vi alle tænkte om hendes mot og hengivenhet," lægger han til.

I disse kampens år var Annie Besant en ledende taler og agitator for de sultende havnearbeidere i Eastend og for de arbeidsløse — alltid var hun på deres side som led uret og nød.

Men sin største indsats gjorde hun kanskje, når alt kommer til alt, som medlem av Londons skolestyre.

Både Bernhard Shaw og George Lansbury fremhæver hendes indsats her, ingen klarere end Lansbury:

„Gjennem sin virksomhet og sine personlige anstrengelser sikret hun et langt høiere nivå for engelske barns utdanning. Og hvad som var endda meget viktigere end læsning, skrivning og regning var dette at det, takket være hendes arbeide, blev almindelig anerkjendt hvor meningsløst det var at prøve at utdanne underernærte barn, som holdt på at gå tilgrunde av sult. Det var hendes arbeide som la grundvolden for det nu eksisterende glimrende system i alle vore folkeskoler med lægeundersøkelse og lægebehandling i forbindelse med skolekjøkkener . . . Dr. Besant var det som først av alle vakte den offentlige opinion og tvang myndighetene til at gå til handling.

Men dette var ikke alt. Hun utførte også et andet stykke arbeide, som fik vidtrekkende følger.

Skolestyrets offentlig igangsatte arbeider og dets kontrakter var basert på underbetaling og sulteløn.

Dr. Besant gjorde slut på hele denne trafik ved

at få Londons skolestyre til at gå med på i alle sine arbeids- og kjøpe-kontrakter at ta ind den klausul, at alt arbeide det hadde at gjøre med skulde foregå under lovbeskyttede betingelser, hvad betaling og arbeidstid angik.

Virkingen av denne beslutning strakte sig langt utenfor skolestyrets sfære. Overalt blev der reist agitation for at alle kommunale og alle regjeringskontrakter skulde indeholde en lignende klausul . . . På dette punkt var dr. Besant en pioner inden den organiserte arbeiderbevægelse . . .

Fordi en række kommuner optok denne standard, blev det umulig at opretholde det tidligere lave lønsnivå.

Og det er værd at mindes at det er dr. Besant, som både hvor det gjaldt skolebarnenes helse og studiepensum og lønsvilkårene for arbeide og arbeidere i det offentliges tjeneste — her indførte en ny og høiere politisk standard, en standard, som allerede har hat, og i den allernærmeste fremtid vil få, meget vidtrækkende konsekvenser.“

## Sandhetssøkeren.

I al denne tid hadde Annie Besant's indre liv gjennomgått en merkelig og påtagelig utvikling.

Under de sidste års bevægede politiske kampe side om side med mænd som Herbert Burrows og William T. Stead, den sidste kjendt som en varm kristen, fylt som ateisten Annie Besant av en brændende kjærlighet til menneskene og et likeså brændende hat mot al undertrykkelse, begyndte hun at drømme om en ny kirke som skulde være en forkynner av social pligt, opretholde social retfærdighet og bygge op det virkelige menneskelige samfund på jorden.

Annie Besant fik gjennom dette samarbeide med helt anderledestænkende øinene op for at der „fandtes bånd, sterkere end al antagonisme, en enhet, mere dyptgående end alle de spekulative teorier som adskiller menneskene.“

Samtidig begyndte det at gå op for hende med hendes dype religiøse og etiske behov, at der trængtes noget mere end hun rådet over for at læge den sociale nød. De socialistiske teorier gjorde

fyldest for sig hvor det gjaldt samfundets økonomiske problemer.

Men hvorfra skulde man hente det ledende motiv, inspirationen, som var nødvendig for at virkeliggjøre menneskenes brorskap? „Vore anstrengelser for at organisere en stab av virkelig uselviske arbeidere hadde slått feil. Skjønt store ting var utrettet, så var det allikevel ikke lykkedes at skape en virkelig omfattende bevegelse, grundet på selvopofrende hengivenhet, hvor man arbeidet av kjærlighet til saken, bare for at gi, ikke for at ta.

Hvor fandtes det materiale, hvorav et ædlere samfund kunde bygges, hvor fandtes de hjørnestener, hvorpå menneskehetens tempel kunde reises?

En mørk fortvilelse kunde gripe mig når jeg speidet efter en slik bevegelse og ikke fandt den.“

Og ikke bare det. Siden 1886 hadde Annie Besant, utrættelig som hun var i sin sandhetsøken, efterhvert kommet til den erkjendelse, at hendes filosofi ikke strak til; at livet og tanken var noget mer end hun hadde drømt om.

„Psykologien gik netop dengang frem med kjæmpeskridt,“ fortæller hun selv. „Hypnotiske eksperimenter åbenbaret hittil uanede sider av den menneskelige bevissthet, underlige, gådefulde fænomener, som antydet en flerhet av personligheter, og, hvad som var det aller mest overraskende — en intens tankevirksomhet når hjernen, tankens formentlige skaper, var sat ut av funktion. Faktum efter faktum strømmet ind over mig og krævet en forklaring som jeg ikke kunde gi.





Annie Besant i 1880-årene.

Jeg studerte bevissthetens natsider, drømme, hallucinationer, sindssygdом.

Pludselig brøt der en lysstråle ind over dette mørke — A. P. Sinnets bok *Occult World* (De skjulte kræfters verden), med dens underfuldt vækkende brever, som åpnet perspektiver, ikke til en overnaturlig verden, men til naturlove av en høiere orden, langt mer vidtrækkende end jeg hadde votet at forestille mig.

Jeg kastet mig nu tillike over studiet av spiritismen gjennom private eksperimenter og fandt fænomener som var hævet over enhver tvil, mens den spiritistiske forklaring av dem på ingen måte tilfredsstillt mig.

Fænomener som clairvoyance, clairaudiance og tankelæsning viste sig at være kjendsgjæringer."

Hele tiden under hendes rastløse offentlige liv, arbeidet Annie Besant med disse problemer, mens hun utrættelig søkte løsningen på dem.

Hendes fortsatte eksperimenter ledet hende til den slutning, at der fandtes skjulte, hittil uopklarte kræfter og hun besluttet sig til at søke løsningen på disse gåder, koste hvad det koste vilde.

En dag ved solnedgang tidlig på våren 1889 da Annie Besant sat i dype tanker, fylt av en intens, næsten håbløs længsel efter at løse livets og bevissthetens gåder, hørte hun en stemme som senere skulde bli hende kjendt og kjær, det helligste på jorden og som bød hende være ved godt mot, for lyset var nær.

Fjorten dage senere gav William Stead hende

to svære bind og spurte hende om hun vilde anmelde dem, da ingen av hans faste anmeldere turde gi sig ikast med dem.

Hun tok bøkene, det var de to bind av H. P. Blavatskys *The Secret Doctrine* (Den hemmelige lære).

„Jeg bar min byrde hjem og satte mig til at læse,“ fortæller Annie Besant.

„Og eftersom jeg vendte side efter side blev jeg mer og mer betat. Hvor kjendt det hele forekom mig. Det var som hele min bevissthet møtte disse konklusioner på halvveien. Hvor naturlig det var, hvor logisk begrundet, hvor selvfølgelig — og allikevel hvor storslået. Jeg var blændet, overvældet av det lys som viste mig de mange brudstykker som deler av et mægtig hele.“

Alle de gåder, alle de problemer som hun hadde arbeidet med i alle de mange år fik nu med et sin naturlige og enkle forklaring.

Naturligvis måtte de alle skridt for skridt grundig gjennomarbeides senere, idet hjernen langsomt tilegnet sig hvad intuitionen i et nu hadde grepet som sandhet, uttaler Annie Besant:

„Men jeg hadde set lyset, og i dette lynglimt visste jeg at min lange søken var forbi, at Sandheten var fundet.“

## Gjennem storm til fred.

Efter at Annie Besant hadde opsøkt *Helena Petrovna Blavatsky* — eller H. P. B., som hun foretrak at bli kaldt av sin nærmeste kreds — og mottat dype og bestemmende indtryk av hendes retfremme, bundhæderlige personlighet, kom den sidste store prøve i Annie Besants personlige liv.

Hun følte sig uimotståelig draget til at slutte sig til Det teosofiske samfund, men der var tusen hensyn som talte mot det.

„For jeg så tydelig og klart hvad dette skridt vilde innebære. Jeg hadde på dette tidspunkt for en stor del overvundet offentlighetens motvilje og fordomme mot mig gjennom mit arbeide i Londons skolestyre, jeg hadde grund til at håbe at mine bestræbelser for at hjelpe omsider skulde bli møtt med velvilje.

Skulde jeg igjen kaste mig ind i en ny stridshvirvel, og ved pånytt at skifte standpunkt bli gjenstand, ikke for hat, men for det som værre var, for latter? Skulde jeg igjen måtte kjæmpe den gamle trættende kamp for en upopulær sandhet? Måtte

jeg gjøre front mot materialismen og trodse den skam offentlig at måtte bekjende at jeg tok feil den gang jeg, villedet av et ensidig forstands-ræsonnement, benegtet sjælens eksistens?

Måtte jeg forlate den armé, som hadde kjæmpet så tappert for mig, de venner som trofast hadde stått mig bi, da den offentlige mening brøt staven over mig? Og han, den bedste og trofasteste ven av dem alle, hvis tillid jeg hadde rystet ved at gå over til socialismen — skulde han lide den forsmædelse at se sin medarbeider, sin medkjæmper, som han hadde været så stolt av, som han hadde været så ædelmodig mot, gå over til fienden, forlate materialismens skanser?

Med hvilket uttrykk i sine øine vilde Charles Bradlaugh se på mig når jeg fortalte ham at jeg var blitt teosof?“

Kampen var hård og bitter, men utgangen var sikker: Annie Besant hadde ingenting andet at gjøre end at følge den sandhet hun efter et langt livs søken endelig hadde fundet frem til.

Igjen gik hun hen til H. P. B., denne gang for at melde at hun ønsket at bli medlem av *Det teosofiske samfund*.

„H. P. B. kastet et gjennomtrængende blik på mig: „Har De læst rapporten som *Selskapet for psykisk forskning* har utsendt om mig?“

„Nei, jeg har aldrig hørt om den, såvidt jeg vet.“

„Gå og læs den. Og hvis De efter at ha læst den igjen kommer tilbake — vel!“

Mere vilde hun ikke si om den sak.

Jeg lånte rapporten og studerte den grundig. Hurtig så jeg hvor svak den grundvold var som bar hele den imponerende beviskonstruktion.

De stadige antagelser, som konklusjonene var basert på, de absolut utrolige utsagn bevisene støttet sig på: og — hvad som var det mest fældende — den mer end tvilsomme kilde alle disse bevis skrev sig fra.

Alt berodde på ekteparrets Coulombs sandfærdighet, og de stemplet sig selv som deltagere i det påståtte bedrageri. Kunde jeg stille denslags beviser op mot den åpne, frygtløse natur jeg hadde fåt et glimt av, imot den stolte, strålende sanddruhet som lyste mot mig fra H. P. B.s klare blå øine, ærlige og urædde som et barns?

Var forfatteren av *The Secret Doctrine* denne elendige bedrager, denne frastøtende og lumpne taksenspiller, som opererte med hemmelige dører og glidepaneller?

Tanken var helt og holdent absurd . . .

Kort efter undertegnet jeg min ansøking om medlemskap av Teosofisk samfund“\*).

---

\*) Stiftet i New York 17. nov. 1875 av H. P. Blavatsky og oberst H. S. Olcott.

Dets formål er: 1) At danne en kjerne av mennesketens brorskap, uanset race, trosbekjendelse, kjønn, samfundsstilling eller farve. 2) At fremme det sammenliggende studium av religion, filosofi og videnskap. 3) At granske hittil ukjendte naturlover og menneskets skjulte kræfter.

„Fra den dag indtil nu . . . har min tro på H. P. Blavatsky aldrig vaklet, min tillid til hende aldrig været rokket ved,“ udtaler Annie Besant i 1893. „Drevet av en bydende intuition gav jeg hende min tiltro, og dag efter dag, i det næreste, intimeste samliv, viste det sig at jeg havde handlet ret. Jeg taler om hende med den ærbødighed som en elev skylder den lærer som aldrig svigtet hende, jeg omfatter hende med den lidenskabelige taknemlighed som tilkommer den sjæl, som åbnet sandhetens porter for mig og viste mig veien mot lys.“

Kort efter sin indtræden i Det teosofiske samfund offentliggjør Annie Besant en redegjørelse for de grunde, som ledet hende til dette skridt og en opsigtsvækkende anmeldelse av *The Secret Doctrine*.

Efter en klar påvisning av hvordan den vesterlandske videnskap i hele sin erkjendelse er begrænset av de erfaringsmuligheter, som betinges av vore fem sanser og en hærskere av omhyggelig konstruerte mekaniske instrumenter, som nu snart synes at ha nådd grænsen for fuldkommengjørelse, fastslår hun at selv en svak utvidelse av vore sansers mottagelighet utover visse svingetal i materiens vibrationshastighet, vilde åbenbare for os nye, for vor normale bevissthet ukjendte sider av universets liv.

Det er en selvfølge at begrænsningen i vore sanseapparater ikke indebærer nogensomhelst begrænsning i universets livsmuligheter.

Her er det Østens årtuseng gamle visdom træder til og hævder, at der hos alle menneskelige væsener ligger latente muligheter for en fuldkommen naturlig

skridtvis utvidelse av de normale sanser, hvorved hittil ukjendte områder av vort univers skridt for skridt og med videnskabelig nøiagtighet kan utforskes.

Flere østerlandske vismænd har utviklet disse evner noget hurtigere end den øvrige menneskehet, ved hjelp av metoder som ligger åpne for alle og enhver, med den følge at de har en kundskap at gi om universet og de parallelt løpende mangesidige evolutionsrækker, som er knyttet til dette univers, som den vesterlandske videnskap endda mangler, skjønt også den er kommet på det rene med de myriader av liv som rummes f. eks. i en eneste vanddråpe.

Langs disse linjer er det at østerlandsk visdom er nådd frem til en dyptgående kundskap om det kompliserte væsen som er mennesket, og hvis udødelige principer utgjør dets virkelige jeg, Egoet, som passerer gjennom inkarnation efter inkarnation, ledet av den ældgamle lov: hvad du sår, skal du også høste. —

(Det tør være på sin plass her at indskyte, at om man godtar evolutionsteorien da må man også her i vor vesterlandske verden før eller senere nå frem til den fuldkommen konsekvente slutning, at likesom der befinner sig myriader av væsener på de trin av utviklingsstigen som ligger under menneskestadiet, således foreligger den mulighet, at der kan eksistere overmennesker, høit utviklede væsener, som står like så langt over os i kundskap og



beherskelse av naturkræftene, som vi står over dyrene.

Som Georg Brandes uttaler i en av sine litterære kritikker fra 1893 (av Alvilde Prydz's *Mennesker*):

„Naar Begrebet Udvikling engang for alle er fastslaaet som et Grundbegreb, er det dog ikke nogen ligefrem fjantet Tanke, det at paa samme Maade som Menneskene have udviklet sig af Dyrene . . . kan der af Menneskeheden udvikle sig høiere Væsener, høiere Mennesker, „Overmennesker“.

Som det Menneskelige er fremgaaet af det Dyriske, saaledes er det tænkeligt at under Udviklingen, der jo bevæger sig frem gennem Hundrede Tusinder af Aar, det „Guddommelige“ kunde fremgaa af det Menneskelige. Der kunde opstaa Væsener, i Forhold til hvem det vi nu forstaaer ved Mennesker, vilde være hvad Mennesker nutildags er i Forhold til Dyrene.“

Også på dette punkt kompletterer østerlandsk visdom de her antydede vesterlandske intellektuelle overveielser.

Disse overmennesker ekisterer, hævder den.

Dette mægtige åndelige brorskap — hvis eksistens alle de store religioner forkynder, vor kristne kirke kalder det De helliges samfund — danner fortroppen av vor menneskehet og er et fuldkomment naturlig produkt av utviklingen.

De som søker ihærdig og alvorlig, med helt igjennem rene, uselviske motiver, vil før eller senere opnå direkte forbindelse med disse mægtige ånde-

lige væsener, vil bli deres disiple og hjælpere i den ytre fysiske verden.

Dette er i allerstørste korthet hvad Østens lære om „Mahatmaernes“ eksistens går ut på, denne lære som, da den først blev fremsat, vakte slik vældig opsigt blandt datidens overveiende materialistisk orienterte intelligens.)

Annie Besant avslutter sin anmeldelse av *The Secret Doctrine* — hvor hun fastslår at den vesterslandske og østerlandske forskning i stigende grad nærmer sig til hinanden — med disse merkelige profetiske ord som den moderne videnskaps forskningsresultater, ikke mindst atomteorien og sir Oliver Lodge's og andre engelske videnskapsmænds allerseneste hypoteser, gir en stadig øket aktualitet:

„Det er merkelig og interessant at iagttta, hvordan nogen av den moderne videnskaps sidste teorier synes at ha fanget enkelte glimt av okkult videnskap, som om videnskapen stod på tærskelen av den fremtidens kundskap, som vil overgå alt hvad nutiden kjender. Skjønt endda tvilende og nølende strækker videnskapen hånden ut mot kræfter, som vil få alt hvad den nu arbeider med til at indta en såre beskeden plads.

Hvorlænge vil det vare før den får fast tak på disse kræfter?

La os håbe det ikke lykkes før samfundsordenen er blit omformet, for ellers vil opdagelsen av disse naturens kræfter utdype svælget som skiller menneskene, klassene og racene imellem . . .“ —

Annie Besant's overgang til teosofien utløste,

ganske som hun hadde tænkt, en storm av kritik og angrep over hendes hode.

To samtidiges vidnesbyrd fortæller om hvilken kolossal opsigt hendes frontforandring vakte.

*Bernhard Shaw* skriver:

„En dag gik jeg indom redaktøren av *The Star* . . . og kom til at kaste et blik på korrekturen på bordet foran ham.

En av dem bar overskriften: *Hvorfor jeg blev teosof*. Jeg så øieblikkelig efter underskriften — og fandt Annie Besants navn! Rystet av dette uventede slag, som for mig betød tapet av en fremragende medarbeider og av et venskap som var blit en del av mit daglige liv, styrtet jeg hen til hendes kontor i Fleet street og lettet der mit hjerte gjennom heftige angrep på teosofien i almindelighet og på den kvindelige ubestandighet, samt på H. P. B. i særdeleshet, for det var en av hendes bøker . . . som hadde forårsaket hele ulykken . . . Jeg førte alt i marken som på nogen måte kunde sætte hende i forlegenhet eller bringe hende til at indta den holdning av såret indignation, som uten nogengang at fremkalde et bebreidende ord fra hendes læber (hendes overbærenhet mot mig var ubeskrivelig) allikevel tvang hende til en passiv taushet — men forgjæves.

Dennegang møtte jeg min likemand. Hun lyttet til mig med fuldkommen venlighet, idet hun øiensynlig moret sig over mig og meddelte mig derpå at hun var blit vegetarianer (hvad jeg også var) og at dette muligens hadde svækket hendes dømmekraft. Kort sagt, hun var for aller første gang i vort

årelange venskap istand til at spøke med mig, hun var ikke længer i sin stolthets vold. Efter lang søken hadde hun fundet sin vei og var istand til at se universet og sig selv i det rette perspektiv."

Annie Besant fortsatte med usvækket kraft sit arbeide for at lette nøden og hjelpe de arbeidsløse og fortrykte.

Sammen med sine teosofiske medarbeidere ydet hun kraftig bistand til George Lansbury og hans kreds i deres udmerkede sociale tiltak blandt Londons arbeiderbefolkning, et samarbeide som gav Londons socialister en dyp respekt for teosofiens rent praktiske livsværdier — dens teoretiske side hadde de agnostisk anstrøkne politikere i disse hårde kampår liten interesse for.

I 1893 rev Annie Besant sig løs fra sit hjemland og alle opgavene der for at vie hele sin kraft til Indien.

Den svenske videnskapsmand *Gustav Steffen*, professor i sociologi ved Gøteborgs høiskole, opholdt sig netop dengang i London, og i sin bok „Fra det moderne England“ gir han i bind III en livfull skildring av Annie Besants avsked fra England.

Efter først indledningsvis at ha berørt hendes „merkelige intellektuelle karriere“ og hendes store og fremgangsrike virksomhet blandt de værst stillede arbeidere i London, fortsætter han:

„Mrs. Besants sidste overraskende frontforandring (da hun blev teosof) la på en slående måte for dagen hvilket herredømme en sterk sjæl kan

utøve over sine samtidige, selv om disse ikke er kontemplativt anlagt. Englænderne værdsætter imidlertid i overordentlig høy grad en kraftig og fuldkommen pletfri karakter, og denne omstændighet forklarer at et av de allerstørste og mest utbredte engelske dagblade fandt det forenlig med sin yderst forretningsmæssige redaktionspolitikk i nogen dage at bringe spaltelange ledende artikler — som placertes foran de ledende politiske arbeider — og som indeholdt Annie Besant's avskedstale til hendes meningsfæller blandt fritænkerne. Saken er den at neppe nogen anden kvinne i det moderne England har vist en så beundringsværdig forening av skarp intelligens, ukuelig moralsk mot, vældig arbeidskraft og brændende menneskekjærlighet som Annie Besant.

Det var med fuldkommen sandhet at hun i sin merkelige avskedstale til fritænkerne ytret „at end ikke hendes bitreste fiender i det offentlige liv kunde dra hendes ærlighet i tvil.“ En slik karakter forstår man at vurdere i England.

Det er derfor ikke at undres over at da hun likeoverfor en stor repræsentativ tilhørerkreds fremkom med den påstand at hun hadde mottat mystiske skrivelser fra teosofiske mestre eller mahatmaer i Tibet, slog den ned som en bombe og forårsaket virkelig sensation i vide kredse. Teosofien vakte mere oppmerksomhet i England på 48 timer end madame Blavatskys bøker og propaganda hadde formådd at vække i 48 måneder . . .

Annie Besant behøvet bare å forsikre at hun efter madame Blavatskys død hadde mottat breve

på samme mystiske vis som H. P. B. . . . breve med samme håndskrift, og *Daily Cronicle* sendte øieblikkelig en interviewer op til hende for at få nærmere underretning og oplysning om disse hemmeligheter og om teosofiens beskaffenhet som et filosofisk og socialt system — så stor var virkningen av Annie Besant's ry for absolut sandhetskjerlighet, vundet under et langt og stormende bevæget, av selvopofrende arbeide fylt liv . . .

Under dette interview redegjorde Annie Besant for sammenhængen med de breve hun hadde mottat fra Mestre i Tibet, idet hun fremhævet at den vesterlandske videnskap på naturlig måte hadde opnådd det utrolige, at to mennesker milevidt adskilt fra hinanden ved land og hav kan meddele sig direkte til hverandre gjennom stemmen eller skriftegn, og det uten at den tid budskapets overførelse kræver er merkbar. Den vesterlandske videnskap behøver imidlertid et mellemeledd — telegraf- eller telefontråden — for at dette under skal kunne fuldbyrdes. Forskjellen mellem denne meddelelsesmåte og Mestrenes er, ifølge Annie Besant's oplysninger, kun den at Mestrene, uten bruk av metaltråder og mekaniske instrumenter gjennom at anvende eterstrømme, magter at overføre sine muntlige og skriftlige meddelelser . . . til sine disiple."

Såvidt professor Steffen, hvis hele fremstilling, formet i 1893 da han offentliggjorde sin bok, kaster interessante streiflys over nutidsforeteelser, ikke mindst de siste års epokegjørende opdagelser på radioteknikkens område, opdagelser som lærer

enhver våken iagttager den største varsomhet hvor det gjælder at benægte okkultismens påstande angående hittil — av den vesterlandske videnskap vel at merke — uutforskede naturkræfter.

Hvad den østerlandske videnskaps årtusenlange hævden av clairvoyante forskningsmetoder og forskningsresultater angår, så er det i denne forbindelse av overordentlig interesse at notere at den moderne vesterlandske psykologi, ifølge den franske psykolog *Emile Marcaults* utsagn fra januar 1927, nu er kommet dithen, at også den anerkjender clairvoyancen som et av den menneskelige ånds forskningsinstrumenter — et av de mange bevis på den stadig økende tilnærmelse mellem vesterlandsk og østerlandsk forskning.

Det vældige perspektiv for tanke og intuition som i 1889, da hun møtte teosofien, åpnet sig for Annie Besant's undrende og henrykte blik, det blev allerede i de nærmest følgende år utvidet langt utover hvad hun selv i sine dristigste drømme hadde håbet.

I sin selvbiografi fra 1893 skriver hun:

„La mig her si at virkeligheten langt overtræffer alt hvad jeg først vovet at håbe. Den kundskap som viste sig for mig som sandhet ved et pludselig glimt av intuitionen, den er senere blit erfaring, visshet.

Jeg *vet*, gjennom mine egne eksperimenter, at sjælen er til, at min sjæl, ikke mit legeme, er mit virkelige jeg; at den frit kan forlate legemet, at min sjæl, frigjort fra legemet, kan lære av levende men-

neskelige lærere og — gjennom en skridtvis tilpasning — opnå at bringe det den har lært tilbake til den fysiske hjernebevissthet . . .; at bevissthetslivet, langt fra at være betinget av hjernen og dens virksomhet, tvert om er langt intensere når det fungerer uavhengig av denne grove materieform end når det fungerer gjennom denne form.

Jeg vet at de store vismænd, om hvis eksistens H. P. Blavatsky fortalte, virkelig er til og råder over [kræfter og besidder en kundskap, som gjør vor beherskelse av naturkræftene og vor kundskap om dem til rene barneleker. Alt dette, og meget mere, har jeg lært, og jeg befinner mig allikevel bare i begynderklassen i Okkultismens skole . . . Min intuition er såedes blit fuldkommen retfærdiggjort.

Den kundskapens vei som jeg nu har betrådt står åpen for enhver som vil betale hvad som kræves ved ingangsporten — og betalingen består i at være villig til at forsake alt for at vinde åndelig kundskap, være villig til at gi alt hvad man opnår for at tjene menneskeheten og ikke holde det allerminste tilbake for sig selv.“

Mange år senere, i 1910, da den her citerte selvbiografi utkom i 4de oplag, fremhæver Annie Besant endda engang hvad hun skylder teosofiens lys og kraft:

„Jeg føler det som en pligt her at markere den kjendsgjerning, at i disse siste tyve år, som har været fuldstændig optat av et uavbrudt arbeide for at spre teosofiens lys ut over hele verden, har dette lys bestandig bragt mig større styrke, mere fred og



glæde. Aldrig, ikke et eneste øieblik, har min tro på teosofiens sandhet vaklet. Ikke den letteste sky av mistillid har nogensinde bedækket min himmel.

For hvert år som er gåt, er jeg blit istand til med stadig stigende sikkerhet at verificere hvad som til at begynde med var teorier eller hypoteser. Livsgådene har avsløret sig for mig med større og større klarhet; døden er nu bare en forbigående hændelse i et stadig mere omfattende liv. Min taknemlighet mot H. P. Blavatsky er ikke længer elevens varme halvblinde tro på sin lærer, men den glade tak til den som gav den kundskap som erfaringen nu har bekræftet, og en bestandig dypere erkjendelse av gavens uvurderlige værdi. Når verden engang i fremtiden glæder sig ved en universel religion og mindes de store sjæle som la grundvolden til den — da vil H. P. Blavatsky bli æret som en av grundlæggerne, og ikke som en av de ringeste.“

Annie Besant slutter fremstillingen av sin lange, bevægede søken efter sandheten med disse ord:

„Slik nådde jeg gjennom storm til fred. Ikke til den ytre fred som kan lignes med en speilblank vandflate — en slik fred kan ingen sterk sjæl kræve — men til en indre fred, som ingen ytre vanskeligheter kan forstyrre; en fred som hører evigheten, ikke forgjængeligheten til, som tilhører dybderne, ikke livets overflate. Den førte mig uskadt gjennom den frygtelige vår i 1891, da døden slo Charles Bradlaugh ned i hans fulde kraft og åpnet døren for H. P. Blavatsky for den hvile hun så vel trængte.

Denne fred har båret mig gjennom utallige vanskeligheter og lettet ansvarets tunge byrde; hver prøve gjør den dypere; hvert angrep forhøier dens strålende lys. Rolig tillid har avløst fortidens tvil; en fast visshet tidligere dages famlende frygt og bekymring.

I livet, gjennom døden, tilbake til livet er jeg bare en tjener for det store Brorskap. Og de på hvis hode Mesterens hånd engang velsignende har hvilet — var det end bare for et kort øieblik — de vil bestandig se på verden og menneskene med øine som for altid gjenstråler Evighetens Fred.“

II

ANNIE BESANT OG ØSTEN  
„OPBYGGEREN AV ET VERDENSRIKE“

(S. S. IYER, L. L. D.)



## Teosofiske impulser.

Da Annie Besant i 1893 satte foten på indisk grund fandt hun et folk nedsunket i sløvhed, uvidende om sin strålende nationale fortid, sine traditioner, sine slumrende kræfter og sine vældige fremtidsmuligheter, sin verdensmission.

Det engang rike indiske folk, berømt for sin lærdom, sin industri, sin handel, sit høit udviklede politiske og sociale selvstyre var, efter henimot halvandet hundrede års undertrykkelse under britisk herredømme, reducert til den ytterste fattigdom, til uvidenhed, fuldkommen politisk umyndighet, berøvet al selvtillid og selvrespekt, lammet i selve sin livsvilje.

Her var nok at ta fat på. Og Annie Besant tok fat.

„Det er interessant at iagttå hvordan dr. Besant begynte sit arbeide som opbygger av et verdensrike,“ uttaler en av Indiens første jurister den tidligere citerede høiesteretsjustitiarius *S. S. Iyer*.

„Da hun først kom til Indien kastet hun sig ikke straks over de politiske opgaver — hun tok

fat på de religiøse. Hun gav en fremstilling av de forskjellige verdensreligioner, den ene efter den anden og påviste den underliggende enhet i tro og liv. I Indien, hvor der var fare for at religionene kunde utarte til fanatisme med dens uundgåelige ledsager: blodsutgydelse, blev det dr. Besant's første opgave at umuliggjøre enhver fanatisme — og idag finder vi hvordan Hinduernes og Muhammedanernes gjensidige forhold har forandret sig hvad den religiøse friktion angår.

Hendes næste opgave bestod i at få omlagt skoleundervisningen på en religiøs grundvold.

Et varig mindesmerke over hendes pædagogiske indsats er *Hindu-universitetet*, som hun begyndte at organisere som *Central Hindu College* i Benares, den første store indiske institution som målbevist opstillet religionsundervisning som skolefag.

Den impuls hun gav har formådd hundreder av indiske skoler til at ta op religionsundervisning og religiøs tilbedelse som et levende ledd i skolens liv.

Og som kronen på verket organiserede hun *Den nationale indiske Skolekomité*, hvor mange av Indiens ledende mænd har sæte, med det formål at omlægge hele Indiens skolevæsen på en fuldkommen national grundvold.“

Først da dette var gjort tok Annie Besant fat på sin politiske verdensopgave: „at bygge Indien op til et mægtig, selvstyrende samfund“. Det er denne dr. Besants vældige opgave: at gjenreise et helt kon-

minent, som i dens væsentligste omrids vil bli det fængslende emne for nærværende kapitel.

Det har været nødvendig i det foregående kapitel at redegjøre såvidt indgående for Annie Besant's teosofiske standpunkt, fordi det gir nøkkelen til forståelsen av hele hendes efterfølgende livsverk, fremforalt av hendes arbeide i Indien.

I sin allersiste bok *Et undertrykt eller frit Indien?* (India, bond or free?), offentliggjort i 1926, klarlægger dr. Besant selv dette faktum:

Mit liv i Indien, siden jeg i 1893 kom dit for at gjøre det til mit hjem, har været viet dette ene formål: at gjengi Indien dets urgamle frihet. Jeg hadde sluttet mig til Det teosofiske samfund i 1889, og jeg visste at et av formålene for dets stiftelse, tilsigtet av de altid virksomme Mestre — som sendte til den vesterlandske verden som sine budbærere dette samfunds stiftere H. P. Blavatsky og H. S. Olcott — var at redde Indien fra materialismen som holdt på at dræpe landets sjæl, redde det gjennom en fornyelse av dets gamle filosofiske og videnskabelige religioner, og ved at stille Indien på like fot med de øvrige selvstyrte land i Det britiske verdensrike. Bare på denne måte kunde en truende racekrig avvendes, bare på denne måte kunde Østen og Vesten forenes i et verdensbror-skap, som vil indlede den nye samarbeidets og fre-dens tidsalder."

Her har vi i en sum angit de drivende kræfter i dr. Besant's indsats i Indien.

Opgaven var, som vi har set, i sin inderste grund av *religiøs* art.

Her er det teosofien sætter ind med sin konsekvente religiøse universalisme, sin forkyndelse av Guds mægtige verdensplan, som forudsætter, ikke en hjælp engang for alle, men en stadig fornyet hjælp til menneskeheten under dens lange møisommelige vandring fra mørke til lys. I overensstemmelse med denne forkyndelse fremtræder verdensreligionene, hvergang de grundes, som brudte stråler av det ene Sandhetens Lys, som er deres fælles kilde, som hver og en er sprunget frem av, altid en form som nøie svarer til behovet hos den menneskerace og i den tid hvori den fremsættes.

Heri ligger forklaringen på det faktum at teosofien, overalt hvor den når hen, har været en lysbringer, en fornyer av religiøst liv inden alle de store verdensreligioner — et faktum som idag i stigende grad anerkjendes hele verden over.

Dr. Besant fortsætter sit tilbakeblik over de opgaver som ventet hende ved ankomsten til Indien i 1893:

„Oberst Olcott \*) hadde gjenoplivet Buddhismen og i høi grad løftet Zoroasterianismen. Min første

\*) *Henry Steel Olcott*, Det teosofiske samfunds præsident 1875—1907, var en vel anset amerikansk jurist, som hadde udmerket sig i den amerikanske borgerkrig og nød slikt ry for sin bundhæderlighed og sin organisationsevne, at han av den amerikanske regjering fik i opdrag som



opgave var, hvad han med glæde erkjendte, at yde den samme hjælp til Hinduismen. Jeg tok straks fat, påviste materialismens utilstrækkelighet som svar på livets problemer og hævdede Hinduismens uhyre overlegenhet som livsfilosofi, bærer som den er av en altomfattende universelt præget religion og av en videnskap om Yoga (forening med Gud), som viser veien til de usynlige verdner, til Indiens og Østens gjennom årtusener forkyndte Mestre, til kristendommens Helgener, til den Visdom, som i sig selv indeluttes alle religioners visdom, uten at udelukke en eneste en.

Denne grundtone var blit anslået av oberst Olcott helt siden han landet i Indien. I sit allerførste foredrag i Bombay 23. mars 1879 om *Det teosofiske Samfund og dets mål* talte han om „de østerlandske Skrifers majestæt og tilstrækkelighet“ og appellerte til sine tilhørere av kjærlighet til sit lands store fortid og til sine forfædre at ære sine ældgamle religioner.

Vi fandt at indiernes fædrelandskjærlighet blev vakt, når vi talte om Indiens storslagne religiøse og

---

dens tillidsmand at kontrollere og reorganisere såvel den amerikanske hærs som den amerikanske flåtes forvaltning — et hverv han skilte sig med til regjeringens fulde tilfredshet.

Mens oberst Olcott som den fødte organisator grundla og ledet Det teosofiske samfunds ytre virksomheter var H. P. Blavatsky bevegelsens åndelige leder, og det var på hendes anvisninger og under hendes direkte inspirasjon at oberst Olcott utførte sit epokegjørende gjenreisningsarbeide inden Østens religiøse liv.

poetiske litteratur og at „religionen måtte inspirere nationalfølelsen.“

Det er betydningsfuldt at en række delegerte og medlemmer av Det teosofiske Samfund — alle indflydelsesrike indere — efter dets årsmøte i Adyar i 1884 reiste ind til Madras og dannet den organiserende komité for den vordende Nationalkongress som trådte sammen i Bombay i 1885 og som blev det indiske folks Røst. Vi ser her klarlagt hvordan den nationale selvagtelse, stimulert gjennom den gjenoplivede kjærlighet til Hinduismen, fører til kravet på Selvstyre som Indiens nationalideal.“

At dr. Besant's samtid viser en klar erkjendelse av teosofiens fremtrædende opgave under Indiens nationale vækkelse fremgår av en række uttalelser, hvorav skal nævnes den tidligere engelske premierminister *MacDonalds* ord i *The government of India*:

„Dets (Det teosofiske samfunds) indflydelse har været stor hvor det gjaldt at vække Indien . . . Fra Samfundets årsmøte i Adyar . . . i 1884 kom idéen til den indiske Nationalkongress.“

Og Sir *Valentine Chirols* bok *Indisk uro* (Indian unrest) indeholder disse indignerte linjer:

„Teosofenes ankomst, indledet av madame Blavatsky og oberst Olcott, tilførte Indiens opvågnen en ny impuls og visselig findes det ingen hindu som har gjort så meget for at organisere og konsolidere hele den nationale bevægelse som mrs. Annie Besant, som i sit Central Hindu College i Benares og sin teosofiske Institution i Adyar, nær

Madras, åpent har erklært sin tro på Hinduismens overlegenhet over Vestens civilisation.“

Og han lægger forarget til:

„Er det at undres over at hinduerne vender vor civilisation ryggen, når en Europæer med en høit udviklet intelligens og en strålende veltalenhet kommer og fortæller dem, at det er de som besidder, og i alle tider har besiddet, nøkkelen til den høieste visdom; at deres gudsbegrep, deres filosofi, deres moralitet ligger på et høiere tankeplan end Vesten nogensinde har nådd op til?“

## **Indiens gjenreisning, religiøst, pædagogisk, socialt.**

Som tidligere antydte tok Annie Besant i sit gjenreisningsarbeide i Indien først fat på de religiøse oppgaver, dernæst på de pædagogiske og sociale, indtil tiden var moden for at ta kampen op for Indiens politiske frigjørelse.

Vi skal nu i store omrids — skridt for skridt — følge hvordan hun løser denne gigantiske oppgave,

Det vilde føre forvidt her at gå i detalj hvor det gjælder dr. Besant's arbeide for Indiens frigjørelse,

Efter grundig at ha sat sig ind i sanskrit for på originalsproget at studere Indiens hellige skrifter, avholder hun år efter år, fremforalt på Det teosofiske Samfunds årsmøter, som var besøkt av teosofere fra alle kanter av Indien, serier av foredrag over Indiens årtusengamle religiøse traditioner.

Med lysende klarhet og en glimrende veltalenhhet hentet hun frem halvglemte skatter fra Indiens sunkne religiøse kultur, fremhævet dens høie etiske værd og viste hen mot en ny dag for Indien, da

disse etiske idealer pånytt var omsat i levende, selvopofrende menneskeliv, i selvforglemmende arbeide for Indiens gjenreisning.

Disse foredrag blev trykt og spredt som bøker og brochurer over hele Indien, og så stort ry fik hun som en kjender fremforalt alt av Hinduismen, at dr. Iyer kunde skrive i sin hyldningsartikel til dr. Besant fra 1924: „I Indien anerkjender vi hende som en autoritet i vor religion.“ Hvad det vil si av indere at anerkjendes som en autoritet i Hinduismens også i omfang mægtige religiøse litteratur, kan sikkert bare specialister fuldt ut vurdere.

Om det *praktiske* religiøse arbeide som utføres i de mangfoldige teosofiske skoler og gymnasier, spredt over hele Indien, fortæller dr. Besant selv følgende i sin sidste bok:

„Disse skoler adskiller sig fra de øvrige skoler i det moderne Indien som har religion som et fremtrædende fag deri, at her undervises grupper av studenter . . ikke i en og samme religion, men . . grupper av studerende får undervisning i sin specielle religion.

Hver morgen samles disse grupper til en fællesandagt, hvor en lærer eller en elev, tilhørende hver av de på vedkommende skole representerte religioner, står frem og læser sin religions hellige bøn, mens alle de øvrige stående tar del under ærbødig taushet . . .

Vi har fundet at denne respektfulde holdning likeoverfor de store religioner har en udmerket virk-

ning, idet den fremmer en venskabelig kontakt lærerne og elevene imellem og i forbindelse med fuldstændig ophør av legemlig straf og al lignende brutalitet, forfiner guttene, gjør dem frygtløse, lykkelige og selvdisciplinerte som alle gutter bør være.“

I avsnittet *Opdragelse* skildrer dr. Besant på en gripende måte det moderne Indiens pædagogiske problemer, slik hun er blit stillet ansigt til ansigt med dem under sin mere end 30-årige indiske virksomhet.

Indiens undervisningsvæsen før Englands invasion, slik vi finder det i dets forskjellige faser, efterhvert som hinduismens, buddhismens og muhamedanismens universiteter nådde frem til fuld blomstring, hører til de stolteste avsnit av Indiens historie.

Folkeoplysningen stod høit, alle kunde læse, skrive og regne, og Indiens videnskabelige forskning nød et slikt ry at lærde fra andre land stadig søkte dit.

Rabindranath Tagore har git en betagende skildring av Indiens ældgamle skoguniversiteter — i Indien var det storskogen, og ikke storbyen, som var civilisationens kilde.

Her møttes de gudbenådede lærere med disippelskarene, her i skogstilheten, i intens kontakt med naturens liv, vaktet sjælens slumrende kræfter til fri, skapende virksomhet, til fuld utfoldelse, her fik inderen en harmonisk, alsidig træning av hele sin personlighet for de opgaver som ventet ham som menneske og som borger.

Karakteristisk for Indiens kultur er de univer-

sitetsutdannedes levende kontakt med folket, med sin landsby, og så alsidig var undervisningen, at den unge lærde inder kunde overvåke også den industrielle virksomhet på sit hjemsted. Slik blev selv de lærdeste universiteter folkelige kulturcentre.

Så kom Det ostindiske kompani — og efter det Den britiske regjering — og underligger sig Indien tomme for tomme, ødelegger selvstyret i de uavhengige små landsbyrepublikker med deres beundringsverdige, og sociale system, og lammer derved livsnerven i det indiske folks eksistens.

En hensynsløs handelspolitikk dræpte Indiens rike hjemmeindustri og kaster inderne tilbake på akerbruket som praktisk talt eneste næringsvei og reducerer derved Indien til dens nuværende skrikende sociale nød og fattigdom.

Og, værst av alt — til en uvidenhet, som gjør det moderne Indien til et av verdens mest uoplyste land.

Ifølge en nylig utarbeidet statistikk betaler Amerika, det land i verden som ofrer mest på sin undervisningsvæsen, 117 gange så meget som Indien i undervisningsomkostninger pr. individ.

I britisk Indien idag får 3,77 % av befolkningen skoleutdannelse, mens de indiske stater, styret av hjemlige indiske fyrster, opviser helt andre resultater. I enkelte stater er der fri og for gutter tvungen undervisning (Baroda), i Travancore går 81 % av guttene og 33 % av pikene på skole, osv.

Britisk Indien har råd til rundelige og tyngende militærutgifter, men ikke til skoler.

Det viser sig nemlig her, som i alle andre undertrykte stater, at i det lille antal av intelligens ligger garantien for det britiske herredømme — folkeoplysning er farlig for det engelske styre. Fordi den vækker interessen for — politik.

Og allikevel har inderne, ifølge sine årtusen-gamle traditioner, en lidenskap for at lære, ja anser retten til fri undervisning som en hellig menneskeret.

Hundreder av fattige kundskapshungrende unge indere søkte i årenes løp, ofte langveis fra, til *Central Hindu College* i Benares, og på alle forsikringer om at der allerede var overfylt, at resurcene til fripladser var uttømt, mottok Annie Besant den samme indtrængends henstilling: *Mother, you must teach me!* (Mor, du må undervise mig!)

Hvordan møtte England denne trang?

Det kan ikke negtes — det gav stener for brød.

Hævdvundne, overordentlig alsidige østerlandske undervisningsmetoder blev erstattet med støvtørre, ensidig intellektualistiske vesterlandske skolepensa — uten nogensomhelst tanke på, endsi forståelse av det folks eiendommeligheter og behov, som skulde påtvinges den vesterlandske kulturs goder.

I 1854 blev *engelsk* Indiens undervisningssprog. Indiske historiebøker blev skrevet av englændere.

Slik vokste de dannede indere op, uvidend om sin fortid, tvunget til al kundskapstilegnelse på et for dem fremmed sprog.



Endda et slag i ansigtet blev tilføjet det indiske folk:

Den engelse skoleuddannelse var, tillempet på indere, blottet for den religiøse og etiske træning, som danner en så fremtrædende del av den i England.

Den engelsk opdragne indiske ungdom var i de allermest avgjørende utviklingsår, latt uten effektiv religiøs og etisk påvirkning, med den følge at materialismen spredte sig utover landet med rivende hurtighet.

Den smule kristendomskundskap som glimtvis kom den for øie lå utenfor den indiske forestillingskreds og appellerte ikke til den indiske ungdom efterat den europæiske „kultur“ hadde fratat den respekten for og troen på dens egen religion.

Slik pågik Indiens denationalisering.

Et gode bragte den engelske undervisning med sig — den vakte indernes slumrende *frihetskjærlighet*, den gav Indien *Milton*, *Byron* og *Shelley*, den fortalte om de nordamerikanske koloniers frihetskamp, den franske revolution — Indien fik øinene op for sin egen ydmygende stilling.

Indien?

Ja, fordi den dannede inder vedblev, ifølge årtusengamle traditioner, at stå i den inderligste kontakt med sin landsby, sit folk.

Hvad Indiens intelligens tænker idag, tænker folket imorgen.

Og desuten . . . den årvisse hungersnød var en oppvækker og en læremester.

Og hungersnøden avtok ikke . . . den tiltok.

Det trængtes bare at den indiske folkesjæl fandt tilbake til sine livskilder, sine årtusengamle, religiøse traditioner, for at den gjennom dem kunde våkne til bevissthet om sine vældige slumrende kræfter, sine fremtidsmuligheter.

Også dette skedde, som vi har set, i tidens fylde. —

Vi har allerede i det foregående berørt Annie Besants *religiøse* gjenreisningsarbeide og dets betydning for det indiske skolevæsen — hundreder av indiske skoler fulgte, som vi har hørt, det eksempel Annie Besant hadde gitt i *Central Hindu College* i Benares og indførte de ældgamle indiske religioner som skolefag, og religiøs tilbedelse som et ledd i skolens daglige liv.

Endda en viktig reform indførte Annie Besant i de skoler og gymnasier hun startet:

Hinduer og englændere arbeidet side om side i fuld social og økonomisk likestillethet, på samme gage.

Reformen spredte sig som en løpeild og bidrog meget til at neutralisere de uhyggelige racefordomme fra englændernes side, som like til det allersidste har forbitret indernes hele sociale liv i deres eget hjemland, ja forbitrer det den dag idag, efter hvad nærværende boks forfatter selv har iagttatt under et ophold i Indien vinteren 1925—26.

Det er da ikke at undres over at Annie Besant's religiøse og pædagogiske gjenreisningsarbeide i Indien møtte levende gjenklang fra den indiske

nation, ikke mindst fra Indiens kvinder, som i stigende grad hadde lidt under det tiltagende religiøse forfald, under den kløft som hadde åpnet sig mellom den europæisk utdannede, materialistisk orienterte mandlige intelligens — og de indiske *hjem*, som med sine sterke livsbevarende instinkter trofast stod vakt om den indiske folkesjæl med dens umindelige og umistelige traditioner.

Og da Central Hindu College i tidens fylde vokste frem til det, også efter vesterlandske forhold i høi grad imponerende *Benares Hindu University*, Indiens nationalstolthet og moderne nationalhelligdom, reist ved frivillige gaver fra hele landet, da var det bare et naturlig uttrykk for det indiske folks taknemlighet, at universitetets rektor i 1922 under høitidelige former samtidig utnævnte prinsen av Wales og Annie Besant til universitetets første æresdoktorer — Annie Besant på grund av hendes „enestående fortjenester av Indiens undervisningsvæsen“.

I det forslag til indisk konstitution, som nu er fremlagt til godtagelse av Det britiske parlament, og som i sine væsentligste omrids skyldes Annie Besant, som vi senere skal se, har hun skitsert de mest påtrængende reformer for Indiens skolevæsen.

Indiens gjenreisning går gjennom en rekonstruktion av den urgamle landsbyorganisation, også hvad undervisningsvæsenet angår.

Hånd i hånd med den må gå en klok og varsom tillempning av såvel Vestens som Østens indvundne erfaring på skolevæsenets område, idet hele

undervisningen anlægges efter gennemført *universelle* linjer — i inderlig kontakt med Indiens ældgamle, helt igjennem universelt orienterte kultur.

Derfor er det at Annie Besant opstiller et gennemført universelt ideal for såvel Østens som Vestens opdragelsessystem i disse merkelige linjer, hentet fra hendes sidste bok:

„Hvad er, når alt kommer til alt, formålet for al opdragelse?”

Det er at opøve *legemet* slik at det opnår sundhet, kraft og harmoni, så det magter at gi følelslivet skjønne uttryk, kraftfulde og nøiagtige uttryk for tankelivet.

Det er at opøve den enkeltes *følelsliv* slik at han elsker alt som er ædelt og vakkert; at han sympatiserer med andres glæder og sorger; at han gir en stadig stigende inspiration til at tjene i stadig videre kredse, indtil vi elsker dem som er ældre end vi som vore forældre, vore jevnaldrende som vore brødre og søstre og dem som er yngre end vi som vore barn, og prøver at hjelpe dem alle; at han finder glæde i at ofre sig for en stor sak eller for de vergeløse; at han føler ærbødighet for alle som fortjener det, og medfølelse for samfundets utskudd og forbrydere.

Det er at utvikle og disiplinere *tankelivet*, til ret og sund tænkning, til at skjelne riktig, dømme rigtig, huske det som er værdt at huskes.

At underordne krop, følelser og tanker under åndens herredømme, under den indre, udødelige herskers vilje og på denne måte gjøre sindet til et speil-

billede av vort udødelige jeg, følelsene til en refleks av vor intuition og legemet til uttrykk for viljen.

I en sum: At gjøre mennesket til en god borger i et frit og åndelig menneskehetens samfund.“ —

Sammenlignet med arbeidet for religiøse og pædagogiske reformer gik arbeidet for at få forandret indgrodde *social*e misforhold forholdsvis langsomt.

Også her deltar Det teosofiske Samfund i første række, idet der på Annie Besant's initiativ inden dets midte blev dannet en gruppe av indiske sociale reformatorer, som særlig arbeidet for at avskaffe barneegteskaper, for at reise de undertrykte samfundsklasser, for at lette indernes studier i utlandet — slik at strenge kastefordomme her ikke stillet sig iveien og fordømte den studerende til at ha for-tapt sin kaste.

Endvidere arbeidet denne gruppe energisk for avholdssaken, idet den fra Vesten importerte alkoholnydelse viste sig i høieste grad nedbrytende for den særegne østerlandske fysik. Videre for ophjælp av indisk hjemmeindustri, og for at nedbryte skran-kene såvel mellem de forskjellige kaster som mellem europæerne og de farvede racer — i begge tilfælde var der en mur av indgrodde fordomme at overvinde.

I det tidligere nævnte indiske Konstitutionsfor-slag viser Annie Besant veien henimot en løsning av de skrikende sociale og industrielle misforhold i det moderne Indien.

Det vilde i denne forbindelse føre meget for-

vidt at gå nærmere ind på årsakene til det økonomiske forfald, som har omskapt Indien fra at være jordens rikeste til jordens fattigste land.

Hovedskylden bærer pånytt Englands opløsning av det landsbysystem, som var en organisk økonomisk enhet av så stor en styrke, at det overlevet utallige invasioner, utallige rystelser.

Indien hadde alltid tidligere assimilert sine indtrængende erobrere.

Med englænderne, som alltid efter endt tjenestetid vendte tilbake til sit hjemland, blev det en umulighet.

England kunde ikke assimileres. I dette tilfælde blev det Indien som blev den tapende part, fordi det stod forsvarsløst likeoverfor Englands handelspolitikk, som arbeidet langs de vanlige vesterslandske linjer og plyndret for fote og som derfor tok sigte på at redusere det rike industrielle Indien til en plantage som forsynte den engelse industri med råstoffer.

På denne måten blev Indien i løpet av halvandet århundrede drevet ut i den fattigdom som idag fyllder verden med forfærdelse.

Engelske varer blev på selve det indiske marked begunstiget på bekostning av Indiens egen hjemmeindustri.

Svær told på indiske varer og tilslut forbud mot indførsel til England dræpte Indiens handel.

Indiens jernindustri blev dræpt ved samme metoder.

Indiens skibsfart blev knust ved påbud og sam-

hold av ellers konkurrerende engelske skibsredere og forsikringsselskaper.

Og den lille industri, som — forøvrig i sterk tilbakegang — endda findes, arbeider under slavekår for britiske kapitalister og nogen få indiske, som gjør fælles sak med dem.

Som Annie Besant fremhæver: fortsætter dette system vil Indien måtte gjennomgå Vestens arbeiderkonflikter med deres hat og klassemotsætninger.

Det er *social* krig med al dens navnløse elendighet som står for døren, om der ikke blir en snarlig forandring.

Midt i al denne nød skimtes en lysning: den *kooperative bevægelses* sterke vekst i Indien, og *Japans* eksempel, som viser det indiske folk hvordan industri og handel tar et mægtig opsving under nationalt selvstyre.

Dr. Besant's forslag til Indiens økonomiske gjenreisning koncentrerer sig om økonomisk selvstyre under kooperationens tegn, bygget på landsbysystemet, som er selve livskimen i den indiske samfundsorganisme.

Alle det moderne Indiens behov samler sig derfor om opnåelsen av Home Rule. Her, på det *politiske* område, er det Annie Besant utfører en av sine stolteste bedrifter, som, den alene, for alle tider vil bevare hendes navn i Historien.

## Indiens politiske frihetskamp.

Det er allerede i det foregående klarlagt hvilken inderlig sammenheng der er mellem Annie Besants teosofiske livsanskuelse og hendes politiske arbeide i Indien, ja, vi har set antydnet, hvordan Annie Besant's verdensindsats i virkeligheten vokser organisk frem av hendes teosofiske kundskap.

Og mer end det: Vi har set, hvordan den moderne indiske frihetsbevægelse på mest direkte vis utløses gjennom en række religiøse og nationale impulser fra Det teosofiske samfund i Adyar, hvordan en gruppe delegerte og medlemmer av dette samfund efter dets årsmøte i Adyar i 1884 reiser ind til Madras og danner den organiserende komité som arrangerer Indiens første Nationalkongress av 1885, som blev det undertrykte indiske folks Røst.

Den nationale selvaktelse, stimulert gjennom den nyvakte kjærlighet til Hinduismen, fører til kravet på selvstyre.

Vi skal nu i allerstørste korthet følge dr. Besant's politiske gjenreisningsarbeide i Indien.

Det falder i tre bestemt adskilte perioder:



Første periode omfatter årene 1913—17, da Annie Besant organiserte en stort anlagt, energisk gjennomført propaganda for *Swaraj*, indisk selvstyre, som resulterte i den engelske regjering's sluttelige erklæring om at dette selvstyre bare var et tids-spørsmål, mens Annie Besant selv, ombrust av det samlede indiske folks hyldest, valgtes til præsident for den indiske Nationalkongress høsten 1917.

Anden periode 1918—22 omfatter Annie Besant's energiske kamp mot *Gandhi's* revolutionære bevægelse, som for en tid på det alvorligste forsinket opnåelsen av Indiens politiske frihet.

Tredje periode, som endda ikke er avsluttet, karakteriseres, ikke bare gjennom fortsatte politiske bristninger mellom de forskjellige partier i et fremdeles splittet Indien, men tillike gjennom målbevisste konstitutionelle reformer og fremforalt gjennom arbeidet på utformningen av en indisk forfatning, som igjen kunde samle Indien og lede til opnåelsen av Home Rule.

---

I 1913 var det at Annie Besant definitivt begyndte sit politiske arbeide i Indien.

Det er overordentlig interessant at studere bevægelsens allerførste start.

Annie Besant stiftet til en begyndelse blandt sine allernærmeste og mest fremragende teosofiske medarbeidere *Brothers of Service*-gruppen, som satte sig som mål at motarbeide herskende indiske misforhold i form av kastevesen, barneegteskap,

kvinders avspærring, massenes uvidenhet, enkers samfunnsstilling og at samle alle reformbestræbelser under Nationalkongressens ledelse.

Gruppen satte endvidere under debat planer for en gjennomgripende social reorganisation, basert på kjærlighet og ikke på hat som drivende kraft.

Endelig fremsatte gruppen kravet om at Indien skulde indta sin plass blandt de selvstyrte nasjoner inden det britiske verdensrike.

Samtidig — og det var et punkt som utvilsomt vil vise seg at være av den mest indgripende betydning for Indiens fremtidige utvikling — blev religiøse hinduer indbudt til at ta del i denne indiske reformbevegelse, som med ett slag vilde bringe Hinduismen i kontakt med de pågående indiske fremskridtsbevegelser — for også Hinduismen er idag stivnet til i en reaktionær ortodoksi som hæmmer Indiens åndelige liv.

Kort etter denne gruppes dannelse holdt Annie Besant en serie offentlige foredrag i Madras under præsidium av flere av Indiens politisk og sosialt mest fremskredne mænd, hvor hun tok opp til behandling en række brændende sociale problemer — alt med henblik på at lede opp til en omfattende politisk bevegelse på national grund.

Selve kampagnen for selvstyre begyndte 2. januar 1914, da Annie Besant og hendes medarbeidere startet et ukentlig blad *The Commonweal* som krævet følgende program gjennomført:

*Religionsfrihet* på basis av at alle religioner er veier til Gud.

*National utdanninge*, åpen fra folkeskolen gjennom den høiere skole til universitetet.

*Sociale reformer* efter linjer tidligere optrukket av *Brothers of Service*.

*Politiske reformer*, det vil si selvstyre for Indien som fri stat inden Det britiske verdensrike.

Våren 1914 reiste Annie Besant til London for der at fremarbeide Indiens nationale og politiske krav. Store politiske møter blev avholdt, og en engelsk „Selvstyreliga“ blev dannet, som gjennom år førte en energisk kamp for Indiens politiske frigjørelse. På et av disse møter var det at Annie Besant erklærte at prisen for Indiens loyalitet mot den britiske krone var Indiens frihet.

Kort efter vender hun tilbake til Indien og starter den 14. juli 1914, dagen for Bastillens fald, en dagsavis, *New India*, som sammen med *The Commonweal* førte an i den nationale uavhengighetskamp, en kamp som de følgende år raste med stigende styrke, indtil England, som nævnt, i 1917 endelig erklærte at regjeringens mål var at oprette selvstyre i Indien.

Så, i august 1914, brøt verdenskrigen ut.

Indien glemte alle forurettelser, og i blind tillid til de alliertes frihetsproklamationer kastet inderne sig ind i kampen, og det med uforlignelig tapperhet på alle fronter.

Men det skulde snart vise sig at det var for Englands frihet, at inderne led og blødte, ikke for sit eget fædrelands. Den dag kom da Indien blev lønnet av engelske tropper med blodbadet på frede-

lige mænd, kvinder og barn i *Amritsar* og med de militære grusomheter i Panjab.

Imidlertid fortsattes kampen for indisk selvstyre med uformindsket kraft.

Nationalkongressen av 1914 understreket pånytt med stor bestemthet dette krav.

1. januar 1915 blev *Madras-parlamentet* stiftet som et diskussionssamfund med parlamentariske former, hvor dr. Besant blev valgt til præsident — slik trænnet hun med utrættelig energi den indiske nation, skridt for skridt, for det moderne politiske livs krav.

Fra Madras-parlamentet stammer en hel række omhyggelig utformede lovforslag, av betydning for senere politiske og sociale reformer i Indien — blandt dem det første utkast til en konstitution for Indien, forfattet av Annie Besant, et utkast som senere kom til at danne grundlaget for det indiske forfatningsutkast, som nu er indbragt for Det engelske parlament.

Annie Besant fortæller selv i et tilbakeblik over disse hete spændende kampens år:

„Vi oversvømmet landet med flyveskrifter med dette vækkende motto:

Frelsende lys vi bringer dig,  
Se morgenstjernen flamme,  
Frihetens gode bringer vi dig,  
hvorfra alle goder stammer.“

Annie Besant's avis *New India* bragte en serie gripende artikler: *Hvordan Indien kjæmpet for fri-*

*heten*, som skildret Nationalkongressenes historie fra 1885 til 1914. Artiklene utkom senere i bokform med en historisk indledning og vakte forbitrelse i den anglo-indiske presse og blandt det reaktionære indiske byråkrati, fordi det fremdrog kjendsgjerninger, som hittil bare få hadde visst om, men som nu spredtes over hele Indien.

Hele denne vældige propaganda vokste i kraft og intensitet fra dag til dag og spredte sig over det indiske kontinent. „Home Rule“ blev vævet ind i de indiske sjal, i kvindernes sari, i lommestørklær — overalt vaiet dets røde og grønne farver.

Landsbyene våknet.

Diskusjonens bølger gik høit hver kveld. Den som kunde læse høit av en av de utallige provinsaviser, som efterhvert grodde frem i alle deler av landet, samlet om sig en andægtig tilhørerskare, og med rette kunde Gandhi si om Annie Besant:

„Hun har gjort selvstyre til et mantram i hver hytte!“

Daglig bragte avisene nyt fra krigsskuepladsene, og Asquith's ord lød fra ende til anden over hele Indien, da han holdt sine storpolitiske frihetstaler om hvad England vilde føle, hvis tyskere indehadde landets høieste embeder, bestemte dets politik, indkrævet skatter og utstedte landets lover, da han beskrev den „utålelige degradation som følger et fremmed åk“.

Med pinefuld klarhet så Indien hvad det betød at være „en undertrykt nation“, „en undertrykt race.“

Med glødende veltalenhet uttrykte Annie Besant i utallige foredrag og brochurer Indiens følelser i disse kritiske år:

„Var det slik de hvite nasjoner så på Indien? Var det derfor Indiens sønner blev behandlet som utskudd ute i verden? Betød et fremmed åk uut-sigelige ydmygelser utenfor Indiens grænser?

Indiens, det ariske moderlands, stolthet våknet.

Hadde det ikke en civilisation som strakte sig såmange årtusener tilbake i tiden, at de hvite racers kultur, avleggere av den indiske, i sammenligning med den, skrev sig fra igår?

Hadde ikke den indiske nasjon været rik, sterk, uavhengig, mens disse vandret nøkne i sine skoger og feidet mot hinanden?

Hadde Indien ikke levet som en likemand med verdens mægtigste nasjoner i en fjern fortid, da Babylon var verdens under, da det myldret av mennesker i Ninives gater, da Egypten behersket verden med sin visdom, da Persien var et mægtig keiserdømme og da græsk filosofi blomstret frem som en avlegger av indisk filosofi, da Roms stolte matroner klædte sig i indiske tøier? . . . Hadde ikke verdens guld strømmet ind i de indiske skatkamre? Og nu var Indien fattig.

Hadde ikke mæktige verdensrikter, som nu var en saga blot, sendt ambassadører til det indiske hof?

Og nu var Indien slave av en liten ø langt, langt der nord.

Indien hadde sovet, drømt. Men nu våknet det.

Det åpnet sine øine og så sig omkring. Det så sine bønder — hjemme sultet de tildøde, ute hævdet de sig med ære som soldater på verdens slagmarker . . . Var inderne fundet værdige til at kjæmpe for friheten, var de også værdige til at nyde den.

Var inderne europæernes likemænd i skyttergravene, hvor Flanderns og Frankriks jord drak deres blod blandet med de andre soldaters blod, da hadde de også ret til at stå som de hvites likemænd i sit eget hjemland.

Deres sjæle, som faldt på slagmarkene i Frankrik, Belgien, Gallipoli, i Palestina, Syrien, Mesopotamien, i Øst-Afrika, ropte til sit hjemland efter den frihet de hadde latt sit liv for, langt fra slegt og hjem.

Indien reiste sig i et nu — en samlet *nation*."

Samtidig som Annie Besant gav uttrykk for det forsømte Indiens følelser, arbeidet hun utrættelig på at åpne Englands øine for Indiens behov, Indiens ret:

„O, du engelske folk! Stort og frit og stolt. Kan du ikke se? Kan du ikke forstå? Kan du ikke indse at inderne nu føler hvad du selv vilde føle under fremmed åk? Kan du ikke se at du selv aldrig vilde finde dig i at være hjemløs i dit eget land, uten nogen anden ret end den en fremmed regjering av sin nåde gav dig, mens den tok din underlegenhet for en given sak, målte dine evner og muligheter med fremmed målestok — du vilde aldrig tåle det.

Indien viser et tålmod du aldrig vilde vise. Indien ønsker ikke at bryte båndet, det ønsker at

forbli inden det britiske verdensrike, men som like-  
mand, som en selvstyrt stat på linje med de øvrige  
selvstyrte frie stater.

Er denne lidenskabelige længsel oprørsk? Er  
dette uutryddelige håb forræderi? Du vover ikke  
at hævde det, du som fostret Hamden og Sidney og  
Milton, du, hvis stolthet er din frihet, du som frem-  
hæver at dit verdensrike er et rike av frie folk.  
Hvem vovet at spørre om du var skikket for fri-  
het? Karl I krævet den. Jakob II krævet den.  
Historien beretter om det svar du gav.

Er Indien skikket for frihet? Det kræver  
det som sin ret. Du kan ikke negte den.

Indien beviste sig på slagmarken som din like-  
mand i døden.

Kan du negte det frihet, mens du selv og  
dine hjem nyder en fred som det har muliggjort,  
Indien, hvis tapre sønner med sit bryst vernet dig  
da det gjaldt?

Hvad ønsker inderne? De ønsker det, som  
andre nationer kræver som sin ret. At være fri i  
Indien som englænderne er fri i England. Hvorfor  
skulde inderne være tilfreds med at være træller?  
. . . Indien slår sig aldrig til ro før det er frit."

Under denne lidenskabelige agitation for Indi-  
ens frihet vedblev Annie Besant konsekvent at  
hævde Indiens samhörighet med det britiske verdens-  
rike — av grunde vi allerede tidligere har fåt ind-  
blik i. I et foredrag fra 1916 uttaler hun:

„Man sier mig at der er dem, som mener jeg  
arbeider for Indiens løsrivelse.



Venner, jeg har levet og talt i Indien i de sidste tre og tyve år. I mine allerførste foredrag i Madras, ved min ankomst til Indien i 1893, har jeg med styrke hævdet betydningen av båndet mellem Storbritannien og Indien og i al denne tid indtil idag har jeg aldrig vaklet i denne tro.

Jeg har år efter år forkyndt, at begge nationers velfærd avhang av deres forening, at England og Indien *sammen* kan utrette langt mer end England og Indien hver for sig, og at deres forening er et ledd i Guds egen verdensplan og verdensvilje . . . fordi de to nationer utfylder hinanden . . . Men Indien må bli fri først . . . Endda lever den gamle ånd i Indien.

For Englands skyld, om det var Englands sak jeg kjæmpet for, vilde jeg bønfulde om selvstyre for Indien . . . England som har vernet frihetens sak som ingen nulevende nation . . . Jeg glemmer aldrig, da jeg som barn fra vinduet iagttok menneskemassene på gaten og pludselig så, hvordan skarene veg tilside for en vogn, og der stod han opreist, i sin røde skjorte, Garibaldi, Italiens befrier.

Dette var efter at Mazzini var flyttet fra Italien, og intet andet land i verden end England åpnet sine dører for de landflygtige italienere og gav dem ly.

Jeg mindes også, hvordan England mottok fyrst Krapotkin og selve Stepniak . . . Frihetsforkjæmpere hele verden over kom til denne lille ø og fandt der et fredet hjem . . . Jeg mindes det alt, skjønt jeg ikke er engelsk, men irsk . . .

Vi kræver Home Rule for Indien for den indi-

ske *ungdoms* skyld, som forsmægter i engelske skoler og gymnasier, hvor de ikke frit tør være sig selv, hvor de, frihetstørste og rebelske, med underernærte kropper og overarbejdede hjerner, enten må lære sig at bøje nakken under fremmed åk — eller styrter sig selv i fordærvelse! . . .

Vi kræver Home Rule for de indiske *kvinders* skyld, før de ødelægges nationalt og åndelig gennem en uddannelse, som ikke passer dem, fordi den er uensartet og opsplittet.

Vi kræver Home Rule for at Indien kan få den uddannelse, som *inderne* trænger og som bare indere kan gi.

Vi kræver Home Rule, at Indien kan opnå økonomisk frigjørelse, at dets døende industri kan vækkes til nyt liv.

Vi kræver Home Rule for Indien, fordi Indiens nationalkarakter er umistelig for verden, fordi den er uten sidestykke, og den kan aldrig nå sin fulde utfoldelse, før inderen er fri mand i et frit land . . . før han kan holde hodet høit, frit uttale hvad han tænker, uten frygt for hvad regjeringen vil gjøre . . .“

Kort efter følger de patetiske ord, som senere viste sig profetiske:

„Det er en farlig ting at hævde frihetens sak mot autokratiet!“

Slutningsordene i denne mægtige appel viser klart hvilken sindsstemning det var, som besjælet Annie Besant under hendes frygtløse kamp for Indiens frihet, at hun var forberedt på og rede til at sætte livet ind:

„Fler og fler står færdige til at gi sit liv for sit moderland. Og det vet jeg, at om jeg går under i denne vældige kamp for Home Rule, da vil, der hvor jeg faldt, tusener reise sig og fortsætte frihetskampen.

Når en nation først har besluttet sig til at vinde sin frihet, er det ingen magt i himlen eller på jorden, som kan holde den tilbake fra friheten.“

Det var mot denne helt igjennem loyale, lovydige frihetsforkjemper den britiske regjering i Madras, under press av reaktionære kræfter kort efter begyndte sin forfølgelse, idet den indledningsvis prøvet at berøve Annie Besant ytringsfriheten gjennom anslag mot *New India*, anslag, som Annie Besant avparete med slik klokskap og handlekraft at regjeringen tilslut grep til den utvei at internere hende sammen med to av hendes nærmeste medarbeidere og forby hende enhver ret til at skrive, tale eller offentliggjøre nogetsomhelst, selv angående religiøse emner, medmindre hun opgav sin politik.

Et eneste litet kompromis, da hun, uten at vite hvorfor, umiddelbart før interneringen trådte i kraft, blev ført i audiens til guvernøren, en bøn om nåde — og Annie Besant hadde beholdt sin frihet.

Men hun forblev tro mot Indiens sak og avsonet interneringen, som på et hængende hår hadde kostet hende livet, så hurtig ebbet hendes kræfter ut, da den frie ørn blev sat i bur.

Nu — om nogengang — bar hendes flammende frihetssanger bud til Indiens folk og vakte det til liv og dåd. Her er en av dem, uoversættelige er de,

bare hendes egne ord kan giengi rytmen i det indiske folks marsj mot friheten i disse allerførste bevægede kampår:

### Wake up, India.

Hark! the tramp of marching numbers,  
India, waking from her slumbers,  
Calls us to the fray.

Not with weapons slaughter dealing,  
Not with blood her triumph sealing,  
But with peace-bells loudly pealing,  
Dawns her Freedom's Day.

Justice is her buckler stainless,  
Argument her rapier painless,  
Truth her pointed lance.  
Hark! her song to Heaven ringing,  
Hatreds all behind her flinging,  
Peace and joy to all she's bringing,  
Love her shining glance.

Mother, Dear! all victorious,  
Thou hast seen a vision glorious,  
Dreamt of Liberty.  
Now the vision has its ending.  
In the truth, all dreams transcending,  
Hope and fact together blending,  
Free! from sea to sea.

By thy plains and snow-clad mountains,  
By thy streams and rushing fountains,  
By Himalayan heights,  
By the past of splendid story,  
By the hopes of future glory,  
By the strenght of wisdom hoary,  
Claim thy sacred Rights.

Dagen før sin internering, 15. juni 1917, offentliggjorde Annie Besant en gripende avskedshilsen i *New India*, hvorav nogen enkelte avsnit gjengis nedenfor:

*Til mine indiske brødre og søstre.*

Her klarlægger dr. Besant hvad saken gjælder:

„Det er regjeringens hensigt at knuse Home-Rule-bevægelsen med magt, dens forholdsregler går ut på med vold at kvæle det politiske oplyningsarbeide, som den indiske Nationalkongress har påbudt sine komitéer at holde gående. Vi står overfor valget mellem at adlyde Indiens mandat eller Madrasguvernørens — et valg, som alle autokratisk regjerte nationer før eller senere kastes ind i . . .

Jeg vælger at følge Indiens mandat fremfor guvernørens, som jeg mener mangler hjemmel i britisk lov og ret og i almindelige menneskerettigheter. Jeg vet at denne min beslutning at sette mig imot det sterkeste autokrati i verden, omgitt av en avvæbnet og hjelpeløs nation, vil forekomme de fleste at være den rene galskap, men allikevel er det gjennom denslags handlinger at et folk styrkes til at stå imot undertrykkelse.

At berøves friheten . . . og med den retten til at tjene, det eneste som gir livet værd . . . at berøves samværet med dem jeg elsker, er for mig værre end døden.

Men at beholde friheten og dem jeg elsker og fortsætte at leve som en æreløs kujon, en forræder mot min livsgjerning og mot Indien, det vilde være

et helvede. Jeg vælger det første, det for mig letteste . . .

I Indien er intet menneske tryk på frihet og eiendom . . . Jeg berøves nu min frihet ved en regjeringsordre. Godt og vel. Verden vil nu få vite hvordan Indien styres, at mens England ber Indien bekjempe autokratiet i Europa, bruker Englands tillidsmænd i Indien alle autokratiets metoder og prøver endda at indbilde verden at Indien er velstyrt og tilfreds . . .

Jeg taler likeut, for dette er mit sidste ord. Jeg går nu ind i påtvunget taushet og fængsel, fordi jeg elsker Indien og har prøvet at vække landet før det var forsent.

Det er bedre at lide end at samtykke i at øve uret. Det er bedre at tape friheten end æren.

Jeg er gammel, men jeg tror jeg skal få se Indien opnå selvstyre før jeg dør.

Og hvis jeg har bidrat aldrig så litet henimot virkeliggjørelsen av dette strålende håb, er jeg mer end tilfredsstillet.

Gud bevare Indien. Vande Mataram\*).

Annie Besant.“

Annie Besants internering vakte en storm av forbitrelse hele verden over — i England, Rusland, Frankrike og Amerika — men fremforalt i Indien. *Rabindranath Tagore* sendte hende sin hyldest og tak.

Skarer av mennesker, blandt dem flere kjendte

\*) Indiens frihetsrop i disse år.

politiske førere, sluttet sig til Indiens selvstyre-ligaer, oprettet i 1916. Møter blev afholdt, resolutioner vedtaget, en orkan rystet landet fra ende til anden.

Men så disciplinert var den av Annie Besant ledede politiske bevægelse, så sterke og myndige var de førere som tok ledelsen under hendes internering, at fuldkommen ro blev opretholdt. Ikke et vindu blev knust, ikke et eneste oprør forekom, ikke en eneste inder måtte gå i fængsel.

I tre måneder i træk pågik den voldsomme agitation ubrutt — da endelig, den 20. august 1917, den britiske regjering avgav et løfte om nærmere at undersøke det indiske folks ønsker, og fremkom med den bekjendte erklæring om at målet for dens politik i Indien var indisk selvstyre, mens de internerte betingelsesløst blev løslatt en måned senere.

Annie Besant's hjemreise fra Ootacamund-fjeldene, hvor hun hadde tilbragt interneringstiden, formet sig som et strålende triumftog.

Overalt blev „Indiens ukronede keiserinde“ hilset med overvældende begeistring av tusener på tusener.

Og da den indiske Nationalkongress trådte sammen i november 1917 blev Annie Besant valgt til dens præsident — den høieste tillid, den høieste udmerkelse som kan bli nogen indisk politiker tildel.

## Gandhis revolutinære bevægelse.

Like efter disse konstitutionelle triumfer indtraf en skjæbnesvanger vending i indisk politik. Dette omslag skyldtes, på den ene side reaktionære strømninger i England, på den anden side revolutionære bevægelser i Indien, takket være bl. a. Gandhis ulyksalige alliance med muhammedansk politik og hans egen svigtende politiske dømmekraft.

I overensstemmelse med sit løfte til det indiske folk udsendte den britiske regering som sin specielle repræsentant statssekretæren for Indien, *Mr. Montagu*, med det opdrag sammen med Indiens vicekonge, lord Chelmsford, at bereise landet for at lære folkets ønsker at kjende og derefter bringe sit reformforslag.

Under denne reise fik de anledning til grundig at konstatere at selvstyre var et almindelig nationalt krav, ikke bare hos *Indiens* Nationalkongress, men hos den almene mand. Bare i provinsen Madras blev der bragt dem 1 million verificerte underskrifter under andragendet om selvstyre.

Der var imidlertid opstået en sterk reaktion i



England, støttet av det engelske byråkrati i Indien, mot indisk selvstyre.

*Indo-British Association* blev stiftet i 1918 med det formål at hindre mr. Montagu fra at fremsætte effektive reformforslag ut fra en ædelmodig og statsmandsmæssig politik.

Indiske delegerte, på vei til forhandling i London, blev uten lovlig ret opholdt i ukevis i Gibraltar, mens den ophidsede stemning i Indien stadig vokste.

Da den Montagu—Chelmsfordske rapport blev offentliggjort i 1918 blev Indien splittet i tre politiske partier, hvorav *Home Rule*-partiet, som var Annie Besant's parti, trods sin dype skuffelse over det fremsatte reformforslag, som praktiske, erfarne realpolitikere antok det i samarbeide med de moderate, efterat vidtgående forbedringer var opnådd, mens *den ytterliggående fløi* (The Extremists) helt og holdent avviste reformene.

Til denne sidste gruppe hørte Gandhi.

Et kompromis blev forsøkt for om mulig at samle Indien om konstitutionelle fremgangslinjer, men forgjæves — kort efter indtraf det avgjørende brudd mellem Gandhi og Annie Besant, da Gandhi begyndte sin bevægelse for *passiv motstand*, som gik ut på, som uttryk for Indiens oppositionelle holdning, at bryte visse, nærmere angitte love — et skridt som Annie Besant på det bestemteste motsatte sig, idet hun straks var klar over at denne politik vilde føre Indien ind i revolution og anarki ved at forlede uvidende og forbrydere til lovløshet.

Hun skrev i *New India* en serie artikler om lovens hellighet og motarbeidet energisk Gandhis politik overalt hvor leilighet gaves.

Det varte ikke længe før de lovløse kræfter Gandhi hadde sat igang førte til uroligheter, som endte med blodbadet i Amritsar og grusomhetene i Panjab i april 1919.

Hundreder av indere blev kastet i fængsel, mishandlet og ydmyget av britiske tropper, under kommando av sir Michael O'Dwyer.

Indiens ophidselse og fortvilelse var uten grænser, da de frygtelige enkeltheter sivet ut, og slik gik det til at Gandhi, skjønt han offentlig hadde erklært at hans „passiv motstand“-bevegelse hadde været et eneste „Himalayisk feilgrep“ (a Himalayan blunder), og derfor skulde stanses, allikevel året efter startet sit „Non-Cooperation“-felttog, som gik ut på at avvise alle hædersbevisninger fra den engelske regjering, alle regjerings-, politi- og militær-poster, og endelig at undlate at betale skat til de engelske myndigheter.

Gandhi hadde sterk vind i seilene efter det foregående års rædsler, Non-Cooperation-bevegelsen, som særlig av dens muhammedanske forkjæmpere blev fremhævet som en indledning til Indiens fuldstændige løsrivelse fra det britiske rike, spredte sig som en løpeild hele Indien over.

Annie Besant, som fra første øieblik var klar over at Non-Cooperation-bevegelsen, tiltrods for dens fredelige form, i sin inderste grund var revolutionær, indebar direkte masseaktion, kastet sig

under feltropet: Gud beskytte retten! ind i kampen mot denne bevægelse med hele sin energi, støttet av en liten minoritet av besindige, klarsynte indiske politikere med den følge at hun for en tid tapte al popularitet.

Følgende avsnit av en av Annie Besants taler fra den tid gir et levende innblik i forholdene:

„Under Gandhi-vældet findes der ikke ytringsfrihet, ingen åpne møter undtagen for hans tilhængere, social og religiøs boycotting, trusler om personlig vold, spytning, fornærmelser på åpen gate, er de metoder, som brukes for at undertrykke anderledes tænkende.

Massenes tilslutning sikres gjennom vilde løfter, f. eks. om øieblikkelig selvstyre, om at der ikke blir nogen renter og skatter at betale, ved at tildele mr. Gandhi høitklingende religiøse titler som Mester og Verdenslærer, eller ved at tillægge ham overnaturlige kræfter og lignende.

Gandhis eget standpunkt skiftet på en skjæbnesvanger måte i de få år hans politik hadde vind i seilene.

I december 1919, under Nationalkongressen, stod han på spranget til at slå ind på reformenes vei henimot selvstyre, men startet allikevel, som vi har set, våren 1920 sin Non-Cooperation-bevægelse.

I august 1920 lovet han sine tilhængere selvstyre om et år — følgen var *Malabaroprøret*, som brøt ut nøiagtig et år senere og som bragte ubeskrivelig nød over de 100000 hinduer, som ikke vilde underkaste sig det muhammedanske herredømme,

som blev proklamert i blind tillid til Gandhis løfter.

Senere gik Gandhis ord ut på selvstyre 1. oktober, 31. oktober og 31. december 1921 — alt uten resultat.

Der blev gjort et svakt forsøk på at få muhammedanere og hinduer til at forlate politiet og arméen — nogen arrestationer fulgte, det var alt.

Selv uttaler Gandhi sig sterkt imot enhver voldshandling, og allikevel er det et faktum, at mængder av oprør fulgte i hælene på Non-Cooperation-bevægelsen. Bare mellom januar 1921 og februar 1922 forekom der 92 oprør i Indien, derav 87 meget alvorlige — et talende vidnesbyrd om den tiltagende lovløshet, selv om ikke alle direkte skyldes Gandhis bevegelse.

Da alt andet slog feil, fandt Gandhi at det måtte bli Indiens husflid, som skulde redde Indiens folk.

Han forlangte boycotting av alt utenlandsk tøy, selv om de „nationale“ derved måtte innskrenke sin beklædning til et hofteklæde, hvad mange gjorde, han fordømte hospitaler, jernbaner, maskiner som helt igjennem syndige og forlangte sluttelig 48 millioner rokker, adskillige millioner frivillige arbeidere og forbød folk at betale skat.

På dette tidspunkt fandt regjeringen det rådestigst at sette ham i fængsel for en tid.

Denne merkværdige revolution faldt dermed sammen av sig selv, uten at det lykkedes Gandhi at utrette nogetsomhelst effektivt for de mangfoldige tusener av hans tilhængere, som fremdeles fylder

de indiske fængsler, eller hjelpe de mangfoldige unge skolegutter og studenter, som i vildledet frihetstrang forlot skole og universitet og nu står på bar bakke.

De metoder Gandhi nu tilråder, nemlig socialt arbeide, tiltrækker ikke lenger massenes sensations-trang. Den lille gruppe av hans virkelige, fredelige tilhængere er lutter harmløse folk, som nu blir tilholdt ikke lenger at bryte lover, men nøie sig med at spinde og væve — hvad de samvittighetsfuldt gjør.

De her antydede fakta, sammen med mr. Gandhis egen bok *Home Rule*, klarlægger med tilstrækkelig tydelighet, at hvilke åndelige egenskaper Gandhi end måtte være i besiddelse av, hvilke idealer han end hylder — til politisk og national leder egner han sig mindre godt.

Snarere synes det som om reaktionære kræfter, på grund av en skjæbnesvanger mangel på sund, avbalancert dømmekraft, på politisk innsigt og utsyn for en tid tok denne merkelige inder i sin tjeneste og dermed for en kortere periode alvorlig lammet det politiske fremskridtsarbeide i hans hjemland.

Rabindranath Tagore kaster skarpe streiflys over Gandhi-bevægelsen i sin berømte roman *The Home and the World*, hvor den store indiske digter bl. a. lar en av sine personer uttale:

„Jeg sier dig at menneskehetens historie må bygges gjennom de forenede anstrengelser av alle jordens menneskeracer, og derfor nytter det aldrig i verden at sælge sin overbevisning for politiske fordeler, at gjøre sit land til en slags fetish.“

Her har Tagore i sin vidsynte, konsekvente universalisme uttalt dommen over den fra Europa importerte reaktionære individualisme, som vil være sig selv nok, og som, ialfald for en tid, kunde forlede et endda rotløst, undertrykt folk, som ikke på langt nær har vundet sin selvagtelse og sin selvtillid tilbake, men for hvem denne trangsynte individualisme i bund og grund er et fremmed, uassimilerbart fænomen.

Det har været nødvendig såvidt indgående at belyse Gandhis rolle i moderne indisk politik, fordi den har været så grundig misforstået, ikke bare her i Norden, men i hele den vesterlandske verden, som, blændet av den østerlandske helgenglorie og i troskyldig uvidenhed om de virkelige forhold, har latt sig forlede til mer end en misvisende fremstilling av Gandhis politiske karrière.

## I eller utenfor Det britiske verdens- rike?

Imidlertid gik det konstitutionelle politiske arbejde for indisk selvstyre langsomt og sikkert fremover.

Et omslag kunde spores hos den britiske regjering efter tragedien i Amritsar.

Hertugen av Connaught kom til Indien i 1921, og sammen med Indiens vicekonge avgav han en høitidelig erklæring for den indiske lovgivende forsamling i Delhi 9. febr. 1921 at regjeringen hadde opgit sine autokratiske metoder og at selvstyre var indledet.

Samtidig fremførtes en uforbeholden undskyldning til det indiske folk for blodbadet i Panjab.

En række betydningsfulde indiske reformforslag blev gjennomført, hvad som forberedte en voksende forståelse mellem de to folk.

Og i 1922 begyndte indiske politikere med Annie Besant i spidsen at utarbeide forslag til indisk konstitution, som blev endelig vedtat av en repræsentativ forsamling av 256 indiske delegerte, hvorav de allerfleste var regulært valgte medlemmer av de indiske lovgivende forsamlinger.

Forslaget er godtat av det britiske arbeiderparti og opført som en post på dets politiske program.

Sålangt er det kommet idag, selve det praktiske arbeide for indisk Home Rule.

Når Indien endda ikke, så sent som i 1927, har opnådd fuldt selvstyre, da skyldes dette forskjellige faktorer, dels indre, dels ytre, et fremdeles splittet Indien og et fremdeles reaktionært England, fremforalt den bestemmelse i reform-loven av 1919, at først efter ti år, i 1929, skulde det næste skritt tas i retning av indisk selvstyre, idet en engelsk parlamentskommission da skulde utsendes til Indien for at undersøke resultatene av det indledede selvstyre og indgi betænkning om videre reformer.

Imot dette slag i ansigtet på det umyndiggjorte indiske folk har alle indiske politiske partier stått samlet, og gjør det fremdeles.

I sin overordentlig klare og instruktive bok *The Future of Indian Politics* yder ikke destomindre dr. Besant fuld retfærdighet til de to engelske statsmænd, — mr. *Montagu* og lord *Chelmsford*, som vil bli stående i historien som de som indledet indisk selvstyre.

Samtidig redegjør hun for de sterke kræfter inden det britiske folk, som fremdeles holder opnåelsen av Indiens frihet tilbake — de uhyre sterke racefordomme, bevisstheten om væbnet styrke, foragten for orientalske folk, den dypt rotfæstede overbevisning om retten til en uindskrænket besiddelse av Indien, uimotsagt gjennom 160 år, og sidst, men



ikke mindst, alle de økonomiske fordeler, opnådd gjennom Indiens undertrykkelse.

Imot alle disse grundfæstede magter kjemper alle de idag, som kræver politisk frihet for Indien.

Og Indien selv er just nu skuepladsen for indre partikampe, som lammer landets politiske kraft og sinker opnåelsen av selvstyre, hvad den gripende appel til samhold for moderlandets skyld, som dr. Besant rettet til den samlede indiske presse i mai 1927, er et talende vidnesbyrd om.

I slutningskapitlet av den tidligere omtalte bok, *India, bond or free*, klarlægger Annie Besant, hvordan de nuværende verdenspolitiske problemer i Indien kan sammenfattes omkring dette ene brændende spørsmål:

Skal Indien isoleres, bryte ut av det britiske rike, eller skal det bli en fri nation i et britisk verdensrike av frie nationer?

Av jordens 1800 millioner mennesker falder mer end halvparten, 1000 millioner, på det overbefolkede Asien.

Skal jordens øvrige kolossale, delvis uopdyrkede kontinenter, som nu befinner sig i den hvite races hænder, stænges for Asiens befolkning?

Hvis så, står vi foran en rasekrig, hvori den moderne civilisation vil gå under.

Hvis derimot Indien og Storbritannien møtes som frie likemænd i et verdensforbund, da kan verdensfreden bevares.

Tilslut lyder denne gripende appel til det britiske folk:

„La Indien få frihet til at utvikle sig langs sine egne linjer, og landet vil igjen hæve sig til sin fortidige storhet, ja overgå den i fremtiden.

Berøvet sin frihet går Indien idag sin undergang imøte, snart er ikke noget spor av fordums storhet tilbake.

Kritiske er de kommende år, da liv eller død skal avgjøres.

La Indien få våkne til fuld bevissthet om hvad det var, og hvad det i fremtiden kan bli. Da vil Indiens sol endda engang stige op over horisonten og fylde Vestens lande med lys.

Indiens frelse ligger i selvstyre, og i selvstyre alene.

Intet andet kan bevare og fornye landets vitalitet, som nu langsomt ebber ut for vore øine . . .

Når Indien har fåt sin ret, da vil båndet mellem Indien og Storbritannien bli en gylden lænke av gjensidig kjærlighet og tjeneste, mens jernlænken forsvinder, som skyldtes et fremmed åk.

Da skal vi leve og arbeide, side om side, uten antipati, uten mistro, som brødre, for fælles mål.

Og ut fra dette forbund vil det gro frem, det mægtigste verdensrike, den mægtigste verdensstat, som jorden endda har set, og denne verdensstat vil, når Guds time slår, gjøre ende på al krig på jorden“.

Slike syner er det som stiger for Annie Besants bevissthet, slike idealer er det som i de lange, tunge kampens år har båret hendes heltmodige arbeide or Indiens frigjørelse.

Endda er ikke målet nådd, men den dag rykker



Nyeste billede av Annie Besant.

nærmere og nærmere, da Indien indtar sin plads blandt verdens frie nationer.

Med en slik livsindsats bak sig, som den vi har skimtet i dette kapitels antydningssvise fremstilling, er det ikke at undres over, at en av Indiens ledende mænd og dets repræsentant i Nationenes Forbund, The Rt. Hon. V. S. Shrinivasa *Sastri*, P. S., på hendes jubilæumsdag i 1924, frembar Indiens hyldest til dr. Besant i ord som disse:

„Først da dr. Besant tok op politisk arbeide i Indien, forstod vi hvad ihærdig, utholdende, høihjertet politisk arbeide vil si. Siden hun tok fat, er meget blit utrettet i Indien, og det er likefrem et under at ét eneste fremsynt menneske kan rokke ved, ja forandre forhold, som forekommer alle andre absolut uangripelige . . .

Indien av idag nærer følelser for dr. Besant, som det sjelden har følt for andre ledende offentlige personligheter.

Stor er hun som lærer, stor som arbeider, stor som patriot, en tapper forkjæmper for sandhet og ret, en uforfærdet pioner for en sak, som næsten synes tapt, men som i hendes hænder er forutbestemt til en strålende seier, til Guds og mennesketens ære.

Indien bringer hende idag, gjennom mig, sin dypt følte hyldest!“

III

ANNIE BESANT OG VERDEN

PIONEREN



## Taler og forfatter.

### Politisk og socialt arbeide.

Hvor det gjaldt i det væsentligste omrids at skildre Annie Besant's utviklingsgang og hendes gjenreisningsarbeide i Østen var de grunnleggende faktorer forholdsvis enkle og overskuelige, skjønt fremtidens forskning og vurdering også her vil ha mange nye og betydningsfulde træk at føie ind.

Langt sværere er den oppgave at redegjøre for Annie Besants indsats i verdens liv i den sidste menneskealder, fordi hendes pionerarbeide er av en så omfattende art, at det vil vise sig vanskelig, for ikke at si ugjørlig, at efterspore dets virkninger på de forskjellige livsområder. Hertil kommer at Annie Besant, tiltrods for sine 80 år, endda står midt i sin livsgjerning, ansigt til ansigt med livsopgaver, likeså store, kanskje større end nogen hun hittil har været i kast med, som vi senere skal se.

Det er derfor altfor tidlig at søke at gi en sammenfatning av dr. Besants livsarbeide, endsi en vurdering av det.

Hvad som kan gjøres, og vil bli forsøkt i de kommende kapitler, det er antydningvis at rede-

gjøre for utviklingslinjen, den røde tråd, som forbinder de mange skilte arbeidsområder til et levende udelelig hele.

Som politiker, som taler og skribent, som leder og åndelig lærer, i alt hvad Annie Besant gjør og sier, åbenbarer hun sig som pioneren med den dype offertrang, som først den teosofiske livsanskuelse — Theo Sophia, guddommelig visdom — helt kunde frigjøre og utløse.

I et tilbakeblik over sit socialistiske arbeide i 1880-årenes England utbryter hun:

„Av mine artikler fra den tid . . . fremgår det tydelig . . . hvordan jeg ubevisst nærmet mig teosofien — som for mig skulde bli det høieste i livet — i de årene, da jeg famlet blindt i mørket efter netop dette brorskap, utformet efter netop disse linjer av menneskehetens ældre Brødre, til hvis disposition jeg snart skulde stille mig. Hele mit væsen var gjennembævet av en dyp længsel efter noget høiere end jeg hittil hadde møtt, mit indre var fylt av en sterk overbevisning om at der var noget at finde utover det jeg sat inde med, og at veien dit gik gjennom at tjene andre.“

I disse år var det at Annie Besant startet ukebladet *The Link* sammen med William Stead, med dette motto fra Victor Hugo:

„Folket er taust. Jeg vil være talsmand for denne taushet. Jeg vil være den stummes røst. Jeg vil tale om den lille til den store og om den svake til den sterke . . . Jeg vil tale for de fortvilede tause. Jeg vil tolke denne stammen. Jeg vil tolke



de misfornøiedes mumlen, massenes dumpe klager, alle disse dyriske uartikulerte skrik som menneskene — fordummet av uvidenhet og lidelser — tvinges til at gi luft. Jeg vil være folkets røst. Jeg vil være den blødende mund som nylig var kneblet. Jeg vil si alt.“

„O du blinde og mægtige folk, hvor mit hjerte gik ut mot dig,“ heter det i et andet tilbakeblik over den tid . . . „trampet på, misbrukt, baktalt, du som kræver så litet og trænger så meget; som er så rørende taknemlig for de mindste tjenester . . . så taknemlig mot dem som ikke hadde andet at gi dig end sit arbeide og sin hjelpeløse kjærlighet.

Dypere og dypere ind i mit inderste væsen vokste ønsket om at komme tilhjælp, lide, frelse . . . min medfølelse vokste sig sterkere og sterkere, næret av hvert nyt offer av tid og av kraft, og hvert offer førte mig nærmere og nærmere indgangen til den portal, bak hvilken der strækker sig en forsagelsens vei, som jeg aldrig hadde drømt om og som de kan betræde som er rede til at opgi sit eget jeg for menneskehetens skyld, som for kjærlighetens skyld er villige til at renoncere på enhver gjenkjærlighet, og som er rede til selv at vandre ut i mørket for at de med sin egen sjæl som brændsel kan nære verdens lys.“

I ord som disse står vi ansigt til ansigt med den drivende kraft i Annie Bessant's liv og gjerning i Vesten som i Østen, i og for Verden. —

Annie Besant's opgave i alle disse år, mens hun har levet i Indien, har været en dobbelt: På

den ene side har hun med hele sin styrke kastet sig ind i arbeidet for Indiens gjenreisning. På den anden side har hun hat som nærmeste mål under sine sågodt-som årlige reiser til Europa at knytte båndene mellem Østen og Vesten, at vække fremforalt sine egne landsmænd til en bedre erkjendelse, ikke bare av Indiens åndelige skatter, men av den engelske nations pligter og ansvar likeoverfor det indiske folk.

Længe før Annie Besant tok op sit politiske arbeide i Indien, bearbeidet hun målbevisst og ved hjelp av uimotsigelige kjendsgjæringer den politiske opinion i England til fordel for en frisindet politik i Indien.

I et offentlig foredrag i London 1902, *Teosofi og imperialism*, tok Annie Besant op til behandling Indiens brændende nationale problemer og kom til de samme konklusjoner som hun hævder idag.

Ja, hendes indsats i verdenspolitikken daterer sig så langt tilbake som til 1879 da hun offentliggjorde et skarpt angrep på regjeringens politik i Indien. (*Sandheten om Afghanistan eller: Hvorfor Toryregjeringen knebler den indiske presse. Et indlæg for den svake mot den sterke.*)

Før hun reiste til Indien i 1893 var Annie Besant „en av de ledende i den irske frihetskamp, fremforalt for at sikre bedre livsbetingelser for det irske folk“ (George Lansbury). Og gang på gang grep hun kraftig ind i de pågående sociale kampe i sit hjemland og kastet sin autoritet, sin veltalenhet i vegtskålen til fordel for den undertrykte part.

Vi ser hende delta i kjæmpedemonstrationen 17

juni 1911, da 75 000 engelske kvinder marsjerte i procession gjennom Londons gader for at tilkjendegi sin beslutning om at også de vilde være med om at forme den verden de lever i — og da Annie Besant uttalte de forløsende ord:

„Tro ikke at vi er her for at understøtte en kvindernes bevægelse. Dette er ikke en kvinde-bevægelse, det er en menneske-bevægelse. Mænd og kvinder kan ikke adskilles i to bestemte halvdel: der er én menneskehet!“

Vi ser hende i fullt arbeide under bygningsfags-lockouten kort efter (1913—14). Selv har jeg været vidne til hvordan Annie Besant under jernbanestreiken høsten 1919 talte på streikemøter i London og samlet sin kraft om at lede den farlige konflikt til en fredelig løsning.

Hertil kommer hendes indsats som taler på hyppige foredragsreiser hele verden over og gjennom de næsten årvisse serier av offentlige foredrag om tidens mest brændende problemer, som avholdes for overfylt hus, som regel i juni måned i *Queens Hall*, et av Londons største lokaler, som rummer tusener. Disse foredrag utgis senere i bokform for at spredes hele verden over og inspirere nye tusener på tusener gjennom den høie idealisme og det gjennomført praktiske grep på tingene som utmerker alt hvad Annie Besant sier og gjør.

Her slår hun sine slag for Indien som i foredragsrækkene *Storbritanniens plads i Guds verdensplan (Britain's place in the Great Plan, 1921)*, her kaster hun lys over verdenskrigens problemer som

i seriene *Krigen og dens lekser*, 1919, *Den moderne civilisations blindgater og veien ut av dem*, 1924, *Aktuelle verdensproblemer*, 1925 (*The war and its lessons*, 1919, *Civilization's Deadlocks and the Keys*, 1924, *Worlds Problems of to-day*, 1925), eller åpner vældige nye utsyn for tanke og intuition som i de bekjendte foredragsrækker fra 1909 og 1911 som er oversat til norsk under titlerne *Tidskifte* og *Den nærmeste fremtid*. (*The Changing world* og *The immediate future*).

Den som ikke har hørt Annie Besant, kan ikke gjøre sig nogensomhelst forestilling om hendes vel-talenhet, heller ikke om den kraft og inspiration som utgår fra hendes mægtige personlighet.

Hun fortæller selv, hvordan hun som ganske ung prestefrue uventet opdaget at hun kunde tale, en dag hun hadde øvet sig på orglet i den tomme lille sognekirken.

Pludselig, drevet av en indskyttelse, besteg hun langsomt prækestolen, tænkte sig kirken fylt av ivrige, opadvendte ansigter og begyndte sit foredrag om Bibelens inspiration.

Rytmske og velklingende strømmet sætningene ned gjennom kirkeskibet, og Annie Besant gjennomstrømmedes av fryd og, fremforalt, av en overvældende følelse av kraft.

Og hun gir selv — uten at vite det — en merkelig karakteristik av sin egen talerbegavelse, når hun i sin selvbiografi avslutter beretningen om sit første foredrag med disse ord:

„Ingen som ikke selv har oplevet det, kan ane

den fryd en taler føler når ordene strømmer frem, lydige for den svakeste intention; når tilhørerne reagerer for den letteste berøring; når ansigtene lysner op eller mørkner til på dit bud; når menneskelige følelser og lidenskaper vælder frem på talerens ord som fossen styrter ned over fjeldet; når du føler at den tanke som gjennembæver tusener har sin kilde i dig og strømmer tilbake til dig i overvældende kraft, levendegjort av tuseners hjerteslag. Findes der nogen større følelsernes triumf, nogen intensere og egentligere tankens fryd en denne? "

Uvilkårlig mindes man ved denne lovsang til veltalenheten — formet i 1893 av den 46-årige Annie Besant med noget av ungdommens umiddelbare entusiasme — disse ord av en av guvernørene i Madras, Sir *Arthur Lawly*, om den bruk Annie Besant gjør av sine evner som taler:

„Hendes røst høres aldrig uten i den hensigt at inspirere tilhørerne til ædlere impulser, større idealer eller mere høisindede tanker.“

Det samme kan, om mulig med endda større ret, sies om Annie Besant's forfatterskap.

Hendes produktion er enorm og omfatter praktisk talt alle litteraturgrener, undtagen novelle og drama.

Tallet på hendes publikationer nådde i 1923 op til 434 og er nu adskillig høiere, derav er de 361 originalverker, brochurer, flyveskrifter indbefattet, mens de øvrige er skrevet eller utgit under medvirkning av Annie Besant. Tallet på tidsskrifter og aviser som hun har redigert eller redigerer er 12.

Og allikevel vil man i denne kolossalproduksjon sikkert ikke støte på en eneste bok, som ikke bærer præg av hendes klare tanke og formfuldendte stil.

Selve indholdet bevæger sig over uhyre kundskapsområder, fra strengt naturvidenskabelige avhandlinger — Annie Besant avla i 1870-årene eksamen i en række naturvidenskabelige fag ved Londons universitet, som siden skulde komme hende til nytte som teosofisk forsker — over politiske, økonomiske, sociale og religiøse emner frem til teosofi.

Den teosofiske litteratur har Annie Besant beriket med mange grunnleggende arbeider, hvorav her skal fremhæves noen ganske få:

*Ancient Wisdom* (på svensk: Den uråldriga Visdomen), hvor Annie Besant sammenfatter kundskapsmassene i Madame Blavatsky's *Secret Doctrine* i en form som gjør dem lettere tilgjengelige for vesterlandske lesere. Studerende av teosofi vil her finde en sammenhengende fyldig fremstilling av teosofiens grundsandheter.

I *Thought Power, its Control and Culture* (Tankekraft, dens bruk og opøvelse) behandler Annie Besant klart og koncist, og med indtrængende første-hånds kundskap, et emne av stigende aktualitet.

*A Study in Consciousness* (på norsk: Bevisstheten og dens utvikling) åpner hittil uanede utsyn for tanke og forskning, det samme gjælder *Man, how, whence and wither* (på norsk: Mennesket, hvorfra, hvorledes og hvorhen?) en samling omhyggelig utarbeidede resultater av clairvoyant forskning.

utgit sammen med verdens kanskje første autoritet på dette område *C. W. Leadbeater*.

I *Occult Chemistry* offentliggjør Annie Besant clairvoyante forskningsresultater på kemiens område, som vakte opsigt blandt engelske og franske videnskapsmænd og som den moderne kemi på en række punkter har bekræftet.

En særstilling i dr. Besants produktion indtar de verker som tar sigte på Indiens nationale vækkelse ved at behandle emner fra Indiens gamle religiøse og filosofiske litteratur eller brændende problemer i det moderne Indien.

Til den første gruppe hører en omhyggelig tekstutgave og oversættelse fra sanskrit til engelsk av *Bhagavad Gita* med kommentarer, endvidere bøker som *The Story of the Great War* som gjengir utvalgte episoder fra *Mahâbhârata*, skrevet for indiske skoler, og *Hints on the Study of the Bhagavad Gita*, mens den sidste gruppe omfatter emner som: *The value of Teosophy in the raising of India*, *Wake up, India*, *The future of Indian politics* og *India, bond or free?*

Efter at Annie Besant hadde git en grundig fremstilling av de fire store religioner, Hinduismen, Budhismen, Kristendommen og Islam i en serie foredrag som senere blev utgit i bokform, utkom hendes *Esoteric Christianity* (Esoterisk kristendom) hvor hun ut fra sin teosofiske kundskap gjenfremstiller kristendommens indre lære, slik den gik tapt, da kristendommen efter de første, levende århundreder stivnet til i dogmer, formet i flere tilfælde

ved flertalsbeslutninger på kirkemøter, og blev romersk statsreligion.

Allerede tidligere hadde hun utgit de to klassiske teosofiske bøker *In the outer Court* (I forgården) og *The path to Discipelship*, (Veien til Disippelskap), hvor Annie Besant ut fra sin egen personlige erfaring og med en idealisme som griper sindene, fordi den kommer fra hjertet og finder ind til søkende menneskehjerter, viser Verdens åndelig hungrende mennesker hen til den steile og trange vei som fører til Livet og som menneskehetens pionerer, dens helgener og profeter, har forkyndt og vandret gjennom årtusener.

Her står vi ved den side av Annie Besants livsgjerning som i det følgende vil bli nærmere belyst — hendes gjerning som åndelig lærer og leder, hendes oppgave som præsident for Det teosofiske samfund.

Med rette uttalte George Lansbury:

„Dr. Besant vil gå over i Historien som en stor forkynder av store sandheter.“

Og en av Indiens fremstående politikere, Sir S. Iyer legger til:

„Dr. Besant er en dyp mystiker, og da hun efter en og tyve års utholdende arbeide i Indien kastet sig ind i det politiske liv, var hun en praktisk mystiker av enestående art . . . som fuldbyrdet sit arbeide — ikke som den praktiske mystiker Oliver Cromwell ved at støtte sig til sverdet — men ved at vække Troens kraft i menneskehjertene.“



Det er som præsident for Det teosofiske samfund, at vi fuldt ud lærer hende at kjende i hendes egenskab av fører og leder for tusener av mennesker, spredt over hele jorden, og det er fremforalt i denne egenskab vi må søke hendes betydning for den vesterlandske verden.

## II.

### Leder og Lærer.

#### Det teosofiske samfund.

Det teosofiske samfund har siden dets stiftelse i 1875 gjennomlevet flere forskjellige faser, fordi det i disse mer end 50 år har været i ustanselig vekst, har stået i uavladelig føling med de skiftende tiders skiftende behov og med stor tilpasningsevne har prøvet at tjene disse behov.

Den første periode av samfundets historie er uløselig knyttet til dets to stiftere, *H. P. Blavatsky* og oberst *Olcott*.

Det var Det teosofiske samfunds vårtid da materialismens golde jord blev pløiet op og kundskapsens sæd blev sådd, det var en nyskapsens tid, da det første vældige omrids av den urgamle gnosiss — den hemmelige kundskap som i alle tider har været tilgjengelig for dem som søkte den i ånd og sandhet — blev ridset op for det 19de århundredes undrende og skeptiske mennesker.

Oberst *Olcott* var organisatoren som spredte denne kundskap i stadig nye land, nye verdensdele.

H. P. Blavatsky var såmanden, seeren, som formidlet og utformet denne kundskab, slik den omsider pånyt blev git til verden.

Av den meget omstridte H. P. Blavatsky gir den indiske humanist og teosof *C. Jinarajadasa*, M. A. følgende vurdering, som — efter tuseners overbevisning og personlige erfaring med hensyn til H. P. B.'s og hendes læres moralske gehalt — vil vise sig at stemme betydelig bedre overens med Historiens endelige dom over denne merkelige skikkelse end de stadig gjentatte sensationelle „avsløringer“ som endel av den moderne presse den dag i dag finder det nødvendig at fremkomme med.

Det blir i så fald ikke første gang at et frygtløst sandhetsvidne blev martyr for sin sak.

Mr. Jinarajadasa skriver:

„Skjønt bare et halvt århundrede er forløpet siden Det teosofiske samfunds stiftelse er det allerede på dette tidspunkt mulig til en viss grad at bedømme H. P. Blavatskys karakter og livsgjerning.

Mange er endda ilive som hadde et intimt kjendskap til hende . . . og de bærer alle vidnesbyrd om en overordentlig magtfuld personlighet som gjorde et dypt indtryk på alle alvorlige sandhetssøkende.

H. P. B. var i høieste grad ukonventionel og hadde ingensomhelst barmhjertighet med forstillelse og hykleri, enten det gjaldt religiøse eller selskabelige former.

Det var bare en eneste ting som i hendes øine var av virkelig betydning: at et menneske skulde

være villig til, ja ivrig efter at trodse den offentlige mening i sin kamp for at leve op til sine idealer.

Selv arbeidet hun under hele sin teosofiske virksomhet under direkte ordre fra sine okkulte ledere. I deres tjeneste var hun uten frygt og daddel i sin hengivenhet og heroisme. Hun visste at hun vilde bli misforstått og nedrakket, og hun valgte av egen fri vilje at bli en martyr for sandhetens sak. Hun var overordentlig følsom for alt som angik hæder og ære og allikevel var det hendes lod at bli komplet misopfattet og uretfærdig bedømt av verden, simpelthen fordi hun handlet under høiere ordre og var avskåret fra selvforsvar og mer indgående forklaringer.\*)

Og allikevel, de få som forstod hende mottok gjennom hende værdier som for dem forandret hele deres liv. For hun bragte dem det lys, „som opplyser hvert menneske som kommer til verden“.

H. P. B.'s fortjenester av verden i sin almindelighet er mangeartede og mangfoldige. Her skal bare en enkelt fremhæves: Den forsoning hun gjennom sine skrifter har istandbragt mellom det menneskelige åndslivs forskjellige erfarings- og erkjendelsesområder.

Gjennom mer end to tusen år, helt siden den græske civilisations forfald, har der i Europa like til Det teosofiske samfund blev stiftet — ikke eksistert noget religiøst og intellektuelt system, som et høit kultivert menneske kunde bekjende sig til.

\*) Sml. også avsnittet *Occult Phenomena* i *The golden book of the Theosophical Society*, 1926. hvor C. Jinarajadasa meget interessant yderligere belyser disse problemer.

Tilværelsen var opdelt i særskilte områder, religion, videnskab, kunst og filosofi. Hvert enkelt av dem hadde, hver på sit vis, sit store budskap at gi, men få, utenfor de virkelig Indviedes kredse, var i stand til at se forbindelseslinjen mellem dem alle og på den måte nå frem til en syntese, en sammenfatning av sandheten.

I sine skrifter fremsatte H. P. B. for den moderne verden denne mægtige syntese som ligger til grund for al eksistens.

For første gang i den moderne verden, såvel den østerlandske som den vesterlandske, kan et kundskapsrikt og høit kultivert menneske, som i tillegg til sin intellektuelle utrustning eier en dypt religiøs natur, i den teosofiske filosofi finde fuld tilfredsstillelse for alle sine aspirationer.

H. P. B. indvarslet den mægtige konzentriske syntese, som i enhver civilisation markerer dens høidepunkt

Efter hende har mange øket den kundskapskat, som hun startet Det teosofiske samfund med.

Men hun var den som i vore dage allerførst bygget broen mellem religion, videnskab, filosofi og kunst og som reiste det intellektuelle bygverk, som idag er hjem for tusener som i Teosofien finder virkeliggjørelsen av alle sine håb og drømme.

H. P. B. vil i alle kommende tider bli stående som Lysbringeren, som den som indvarslet en ny visdommens tidsalder."

Ganske i samme retning uttaler en anden moderne forsker sig, som vi senere skal se, den fran-

ske videnskabsmand *Emile Marcault*, professor i psykologi ved universitetet i *Montpellier*.

Også han fremhæver Det teosofiske samfunds hovedfortjeneste som den at ha fremsat en levende syntese av moderne erkjendelselementer, en syntese som måtte komme når menneskene var færdige til at ta imot den.

Og ett synes sikkert:

Nye problemstillinger, nye forskningsresultater vil uvægerlig, efter som utviklingen skrider frem, stille *Helene Petrovna Blavatsky* og hendes budskap i et helt andet lys end det hvori hun fremtrådte for en ensidig materialistisk orientert, trangsynt og bigot samtid.

En ledetråd har i mellemtiden den objektive iagttager av Det teosofiske samfund, dets liv og lære, og det er den velkjendte sandhet: På dets frugter skal træet kjendes.

La os følge Det teosofiske samfunds videre utvikling under madame Blavatskys efterfølger og disippel, *Annie Besant*.

*Annie Besant's* tilslutning til Det teosofiske samfund indleder det næste avsnit av dets historie.

Den nye teosofiske kundskap var git i store omrids av Madame Blavatsky.

Det blev *Annie Besant's* allerførste opgave sammen med C. W. Leadbeater på grundlag av indgående clairvoyant forskning at utdype og popularisere denne kundskap på væsentlige punkter — vi har set hvordan *Annie Besant* i sin selvbiografi

selv fremsætter enkelte av sine personlige forskningsresultater.

Hendes næste opgave, fremforalt efter at hun i 1908 var valgt til Det teosofiske samfunds præsident efter oberst Olcott som var død samme år, var den at træne samfundets medlemmer til at omsætte sin kundskap i praktisk handling.

„Jeg formoder,“ sier hun selv i et tilbakeblik over den tid, „at jeg blev valgt til præsident for Det teosofiske samfund for at bringe den aktive virksomhet mer i forgrunden, som hele mit tidligere liv hadde været en eneste forberedelse for.

Mine forskjelligartede opgaver efter at jeg kom til Indien hadde overbevist mig om at teosofisk arbejde i virkeligheten omfatter alle velsignelsesrike tiltak på de forskjellige livsområder . . .“

Allerede i 1900 hadde Annie Besant i et foredrag i London git denne merkelige og inspirerende redegjørelse for *Det teosofiske samfunds formål*:

„Bare de er virkelige teosofer, bare de gjenspeiler til en viss grad ånden hos det store brorskap av lærere, bare de er værdige, om end svake budbærere for deres guddommelige budskap, som lever op til brorskapets ånd og mening midt iblandt stridende sekter og trosbekjendelser og som ikke bare sprer budskap om fred, men som lever den fred de forkynder, og som omsætter brorskapsidealet i sit liv i samme grad som de i sin lære hævder det.

Men hvad indebærer dette for fremtiden?

Det varsler om at en ny civilisation dæmrer,

hvor enhet skal være grundtonen istedetfor strid; hvor kooperation, og ikke konkurrence, skal bli det ledende princip; hvor åndelig enhet skal dæmre i menneskesind og menneskeliv og avløse en ensidig stridbar intellektualisme . . .

Således vil dypere forståelse, inderligere bånd, en virkeligere kjærlighet nationene imellem følge i den teosofiske bevægelses kjølvand og i sin tid virkeliggjøre den fred her på jorden som endda bare findes i universets høiere regioner.

Dette er det utsyn denne bevægelse åpner for vort blik, tiltrods for en ytre verdens krig og kampe; dette er det håb — fuldt av fred og lykke — som den lar stige frem for os hinsides slagmarker og massakrer, hinsides fattigdom og elendighet, hinsides nuets hjertesønderrivende nød, et håb som viser henimot fremtidens hjerteglæde.

Dette er det arbeide vi er kaldt til: at danne et indre forbund av sjæler, helt ett, at vise i vore liv den enhet vi forkynder, at leve kjærlighet i en verden av hat, at leve fred i en verden av strid.

Dette, og ingenting mindre end dette, er den høie mission vi er kaldt til.

Dette, og ingenting mindre end dette, er den ophøiede pligt som hviler på vore skuldre; og nøiagtig i samme grad som vi lever denne lære, vil vi gjøre det mulig for andre at anta den; nøiagtig i samme grad som vi med vort eget liv forkynder vor lære, vil vor forkyndelse bære frugt i andre menneskers hjerte.

Men indser vi først dette, hvad kan så rokke



vor hengivenhet for denne bevægelse? Hvad kan så rokke vor tillid til menneskehetens lykkelige fremtid?

Det ytre samfund vil rokkes gang på gang. Og vel er det, at det fra tid til anden gjennomgår rystelser, for hvordan kan ellers de svake og de sterke adskilles — som de må adskilles for en tid indtil den hårdeste kamp er utkjæmpet — uten gjennom slike rystelser av samfundet, at bare de, hvis utsyn er klart, hvis hjerter er tapre, hvis viljer er sterke magter at bli stående indenfor den pionerskare som hugger ut fremtidens vei?

De svakes plads er ikke i kampfrontens forreste rækker. De svakes plads er ikke i slagets værste tummel.

Deres lod er den lettere kamp, en lettere sti, tilstrækkelig vanskelig til at ta deres styrke i bruk, men ikke så vanskelig at den driver dem til fortvilelse.

Men de som er sterke, deres plads er i den heteste slagttummel, i den tyngste kamp, og de som vil være pionerer for fremtiden, de må være sterke, villige til at bære, til at holde ut.

Deres plads er i bevægelsens forreste række, de er veibryterne, som gjør det mulig for de svakerne at stige mot hoiden.

Men er det slik, hvad har det da at si for os, at vore tanker vil spredes overalt, uten at bære teosofiens navn og stempel? Sandt var det hvad vor præsident (oberst Olcott) fortalte os, at disse tan-

ker nu flyver ut over hele verden, at vi nu finder dem fremsat inden alle de store religioner.

Det er netop beviset på realiteten av vort arbejde, den eneste belønning vi bør se hen til — ikke at vi skal være kjendt som førere, men at idéene skal gennemtrænge den civilisation vi lever i; ikke at vore navne skal glimre som lærere eller som tænkere, men at læren skal spredes, at kundskaben skal dukke op overalt, likegyldig hvem det er som fremsætter den.

Det er nok for os at være såmænd; la andre få æren og navnet av såmænd; la den som spør efter belønning få æren av at spre disse idéer overalt.

La os være tilfreds med selve arbejdets adelskap, så at idéene kan spredes overalt; la hver kirke tilegne sig dem som sin egen lære — de er dens egen lære, hvis de bare kunde åpne sig for de skatter deres religionsstifter gav dem.

Det er nok for os at peke på hvor de kan findes, la andre holde dem op for verdens øine.

De som har folkets øre, la dem ta sandheten og forkynde den, så at dens røst må høres overalt.

Når teosofiske sandheter forkyndes fra kristne prækestoler, la vore hjerter i dette se belønningen for al vor møie.

Hvis bare vor Mesters sandhet fremsættes, hvad har det at si hvem det er som fremsætter den? Hvis nogens øine skuer Hans skjønhed, hvad har det at si, hvis hænder det er, som lar sløret falde?

Og de medlemmer av dette store samfund, som anser det for det største privilegium som livets lov

kunde bringe dem at få være en av arbeiderne i denne bevægelse som er viet menneskeheten, hvilken fremtid ligger foran dem, hvilken pris må de betale for det høie kald som venter dem i en fjern fremtid?

Dette er den fremtid som venter dem:

At opnå den kundskap som de som har gåt Veiens før os har opnådd, forat gjennom vor viden verdens uvidenheter må avhjelpest.

At betræde den Vei som de har vandret foran os, den trange ældgamle Vei som fører til Livet, som vismænd har kartlagt for os, og som bare vor egen svakhet, vor egen dårskap, vor egen synd kan stenge for os.

Ingen magt i himlen eller på jorden kan tillukke indgangsportalen til denne Vei for noget menneskes sjæl, bare dets egne hænder kan lukke den — slik er loven. Så ligger da Veiens klar og tydelig foran dig, pånytt forkyndt i alles påhør. . .

Kjæmp da for at bli sterk, ikke for at du må vinde styrke for dig selv, men for at verden må bli sterkere.

Kjæmp for at bli vis, ikke for at du må eie visdom, men for at verden må bli visere.

Kjæmp for at bli ren, ikke for at du må eie renhet, men for at hele verden må komme nærmere henimot den renhet som er guddommelig.

Tænk ikke på din egen glæde, din egen lykke, din egen tilfredsstillelse.

Tænk bare på at verden må gå fremover og på den lille hjelp du kan bringe den.

Du må enten bæres op av andre eller selv bære. Enten er du blandt dem som tynger eller blandt dem som løfter verden på dens vei mot Gud.

Dette er det store valg som ligger foran enhver som slutter sig til denne bevægelse."

Kort efter at Annie Besant var blit Det teosofiske samfunds præsident stiftet hun *Den teosofiske Tjenesteorden* (The theosophical Order of Service) med dette motto: „Et forbund av alle som elsker for at tjene alle som lider.“ (A union of all who love for the Service of all who suffer).

Forbundet er nu et verdensforbund med sit eget internationale tidsskrift *Service* og står i spidsen for en række betydningsfulde praktiske tiltak på forskjellige livsområder.

Fremdeles stiftet hun *Den teosofiske Opdragelsesliga* som, også den, nu er en verdensorganisation med sit eget tidsskrift og sine egne verdenskongresser (som regel i Schweiz), med deltagelse av fremragende pædagoger fra mange land.

Videre stiftet hun en indisk bevægelse for sociale reformer, som har været nævnt i en tidligere forbindelse.

Det teosofiske samfund passerte således under Annie Besant's fremragende og erfarne ledelse ind i den periode av intens praktisk virksomhet, hvori det endda befinder sig.

Den kundskapsskat teosofien bringer er så uhyre, den personlige lykke og tilfredsstillelse som denne viden fører med sig er så stor, at den fristelse ligger meget nær for mange teosofere at be-

holde sin teosofi som en søndagsreligion og slå sig til ro med det.

Netop på dette punkt er det Annie Besant viser sin eminente lederbegavelse og kraften av de idealer hun selv lever.

Gang på gang inspirerer hun sine teosofiske medlemmer til at utføre den mission de er kaldt til, gang på gang lyder hendes mægtige manende appel.

Efter omhyggelig at ha klarlagt den absolutte tanke- og handlefrihet som Det teosofiske samfund sikrer, såvel dets præsident som hvert enkelt medlem, hver enkelt loge, hver enkelt national sektion, således at samfundet som sådant ikke har ret til at binde den enkelte til nogen bestemt masseaksjon, prøver hun at vække hvert medlem til av indre overbevisning og med fuld forståelse av verdenssituationen og sit personlige ansvar at kaste sit lod i vegtskålen, ofre sit liv og sin kraft i uselvvisk tjeneste.

I november 1916, midt under verdenskrigen, skriver hun:

„Skal Det teosofiske samfund forbli nøytralt i de vældige kampe som markerer avslutningen av en tidsalder og begyndelsen til en ny?

Skal det forholde sig passivt i selvvisk isolation, hævde at eie mer kundskap om de indre livets love end gjennemsnietsmenneskene, og avslå at anvende denne kundskap?

Skal det med kold likegyldighet stå som tilskuere til disse kampe og vite at Visdommens og Barmhjertighetens Mestre fører Lysets hær frem

mot Mørkets magter — og avslå at hjelpe dem til at vinde den seier her i den ytre verden som allerede er vundet i åndens verden?

Det har været hævdet at Det teosofiske samfund er fanebæreren for den kommende civilisation, at det er et utslag av den verdensvide Teosofiske Bevægelse som i vore dage gjennomtrænger alle religioner, al filantropi og hele tænkningens verden, og så er det.

Det har i 42 år studert tilværelsens dypere problemer, dens indre realiteter, og har erhvervet et stort kundskapsfond av uvurderlig værdi for verden.

For hvilket formål?

For at en, i sammenligning med jordens samlede befolkning, liten håndfull mennesker skal påskynde sin egen utvikling, skal gjemme sin kundskap på kistebunden, istedetfor at sette den ut på renter ved at gi sig ikast med de problemer, av hvis rette løsning hele den kommende civilisation avhænger?"

Og da Annie Besant kort efter i sin præsidenttale på den teosofiske sektionens årsmøte i Indien redegjorde bl. a. for sit politiske arbeide, sluttet hun med denne appel:

„Det er nu ikke tale om partipolitikk eller partistrid.

Det er de former hvori nationenes liv skal omstøpes for den kommende civilisation som nu er under forberedelse, det er dem vi er kaldt til at være med om at utforme.

Derfor, bort med frygt, bort med kunstige partiskranker og stivnede fordomme. Bort med den

falske nøitralitet som bare er et skalkeskjul for uklarhet i tanke og ubeslutsomhet i handling.

Det teosofiske samfund er kaldt til at utføre sin del i den mægtige verdensfornyelse, til at spre sine idealer i den mentale atmosfære, til at utarbeide den i fysiske former for den nye civilisation.

Jeg kalder dere, mine brødre, til sammen med mig at ta fat på denne store opgave . . . til, så langt det er dere mulig, ved at ta del i deres arbejde, at tilbakebetale til vore ældre Brødre den omsorg de har ødslet på os de sidste 40 år.

Kom med mig ut i mørket, i faren. De kan aldrig gå feil, som går frem under en lysende stjerne."

Ansigt til ansigt med en appel som denne — hvem kan undre sig over at en leder som dr. Besant vinder tusener av trofaste, begeistrede medarbeidere som av al kraft kjemper for at leve op til de høie idealer hun forkynder og som, takket være hendes omhyggelige, erfarne veiledning, efterhvert også blir særdeles *effektive* arbeidere i det godes tjeneste?

„Mrs. Besant's people" — mrs. Besant's folk — det navn har en god klang hele Indien over, for har de mennesker påtat sig en opgave, utfører de den også, og det er takket være bl. a. en hel liten hær av slike uselviske veltrænede teosofiske arbeidere — indere og europæere av mange nationaliteter — at Annie Besant har revolutionert det religiøse, sociale og politiske liv i det moderne Indien

Man skal ha set dr. Besant i hendes hjem og

arbeidscentrum i Indien for at kunne danne sig nogen levende forestilling om hendes arbeide som leder og lærer.

„Der er mange ting som slår en ved dr. Besant's arbeide,“ uttaler den tidligere citerte kjendte politiske fører Srinivasa Sastri.

„Skal jeg beskrive for dere hendes vidunderlige evne til at vælge sine medarbeidere? Den dype personlige hengivenhet hun føler for dem som hjælper hende, og de for hende? De umådelige ofre som hun bringer med slik glæde? Den måte hvorpå hun støtter en ven som har lykken mot sig? Det moralske mot likeoverfor al opposition med hvilket hun antar sig en sak, som synes at skulle gå under i den motstand den møter?“

Og de som hadde den lykke at være tilstede nede i Det teosofiske samfunds internationale hovedkvarter nær Madras, under dets 50-årsjubilæum i december 1925, vil ha mottat levende indtryk av den dype kjærlighet og tillid som hendes teosofiske medlemmer hele verden over omfatter hende med.

Hun syntes at ha en merkelig evne til at få øie på de guddommelige muligheter og kræfter, latente i hver menneskesjæl, til at vække dem til liv og virksomhet.

Og med dyp respekt for hver enkelts individuelle egenart og forutsætninger forstår hun at stimulere ham til at yde sit høieste i mest mulig fri skapende virksomhet.

Derfor er Annie Besants medarbeidere og hjælpere mennesker som det stråler lykke fra, og hun



kjendes ikke under andet navn dernede end „Mor“, også blandt tjenerne og de øvrige aller lavest stående indfødte beboere av det vidstrakte Adyarområde med dets mangeartede virksomheter — en hel liten verden for sig, med sit eget elektrisitetsverk, boktrykkeri og forlag, skoler, bibliotek, jordbruk, meieri, vaskeri, gartneri, o. s. v.

Adyar er en av Indiens seværdigheter, møtested for en strøm av reisende fra mange land og et fristed for fremragende indiske videnskapsmænd, kunstnere og socialt interesserte, som her møtes på like fot med europæerne uten spor av de demoraliserende og oprørende racefordomme som selv Indiens intelligens ellers støter på for hvert skridt i sit eget hjemland, og som vi koloniløse nordboere har vanskelig for at danne os nogen forestilling om.

Og Det teosofiske hovedkvarter under dr. Besant's ledelse går i spidsen for Indiens sociale reformation. Der pågår f. eks. et målbevisst arbeide, startet av oberst Olcott, for at hæve hele den sociale og økonomiske levestandard for Kulierne, — den ulykkeligst stillede del av Indiens befolkning, som står utenfor kastene, undertrykt, underernært, foragtet — hvis virkninger efterhvert vil spores hele Indien over.

Det går her, som dengang dr. Besant i 1880-årene tok kampen op mot sulteløn og økonomisk utbytning av engelske arbeidere: begynner levestandarden at hæves et sted, hæves den automatisk i resten av landet.

Her i Adyar møttes i slutten av december 1925

henimot 3000 delegerte fra alle verdensdeler, for under dr. Annie Besant's ledelse at feire Det teosofiske samfunds 50-årsjubilæum.

Henimot 40 land var repræsentert, de allerfleste ved de nationale sektioners generalsekretærer.

Denne verdenskongres frembød mange punkter av overordentlig interesse.

Her mødtes videnskapsmænd, forfattere, kunstnere, pædagoger, sociale reformatorer, høitstående geistlige, politikere om det ene store ideal *Brorskap*.

Grænsene faldt inden dette levende, sterke Nationenes Forbund — det mest konsekvente og derfor det vitalste vor moderne tid kjender.

Grænsene faldt, racene, nationene, samfundsklassene imellem. Og, viktigst av alt: religionene imellem.

Der følte som var man flyttet århundreder, kanskje årtusener frem i tiden, da de murer vil være sprængt væk, som skiller menneske fra menneske, bror fra bror.

Det uten sammenligning betydningsfuldeste av alt det vi oplevet var dette at her så vi for vore øine levendegjort det religionenes brorskap uten hvilket alt andet brorskap er et tomt ord.

Der var et intenst religiøst liv under jubilæumsfestlighetene i Adyar, alle de store verdensreligioner feiret sine tempeltjenester dag efter dag, og teosofene samledes til hver av dem, uanset særreligioner, og deltok i ceremoniene under dyp andagt.

Den kristne kirke gik her i spidsen.

Et engelsk referat sammenfatter følgende enkeltheter av betydelig interesse i denne forbindelse:

„Den liberale katolske kirke<sup>\*)</sup> var den første til at åpne sine dører for alle som i ærbødighet og andagt ønsket at motta dens sakramenter.

Den stillet ingen spørsmål om vor tro, det var den enkeltes private sak.

Der blev avholdt flere morgen- og aftengudstjenester hver dag, og ingenting var et sterkere bevis på realiteten av dette religionenes brorskap end det faktum, at antallet av hinduer som strømmet til for at delta i alterens sakramente langt overgik antallet av de kristne.

Og allikevel prøver Den liberale katolske kirke ikke at hverve proselytter, fordi den indser at hvert menneske er født ind i den religion som er mest skikket for dets vekst og utvikling

Også hinduismen sprængte alle grænser, og sandsynligvis for første gang i Indiens historie var man vidne til, hvordan i et hindu-tempel, ortodokse brahminer, mænd og kvinder, sat side om side med kristne biskoper, buddhister, muhamedanere, tilhængere av Jain-religionen, parsere, ja med hinduen uten kaste, som den rettroende hindu ellers ikke vil røre ved.

Det er vanskelig for dem som ikke er indere, eller fremforalt hinduer, fuldt ut at forstå, hvad dette skridt betyr for Indien — og for verden.

\*) Denne kirke har vokset frem av Den gammel-katolske kirke i Holland, blev organisert i 1916 og forener protestantismens tankefrihet med katolicismens sakramentale kraft.

I al stilhet og enkelhet har her en bevægelse sprunget op som vil få verdensvide konsekvenser. For den betyr at Hinduismens vældige kraft holder på at frigjøres til bedste for den øvrige menneskehet . . . Disse tempeltjenester lededes av Krishnamurti som gav en vidunderlig fortolkning av presteskapets mission: at tjene som kanal for Guds skapende kraft og overføre den til manifestation på de lavere tilværelsesplan.

Et buddhistisk tempel blev indviet, og mange hundreder gjentok Buddhas fem forskrifter . . .

Parseernes ildceremoni, hvor fremmede meget sjelden får adgang, blev utført i nærvær av heni-mot tusen . . .

Der blev lagt grundstener til en jødisk synagoge, et parsisk tempel og en muhamedansk moské.

Alle disse handlinger var et vakkert symbol på det religionenes brorskap som så længe har været forkyndt fra Det teosofiske samfunds platform — et ideal, som nu, ved dets femtiårsjubilæum blev omsat i det levende liv.

Hvad alle disse adskilte religioner hver for sig har frembragt, det blev tidlig hver morgen demonstrert i en eneste mægtig enhet under den universelle andagt i hovedkvarterets store møtesal, hvor talrike skarer av teosofere strømmet til for at overvære oplæsningen av de store religioners hellige bøner, avsluttet med en bøn av dr. Besant, som gav de tilstedeværende en uforglemmelig følelse av kraft og fred, som fra usynlige hellige magters nærvær.

Det teosofiske samfunds jubilæumskongress

med dens skjønne eksotiske ramme og den sterke oplevelse av brorskapets realitet indledet et nyt avsnit av samfundets historie.

Tre bestemte virksomhetslinjer blev optrukket for det næste halve århundredes arbeide, og blir de gjennomført med den samme energi og offervilje som Det teosofiske samfunds første halvt hundrede-års arbeide, har man ret til at vente resultater som vil få betydning langt utenfor dette samfunds enemerker."

Disse tre virksomhetslinjer er samlet om arbeidet for

*Verdensreligionen*

*Verdensuniversitetet* og

den oppgave som er blitt utformet som *Mysterienes gjenoplivelse*.

Med dette sidste uttryk sigtes der til en sterkt øket virksomhet inden alt rituellet arbeide — gudstjenester, tempeltjenester, ceremonier av enhver art, som indeholdende vældige, hittil upåagtede muligheter for menneskelig utvikling og menneskelig erkjendelse.

Hele verdensutviklingen har, som bekjendt, i løpet av de sidste ti-år svunget henimot de ceremonielle værdier, et faktum teosofien længe har været opmerksom på og forklaret som et nyttig og nødvendig gjennomgangsstadium i menneskehetens utviklingsgang.

Arbeidet for *Verdensuniversitetet* går ut på intet mindre end indenfor Det teosofiske samfunds pædagogiske verdensliga at oppbygge et moderne op-

dragelsessystem, som i sig omslutter hele den teosofiske verdensanskuelse med dens kundskapsskatter og sterke etiske og moralske inspiration til uselvisk tjeneste til bedste for hele den menneskelige familie, ja mer end det, for alle levende væsener på utviklingsstigen fra jord til himmel — idet teosofien forkynder alt levendes brorskap.

Det tredje formål, arbeidet for *Verdensreligionen*, for de til grund for alle religioner liggende fundamentale religiøse *sandheter*, som i sig omfatter alle religioner på vor klode, levende, døde og vordende, tilsigter at muliggjøre en ny religiøs indsats av verdenshistoriske dimensioner som længe har været imøteset inden alle verdensreligioner av dem hvis religiøse horisont er så vid, at den omfatter de rytmiske religiøse indslag i menneskehetens utviklingsgang, som de eksisterende verdensreligioner, levende og døde, er det reelle bevis for.

Det tar med andre ord direkte sigte på at bane veien for en kommende verdenslærer og hans budskap til det 20de århundredes menneskehet.

Her står vi ved dr. Annie Besants næste store livsoppgave, i vor tid og for vor slegt at være den store lærers forløper, være røsten i ørkenen som roper:

Omvend eder, for himmerikes rike er nær!

### III

## Pioner.

### Ordenen Stjernen i Øst.

Det var et sandhedsvidne med Annie Besant's frygtløse mot, hendes uavladelige, livslange kamp for sandhet og ret, for personlig ærlighet og hæderlighet, for frihet og retfærdighet, som skulde bli det utvalgte redskap, banebryteren for den næste guddommelige inkarnation på vor jord.

Og man må spørre:

Forutsat at en slik begivenhet er mulig på dette tidspunkt av menneskehetens historie — *hvem* *anden* kunde vælges for en slik opgave end netop hun som under bitre konflikter gang på gang har valgt at følge sandheten, koste hvad det koste vil?

---

Vi har i det foregående set hvordan Annie Besant allerede i 1900 hævdet at en ny civilisation dæmret, „hvor enhet skal være grundtonen istedetfor strid, hvor kooperation, og ikke konkurrance, skal bli det ledende princip.“

I 1909 holdt hun en serie offentlige foredrag i London *The changing world* (på norsk: *Tidsskifte*), hvor hun i et omfattende utsyn over tidssituationen fastslog at den nuværende menneskehet på alle livs-områder hadde uttømt den nuværende civilisations resurser, hadde løpet linen ut og nu befandt sig i en blindgate; at det nu gjaldt at finde frem til en ny basis for civilisationen, at gjenskape vore idealer fra grunden av, at opdage nye metoder, nye fremgangsveier som kunde appellere til menneskehetens millioner.

Gjennem en stadig mere indgående teosofisk kundskap og en sterk indre utvikling var Annie Besant nådd frem til en klar, dypt begrundet overbevisning om at det 20de århundredes menneskehet stod foran et tidsskifte av den mest indgripende art, parallelt tidsskiftet for 2000 år siden, da en døende verdenskultur og en dekadent menneskerace, den græsk-romerske, skulde avløses av en gryende verdenskultur, den kristne, og av en ny menneskerace, den germanske, som skulde tilføre den samlede menneskelige kultur nye og væsentlige impulser.

Og som dengang en mægtig åndelig lærer fremstod i Palæstina for at anslå grundtonen for den kommende verdenskultur, således vilde der også nu, på dette kritiske tidspunkt av menneskehetens historie, fremstå en mægtig åndelig lærer som vil hjelpe menneskeheten til at ta det næste skridt i utviklingens medfør.

Og som for 2000 år siden kundskapen om Verdenslærerens komme gjennom datidens mysterie-



skoler spredtes over hele det romerske rike til alle dem som gjennom et liv i streng åndelig træning, et liv i selvtugt og forsagelse hadde vundet det åndelige klarsyn at de „hadde øine at se med og øren at høre med,“ så de kunde ta imot det vældige budskap — således spredtes den samme kundskap utover hele vor moderne verden i årene efter århundredeskiftet, gjennom nutidens vidt forgrenede mysterieskoler som de alvorlig søkende har adgang til, som vil forpligte sig til et liv i uselvvisk tjeneste, målbevisst arbeide på sin egen moralske og åndelige utvikling og ihærdige studier.

Samtidig med — og vel uten tvil under direkte påvirkning av denne bestemte kundskap — vokste der frem inden alle verdensreligioner en stadig stigende forventning om en mægtig religiøs verdensindsats, en forventning som den 11. januar 1911 ledet til opprettelsen av den internationale Orden *Stjernen i Øst*, som forkynder frembruddet av en ny tidsalder og en stor åndelig Lærers nær forestående komme og som omfatter medlemmer av alle religioner og folkeracer.

Ordenen som blev stiftet i *Benares* av en representativ kreds av teosofiske arbeidere, tilhørende mange forskjellige nationaliteter, er uten enhver organisationsmæssig forbindelse med Det teosofiske samfund, skjønt mange av dette samfunds medlemmer sluttet sig til den, og skjønt dr. Besant står som dens beskytter.

Denne internasjonale Ordens mægtige budskap er beregnet på at spredes langt utenfor deres kreds,

som står rede til at opta og virkeliggjøre Det teosofiske samfunds vidtrækkende og mangesidige program — hvad som også bevises av det interessante faktum, at Det teosofiske samfund idag, efter vel 50 år, omfatter henimot 42 000 medlemmer, mens medlemsantallet for Ordenens vedkommende efter de forløpne 16—17 års virksomhet når op til ca. 100 000.

Men Annie Besant's opgave var ikke uttømt derved at hun av indre vei, gjennom en slags bebudelse, om man vil, hadde mottat budskapet om Verdenslærerens komme og spredt det over hele verden — det var i hendes varetægt den unge disippel blev betrodd som skulde bli det fysiske redskap for Verdenslærerens fremtræden blandt det 20de århundredes menneskehet.

Det er nu en kjendt sak at der netop i vor tid arbeider sig frem en ny, delvis revolutionerende opfatning av de store åndelige læreres komme til jorden, og det også inden teologenes rækker, grundet på indgående bibelforskning — en opfatning som mange av de første kristne delte og som skjelner mellem to forskjellige personligheter inden Det nye testaments Kristusfremstilling: én personlighet, disippelen Jesus, hans ord og handlinger, og den mægtige personlighet som i Historien bærer navnet Kristus.

Og den naturlige forklaring på dette er, at Kristi mægtige ånd ikke lot sig føde som et litet barn, hæmmet og begrænset i sin verdensvirksomhet av barne- og ungdomsårenes langsomme vekst

og utvikling — men at han først ved Johannes's dåb i Jordan tok disippelen Jesu legeme i besiddelse og brukte det, såsnart situationen muliggjorde, og efterhånden nødvendiggjorde, en aktiv fremtræden fra hans side.

Det var ut fra en forlængst erhvervet kundskap om dette faktum og ut fra et bestemt budskap hun hadde mottat fra de Visdommens Mestre, hvis vilje hun i al sin gjerning søker at virkeliggjøre, at Annie Besant i 1909, på farens anmodning adopterte den dengang 12-årige J. Krishnamurti og hans yngre bror J. Nityananda.

Og budskapet var dette, at hvis J. Krishnamurti opfylgte de forhåbninger man hadde grund til at stille til ham, vilde han den gang bli det utvalgte redskap for Verdenslærerens fremtræden.

Dette var grunden til at den unge Krishnamurti blev utset til Stjerneordenens overhode, da denne organisation blev stiftet i 1911, mens det lå i sakens natur at intet *avgjort* på forhånd kunde sies om hvorvidt hans senere utvikling vilde opfylde de forventninger som blev stillet til ham.

Og nu begynde for alvor Annie Besant's pionerarbeide for den kommende Verdenslærer. Efterat hun allerede den 31. dec. 1908 i et offentlig foredrag i Madras hadde forkyndt en Verdenslærers forestående komme og i 1909 gjennom den tidligere nævnte foredragsrække *The changing world* hadde forberedt jordbunden her i Europa, avholdt hun i 1911 i *Queens Hall* i London en serie foredrag med tite-

len *The immediate future* (Den nærmeste fremtid), hvor hun offentlig frembar det i Vesten i høieste grad opsigtsvækkende budskap om en Verdenslærers nære komme.

Endda engang satte hun alt ind for en i verdens øine mer end tvilsom sak, endda engang måtte hun trodse spot og latter og mistænkeliggjørelse av sandhetsgrundlag og motiver — det fik ikke hjelpe!

Den kristne civilisations egen historie, fra Det gamle testaments profetberetninger og op til påskedramaet i Jerusalem, fortæller utvetydig om den skjæbne som venter sandhetsforkynderne fra en vantro samtids side — en skjæbne som hele Middelalderens, og for den saks skyld også Den nyere tids historie, bekræfter, og som gjorde oprettelsen av en organisation som *Ordenen Stjernen i Øst* til en likefrem bydende nødvendighet, om en lignende katastrofe skulde undgås i vore dage.

Vi husker alle, hvordan Verdenslæreren for 2000 år siden fødtes i utkanten av et mægtig verdensrike, det romerske, inden en foragtet og undertrykt race, jødene, og hvordan romerske myndigheter medvirket ved mordet på Profeten fra Nazaret.

Og for ikke at risikere en lignende skjæbne for en ny østerlandsk Lærer, også dennegang født inden et foragtet og undertrykt folk, det indiske, i utkanten av et mægtig verdensrike, det britiske, blev det en bydende nødvendighet at ta kampen op for denne nations åndelige og politiske frigjørelse — for uten et politisk og åndelig frigjort Indien vil

Verdenslærerens innsats i Østens religiøse liv for en stor del gå tapt, og ikke bare det: et åndelig og politisk undertrykt Indien vil ikke kunne magte sin verdensmission under den kritiske overgangstid som menneskeheten nu passerer igjennem.

Her står vi ansigt til ansigt med den indre historiske nødvendighet for Annie Besant's frigjørelsesarbeide i Indien fra 1893 og fremover, et arbeide som hendes teosofiske kundskap såvel som hele hendes tidligere karrière i like grad hadde trænet hende for. —

Kort efter disse foredrag i London kom verdenskrigens katastrofe som en eneste vældig bekræftelse på Annie Besant's forkyndelse av en døende og gryende tidsalder, et memento mori over individualismens og konkurransens, hatets og krigens tidsalder, hvis grundvolder måtte rystes og hvis former måtte knuses, forat en ny tidsalder, basert på brorskap og samarbeide, kunde grundlægges, forat det nye mægtige Liv kunde vokse sig frem i frie, skapende former.

Endda pågår kampen. Selve verdenskrigen utgjorde bare forspillet.

Fredsslutningen i Versailles blev bare indledningen til den sociale og økonomiske verdenskrig: Det 20de århundredes materialistiske mennesker må, synes det, ned i lidelsens dyp for at de overhodet kan bli mottagelige for det store åndelige budskap Verdenslæreren kommer for at bringe. —

Under alle disse års kampe og brytninger, under vanskeligheter og motstand av enhver art, liketil

retssak angående hendes formynderskap for de to unge indiske brødre, en process som blev ført frem til fuld seier for den opgave hun havde påtatt sig, gik Annie Besant sin sikre og uforstyrrelige gang, mens verdensbegivenhet på verdensbegivenhet indtraf som bekræftelse på hendes utsagn, som opfyldelsen av hendes håb.

Hun oplevet hvordan Indiens selvstyre blev indledet i 1921, og i 1925, umiddelbart efter Det teosofiske samfunds 50-års jubilæum, meddelte hun den indiske presse, som en redegjørelse i anledning av de rygter som var i omløp, at Verdenslærerens komme var indledet, at den store Lærer den 28. december 1925 hadde talt gjennom sin disippel *J. Krishnamurti*, denne disippel som i årenes løp mere end opfyldte de håb man hadde næret for ham.

Rolig møter hun angrepene og mistænkeliggjørelsen på grundlag av de mange forvanskede rygter og misvisende referater i verdenspressen av hvad som virkelig fandt sted nede i Adyar — hun har råd til at vente.

Og hun oplever allerede nu et begyndende omslag i samtidens vurdering av såvel *Teosofisk samfund* som *Ordenen Stjernen i Øst* og deres respektive budskap, et omslag som må virke forbløffende på disse to bevægelsers erklærte motstandere og som, efterhvert som det blir mer og mer avgjort, vil gi dem meget at tænke på.

Som et særlig karakteristisk eksempel kan nævnes den merkelige artikel i Januarnummeret for 1927

av det internationale tidsskrift *The Herald of the Star, Psychology and the Star*\*), av den tidligere nævnte professor i psykologi ved universitetet i *Montpellier, Emile Marcault*.

Efter et interessant utsyn over den nuværende brytningstid og dens fænomener på de forskjellige livsområder, sammenfatter professor Marcault situationen i disse ord:

„Overalt sporer vi tegn på en ny tidsalders frembrudd, på et høiere trin i bevissthetens utvikling.“

Derefter analyserer han et fænomen som *Ordenen Stjernen i Øst* i følgende avsnit:

„Om vi nu, efter at ha betraktet disse konvergerende, men adskilte og forskjellige antydninger til vekst, vender os til Stjernebevægelsen og prøver at måle dens værdi i lyset av de her nævnte symptomer, finder vi at den eier en ganske særskilt betydning, uten nogensomhelst sammenligning med de fritstående utviklingsfænomener som vi her efter tur har berørt. For den indeholder ikke én, eller nogen få, men alle de faktorer som utgjør den nye bevissthet, som vi enkeltvis har møtt på forskjellige områder av psykologisk vekst.

Og disse elementer foreligger ikke i en blandingstilstand eller til og med i en slags indgått forening — men i fuldkommen enhet.

\*) Offentliggjort i nr. 3—5 1927 av *Stjernen*, Nordisk tidsskrift for Den nye tidsalders idéer, Stjernens Norske Forlag, Box 34, Blommenholm.

Det liv, som ellers kan iagttas i adskilte former og fragmentarisk, sees her som et syntetisk hele; ikke, la os fastholde det, som en komponert syntese, frembragt ved en tilstet blanding av adskilte elementer, men en oprindelig, primitiv, elementær, skapende syntese.

Den forening av filosofi, religion og videnskap som gårdsdagens historikere og filosofer feilagtig kaldte syncretisme kan her iagttas som et levende fænomen. —

De kræfter som vi ser virksomme på alle menneskelige livsområder til tider og på steder hvor *Stjernens* indflydelse øiensynlig ikke i ytre forstand har nådd hen, er derfor de selvsamme som vi kan iagtta inden Stjernebevægelsen.

Men hvor disse kræfter er spredte, differentierte og arbeider ubevisst hos filosofer, videnskapsmænd og kunstnere, er de inden Stjerneordenen koncentrerte, forenede og fuldt bevisste.“

Hvordan er i virkeligheten en slik bevægelse opståt? spør professor Marcault.

„Vilde der ikke kræves et langt større geni end menneskeheten hittil har frembragt for at skape en slik bevægelse som Stjernebevægelsen gjennom blot og bar iagttagelse av samtidige tendenser og dannelsen av et system som skulde møte og gi gjenklang til dem alle?

Vilde ikke resultatet av et hvilket som helst slikt forsøk uundgaelig bli en Harlequins-kappe med alle slags lapper av religion, filosofi og videnskap, mer eller mindre kunstfærdig sydd sammen?



Store som de er, gjør allikevel ingen av bevægelsens grundlæggere krav på at være videnskapsmænd i dette begreps gjængse betydning.

De foregir ikke at være det, og, la os si det i al ærbødighet, de er ikke istand til ut av sit eget hode at skape en så storslagen syntese. Endnu mindre vilde det ha været mulig at vække tillive hos virkelig kultiverte mænd og kvinder en ny form for liv som svarte til en slik syntese, som, så hævder grundlæggerne, er blit betrodd dem som et budskap av overmenneskelige væsener, den menneskelige evolutions voktere.

Men de kjender dens hensigt og værd, de er sig fuldkomment bevisst de skapende kræfter som står bak dem, og som i virkeligheten altid har eksistert. For de mottok denne syntese fuldfærdig, før dens elementer begyndte at komme tilsyne som naturlige og ubevisste vekster i det menneskelige åndsliv: *Det teosofiske samfund* som *Stjernebevægelsen* har vokset frem av, som blomsten av stilken, blev grundlagt for femti år siden.

Resultatene av vore undersøkelser foreligger nu fuldt utredet: Et tidsavsnit i den menneskelige evolution er nu virkelig avsluttet. En ny tidsalder dæmmer.

Den nye tidsalders karakteristiske kjendetegn, iagttat hvor naturlige kræfter har frit spil, peker alle hen på en ny form for den menneskelige bevissthet som kan kaldes den kosmiske sans.

De selvsamme karakteristiske kræfter, som vi ser spredt over menneskelivets forskjellige områder,

ser vi organisert til en virkelig levende, magtfuld syntese i Stjernebevægelsen.

Bare en bemerkning maa nu tilføies. Hvad er bevissthet, om den ikke er *en* eller *andens* bevissthet, om den ikke *tilhører nogen*? Sociologer taler om en gruppesjæl. Men hvor er gruppehjernen som tænker kollektive tanker? Det er feilagtig når de kalder fælles tanker kollektive. En virkelig syntese kan bare skapes av et *organisert individ*. Vi ser at i enhver menneskelig frembringelse, enten det gjælder filosofi, videnskap eller kunst, er det altid et individ, et geni, til hvem vi må henføre enhver nyskapende syntese.

Hvorfor skulde ikke denne lov komme i anvendelse, når den syntese vi betrakter frembringer, ikke en filosofisk eller kunstnerisk skole, som varer nogen få år, men en hel kulturel æra, som hjælper, ikke bare nogen få hundrede, men mange millioner menneskelige sjæle i deres utviklingsgang? Historien fremviser en slik gigantisk åndsskikkelse ved begyndelsen til hvert tidsavsnit.

De som var tilstede ved leirilden i Ommen\*) den 27de juli 1926 vil ikke anse *Stjernens* pretensjoner på nogen måte overdrevne. For de har opplevet den kraft, fra hvilken alle utviklingsfaser både inden Stjernen og ute i den ytre verden skriver sig; de har hørt den mægtige og ømme røst, som fylgte dem med ærefrygt og løftet dem høit over deres

---

\*) Hvor Stjerneordenens verdenskongresser avholdes hver sommer.

egne små personligheter, ja endog høit over deres høieste længsler — de hørte Hans røst, som er midtpunktet og kilden for al utvikling. „Hvis du vil vandre veien, må du vandre den med mig; hvis du vil forstå, må du se gjennom mit sind; hvis du vil føle, må du føle gjennom mit hjerte.“

I slike historiske øieblikke som dette er Han veien, sandheten og livet — for dem som søker i videnskapen, såvelsom for dem som søker i religionen. Verden forandrer sig, fordi Herren er her. Verden forandrer sig til likhet med Ham.“

Såvidt professor Marcault.

Hvad den tidligere nævnte mer almindelige forventning om en kommende religiøs førerskikkelse angår, som ledet til opprettelsen av Ordenen Stjernen i Øst, så er det av betydelig interesse at konstatere, at den lever og rører sig, ikke bare inden tidens religiøse kredse, den findes i dag i mange leire, man møter den hos tænkere og forfattere, hos sociale reformatorer og hos kunstnere.

Det norske tidsskrift *Samtidens* januarhefte for 1922 avgir her et karakteristisk eksempel, idet en række av Europas kulturførere i *Tanker ved Årskiftet* her uttaler sig om verdenssituationen og alle, uten undtagelse, og helt uavhengig av hinanden, gir uttrykk for sin overbevisning om at menneskeheten idag befinner sig i et avgjørende tidsskifte, mens mange hævder at en religiøs nyindsats trænges, ja i virkeligheten er det eneste som kan redde os ut av uføret.

„Ingenting længter menneskeheten efter som efter



J. Krishnamurti, 1926.

egte førere, genier, profeter, befriere," uttaler den kjendte tyske forfatter *Albert Dresdner*. „Og visselig kan og må man tro på underet: hver dag, idag, eller imorgen, kan forsynet sende os den efterlængtede. Der skal et under til for at redde os.“

Endda mere slående er disse ord av *Fridtjof Nansen*, da han i december 1922 mottok Nobels fredspris.

„Aldrig har den lidende forvillede menneskehet ventet med større længsel på fredsfyrsten, på ham som kjender sit kald, menneskekjærlighetens fyrste, som løfter det hvite banner med det ene ord lysende i gylden skrift: Arbeid.

Hver og en av os kan bli en arbeider i hans fylking på dens seiersgang over jorden for at reise den nye slegt — for at bringe næstekjærlighet og ærlig fredsvilje — bringe troen på morgenrøden.“

Vi ser det, hvor forbløffende, hvor usandsynlig, ja likefrem fantastisk en slik mulighet som en Verdenslærers tilsynekomst i vort 20de århundrede forekommer dem som hører om den for første gang — der findes i verden idag et stigende antal intelligente og høit kultiverte mennesker, som er fuldkommen fortrolig med denne tanke, ja for hvem den fremtrær som den eneste mulige forklaring på en række ellers uforklarlige tidsfænomen, den eneste mulige løsning på en række ellers uløselige tidsproblemer.

Som „en tyv om natten“ er alle de store verdenslærere fremtrådt for en uforberedt samtid, heller ikke dennegang, synes det, blir det nogen undtagelse fra regelen, hvad menneskehetens store masse angår. —

Samme måned som professor Marcault offentliggjør sin opsigtsvækkende artikkel, i januar 1927, da Verdenslærerens overskygning av disippelens legeme er et fuldbyrdet faktum, utsender dr. Besant en ny redegjørelse, dennegang til den amerikanske presse, for at retlede verdensopinionen angående den store Lærer og hans budskap om *Lykkens kongerike*:

„— — — Vestens mennesker længter efter et budskap som skal gjengi dem religionen, en religion, som er i harmoni med den nye intellektuelle verden, såvelsom med den fysiske, med menneskets voksende magt over naturkræftene.

Verden ser frem til et nyt budskap som skal lede nationene i de kommende århundreder.

Hvis Guds plan med utviklingen er alle menneskesjæles fuldkommengjørelse, innebærer da denne plan, som et middel til fuldkommengjørelse, en lykkens vei, såvelsom en sorgens vei? . . .

Jeg har længe trodd at Gud er lyksalighet, og jeg har lyttet med glæde til læren som fremhæver den tanke at det åndelige liv findes gjennom lykke, gjennom glæde, gjennom skjønnhet, og jeg tror at denne forkyndelse med rette blir git i en tid som vor med dens voksende materielle velstand.

Ellers vil materielt velvære, økende med menneskets økende magt over naturen, tilslut få overhånd og kvæle det åndelige liv i mennesket. Verdenslæreren kommer med et lykkens budskap til hjelp og veiledning for jordens folkeslag i kommende tider. Bare på denne måte kan verden reddes.“

#### IV.

### **Eksperimentator.**

#### **Den nye civilisations vugge.**

Omtrent samtidig med den netop citerte redegjørelse fremla dr. Besant, også for den amerikanske presse, hovedlinjene av den plan som hadde vokset sig frem til modning under hendes ophold sammen med J. Krishnamurti vinteren 1926—27 i Stjerneordenens hovedkvarter i Ojai, Kalifornien.

Planen frembyr i flere retninger punkter av meget stor interesse.

Verden befinner sig nettop nu i en overordentlig kritisk overgangstid.

De gamle samfunnsforhold er rystet i sine grundvolde, de gamle former er i rask oppløsning uten at man har nye at erstatte dem med.

Menneskeheten synes omsider at være våknet til fuld selvbevissthet, den søker at vinde overblik over hvor den står i dag og hvilke midler den har til sin rådighet for sin fortsatte utviklingsgang.

Eksperimenter pågår på alle livsområder og i mange land, få ledet med virkelig innsigt, med visdom.

Her er det dr. Besant sætter ind med sin dyptgående teosofiske kundskap, sin rike og mangeartede erfaring og sin fremdeles kolossale arbeidskraft.

Om det stort anlagte kolonisationsforetagende i Ojai-dalen, Kalifornien, meddeler dr. Besant selv indledningsvis følgende:

„Amerikanske antropologer fortæller os, at en ny mennesketype — „kanske en underrace“, sier den største av dem alle, dr. Hrdlika — begynder at fremtræde i De forenede stater, især i Kalifornien, og almindelig iagttagelse her bekræfter dette faktum.

Historien fortæller os at ved hver slik ny start oppstår en ny civilisation, grundet på en stor profets, eller et overmenneskes budskap.

Ved et slikt vendepunkt står vi idag.

Skal vi efterligne fortidens mennesker og blindt ignorere utviklingens lov? *Eller skal vi med åpne øine samarbeide med denne lov ved at skape den jordbund, hvori Den nye civilisations sæd kan bli sådd,\**) skal vi litt efter litt så denne sæd med omsorg og forståelse, skal vi forberede en ny tingenes orden, som kan tjene som model for utenverdenen og markere begynnelsen til en ny epoke?“

Om selve Ojaidalen, hvor dette målbevisste kolonisationseksperiment skal foretas meddeler dr. Besant, at den er en av verdens skjønneste dalfører, omgitt av bjergkjeder, stille og bortgjemt, sparsomt bebygget.

---

\*) Uthævet her.



„Om vinteren dækker sneen de høie fjeldtoppene, men aldrig selve dalen. Klimaet er underfuldt. Her vokser aprikoser og andre frugttrær, men fremforalt appelsintrær, bugnende av gylden frugt. Solen stråler fra en mørkeblå himmel og når den om kvelden glir ned bak tindene, lyser fjeldsidene i purpur og violet, og når aftenskyene svømmer i den klare luft gløder de i purpur og orange, mens her og der blågrønne sjøer og glitrende elver er med om at skape et panorama av en så lysende pragt, at jeg bare har set dets make i Egypten eller i Indien under regntiden.

Selve dalen frembyr strækninger av sletteland, avbrutt av bakker og bølgende høidedrag, mens de vældige fjelder, nøkne og utilgjængelige, omslutter dem med sine beskyttende arme. Slik ser den ut, vuggen for den nye civilisation i Amerika.“

Her er det, det skal skapes, det åndelige centrum som skal bli frøet for den nye civilisation i den del av verden. Andre centrer, i andre deler av verden, er under forberedelse — i Holland, f. eks., på Stjerneordenens europeiske hovedkvarter, Eerde slot med tilliggende landstrækninger.

Stjernemedlemmer over hele verden, som tror på en ny tidsalders frembrudd og på Krishnamurti som redskapet for Verdenslæreren, vil være med om å fremarbeide centret i Ojaidalen.

En liten kreds av hengivne, erfarne og veltrænede Stjernemedlemmer og teosofiske arbeidere vil her, inspirert av Krishnamurtis og dr. Besant's nærvær under flere måneder hvert år, planmæssig

prøve at bygge op dette centrum i samarbeide med dalens kolonister, som ikke behøver at tilhøre nogen av de to organisationer, men som, for at opnå medlemskap av kolonien, selvsagt må omfatte dens idealer, uanset hvilken religion de forøvrig måtte tilhøre.

„Et slikt etisk og dypt religiøst grundlag, som alle medlemmer samles om, er grundbetingelsen for i det hele at gå i gang med dette foretagende“, uttaler dr. Besant.

„La mig prøve at antyde de idealer som dette centrum vil prøve at virkeliggjøre — til en begynnelse kanskje svakt og ufuldkomment, det kan ikke være anderledes, når vort mål er fuldkommenhet.

„Vær derfor fuldkomne“, var Kristi bud, og han påla os ikke det uopnåelige.

Hvilke er da disse idealer?

Medlemmenes fysik må utvikles til skjønnhet og harmoni gjennom sunde legemsøvelser, lek, sport av en ikke forrående art, gjennom renhet og enkelhet i det daglige levesæt, gjennom et utstrakt friluftsliv i det herlige klima, gjennom den utsøkte naturskjønnhet som omgir dem og gjennom skjønnhet i hjem og forfinelse i dragt, tale og manerer.

Et fuldkomment fysisk legeme må være målet. Gjennom disse midler var det at det gamle Grækenland utviklet mænd og kvinder hvis skjønnhet endda står som vort ideal.

Følelsene må utvikles gjennom et gjennomført broderlig og venskabelig samliv, ved en resolut utelukkelse av al mistanke, mistro, tillæggelse av dårlige

motiver og al smålig dømmesyke. Alle følelser hvis kilde er kjærlighet, må styrkes, alle dem hvis kilde er had, må odelægges.

Selv gode følelser må ikke tillates at forringe likevegt og balance. Overdrevne fysiske uttrykk utover den stadige utstråling av godhet, som ingen ord trenger, må litt efter litt bringes under fuld kontrol. Følelseslivet utvikles bedst gjennom høie idealer og gjennom daglig uselvvisk tjeneste av enhver art. På slik vis blir livet fuldt av glæde, og selviske følelser dør bort av sig selv. De følelser som gir sig uttrykk i kunst, og i glæde over skjønnhet, i musik, maleri og skulptur, må finde stadig opmuntring.

Forstanden må utvikles gjennom studium, diskussioner og ihærdig tænkning og kultur må indgå som et led i utdannelsen. Utdannelse, kundskap, kan andre gi én, eller man kan opnå den gjennom studium av bøker. Men kultur, den må erhverves av den enkelte selv, idet han anvender hvad han har lært til en dyptgående forståelse av den menneskelige natur, gjennom sympati med menneskelig forskjelligartethet, og gjennom virkelig fordomsfrihet. Legemets frie og gratiøse holdning, forfinelse i dragt, tale og manerer blir likeså naturlig for det kultiverte menneske som skjønnhet for blomstene. Og uten alt dette er et virkelig demokrati umulig."

Efter at ha omtalt planens praktiske detaljer og behov, som opprettelse av skole, bibliotek, religiøst tempel, kunstsamling, teater, sports- og lekepladser, osv. osv., og efter at ha nævnt at kolonien vil stå åpen for kulturinteresserte, for videnskapsmænd

og kunstnere fra alle land, avslutter dr. Besant sin redegjørelse med følgende appel:

„Tænkende og forutseende amerikanske borgere, som forstår de muligheter og de farer som de kommende tiders omveltninger innebærer, og som ønsker at være med på en fredelig og skridtvis forberedelse for disse forandringer, tilbyr jeg herved en enestående anledning til at tjene, ikke bare sit land, men hele verden. For forberedelsesarbeidet er lettere her end noget andet sted.

De som tror på Verdenslæreren — som nu er midt iblandt os — vil med iver hjelpe til at lægge grundvolden for hans glade budskap til verden, han som forkynder frembruddet av en ny Brorskapets civilisation, som vil muliggjøre et enklere, naturligere og mere skjønhetfylt liv for alle i langt mere inspirerende og virkelig kultiverte omgivelser, i forståelsen av alles enhet i det ene guddommelige Liv, hvis inderste væsen er lykke, salighet. Skal vi ikke bygge et samfund, hvis medlemmer i stadig stigende grad lever op til disse idealer, således som deres Lærer allerede lever dem til fuldkommenhet, og på denne måte for verden bevise muligheten av at leve i den virkelighet som er glæde, i den uselviske tjeneste som er frihet?“

I denne utførlige og omhyggelig begrundede appel kaster Annie Besant tillike et blik tilbake over sin virksomhet i Indien gjennom mer end en menneskealder, ikke for at dokumentere den enestående utrustning for løsningen av denne kjæmpeoppgave, som hendes indiske erfaringer gir hende på forskjel-

lige livsområder — men for at dokumentere sin absolutte tillid til de Visdommens Mestre som skridt for skridt ledet og inspirerte hendes gjenreisningsarbeide på det indiske kontinent, og som nu på samme vis leder og inspirerer det kolossale eksperiment i Ojaidalen.

Ansigt til ansigt med disse dr. Besants allersidste arbeidsopgaver, idet hun står som leder for hele foretagendet, mindes man uvilkårlig hvordan Annie Besant allerede som ganske ung social reformator tumlet med spørsmål som disse:

Hvorfra skulde man hente det ledende motiv, inspirationen som var nødvendig for at virkeliggjøre menneskenes brorskap? . . .

Hvor fandtes det materiale, hvorav et ædlere samfund kunde bygges?

Det er som en nær 80-årig pioner hun klart ser svarene på disse spørsmål og målbevisst gir sig igang med det i denne boks indledning omtalte kjæmpeforetagende at uteksperimentere i miniaturmålestok det fremtidens menneskesamfund som i alle sine fundamenter er grundet på et konsekvent gjennomført brorskapsideal.

Teoretisk set er opgaven på ingen måte utopisk — den falder tvertom sammen med hele den moderne eksperimentelle videnskaps logiske ræsonnement og praktiske arbeidslinjer, som en Luther Burbanks, som pionerene inden f. eks. racehygienen er fuldt fortrolig med.

Det er bare den forskjjel at dr. Besant, i klar bevissthet om de vældige moralske og åndelige kræfter som står bak hendes foretagende, bygger sit ekspe-

riment helt *indenfra*, ut fra sit menneskestofs fulde, frivillige tilslutning til hver av eksperimentets detaljer — en triumf for al storstilet eksperimentel videnskap og en antydning av de fremtidens utviklingsmuligheter som meget få sociale reformatorer endda våger at drømme om, og som efterhvert vil sætte individets frihet i egentligste forstand i lovparagrafenes og lovtvangens sted.

Her, på dette vældige utsigtpunkt med utsyn ind mot de menneskeutviklingens svimlende tinder, som endda stort set tilhører en fjern fremtid — skjønt kanskje ikke så fjernt som vi tror — vil vi forlate Annie Besant.

Ung og fremadvendt står hun der, trods sine 80 år, med et langt livs enestående karriere bak sig, og med et djervt og livsmodig foretagende foran sig som — hvem vet? — vil markere en epoke, ikke bare i den eksperimentelle videnskaps og de sociale reformatorers, de nyskapende politikeres historie, men i hele menneskehetens historie.

Og ikke noget vakrere mindesmerke kan reises over den del av Annie Besant's liv som har været behandlet i nærværende biografiske skitse end den tale som dr. Besant holdt den 23. juli 1924, da hun, ombrust av tuseners hyldest og tak, ikke bare i sit hjemland, men hele verden over, feiret sit 50-års-jubilæum i offentlig virksomhet, og da hun kastet et blik tilbake over sit eget liv og langt ind i fremtiden.

Hun skildrer indledningsvis sine følelser og tanker under aftnens lange rad av festtaler:

„ . . . Mine tanker gik tilbake til de dage da jeg endda var barn og elsket at læse heroisk litteratur, beretninger om store kampe for sandhet, for retfærdighet og for frihet.

Jeg husker hvordan hjertet sank i livet på mig, når jeg tænkte:

„De heroiske dage er forbi, det findes ingenting at se frem til av kamp, av heroisme, av stort ædelt arbeide“ — for slik drømmer barn!

Men jeg vil si til dere som nu er unge: Se frem! Det ligger en tid foran dere, fuld av endda ædlere opgaver som vi ikke har løst og som dere skal løse; der er en endda større sak at tjene, som vi ikke har fundet frem til, men som venter på dere. For menneskeheten er evig ung, selv om mænd og kvinder ældes, og menneskeheten stiger mot stadig høiere tinder, eftersom slegtled efter slegtled sætter sine evner ind. For verden fornyer stadig sin ungdom, og den tidsalder som svinder gir liv til den nye som fødes.

Nogen har sagt jeg er ung. Ja! For der gis ikke alder for den som stræber efter at leve i Det evige.

Nogen har talt ikveld om arbeide, om offer. Jeg undres om dere alle vet, som jeg vet det nu da mit legeme er gammelt, at der findes ikke slik glæde til i verden som glæden ved at ofre sig for en stor sak. Det findes ikke smerte forbundet ved det, bare den usigelige lykke som følger det privilegium at arbeide for noget som er større end én selv. Og jeg husker de dage da jeg hadde mistet barnetroen og endda

ikke var nådd frem til den større tro som blev min for en og tredve år siden, og som altid blir mer og mer lysende, med større og større troesvisshet eftersom årene går — jeg husker hvordan Herbert Burrows og jeg vandret gjennom Londons gater i sneslaps og søle efter et natmøte for omnibuskjørere, som ikke hadde anden fritid at møtes på, jeg husker hvordan jeg vendte mig mot ham og sa: Herbert, jeg undres på hvorfor ialverden vi holder på med alt dette, og han sa: Fordi vi ikke kan la det være!

Og i dette svar lå der en stor sandhet. For Gud som hele tiden utfolder sig inden i os, driver os fremover, også da når vore øine er blinde for Hans Herlighet, og det er Han alene som utretter alt arbeide i verden, Han alene som bringer hvert offer. Det er Han som lever i vore hjerter og som inspirerer os til tjeneste. Og det er, når vi får øie på den sandhet, det er da vi får vissheten om at ingenting som vore legemer, vore hjerner og vore hjerter kan utrette, i det hele er utrettet av os, for alt arbeide er Hans alene, og der findes i virkeligheten ingen anden end Han.

Og vi forstaar at vi arbeider i Hans kraft — og Han er aldrig svak; i Hans styrke — og Han trættes aldrig; i Hans ungdom, den sterke udødelige Ungdom som aldrig ældes. Og jeg vil si til hver og en av dere, at den kraft lever inden i dere, og den styrke er Guds egen guddommelige styrke og at legemet bare er Den levende Guds tempel. Da forstår du, at det er ikke du som arbeider, men Han! Det er ikke du som planlegger, men Han som planlegger, og



at alt hvad du har at gjøre, det er at bli en kanal for det mægtige Liv, i hvilket universet lever og rører sig. Og hvem drister sig til at si, at de som besjæles av dette liv — og i hver og en av dere bor Han — at de ikke kan skape en ny Himmel og en ny Jord ved Kristus og Gud inden i dem, ved Ham som er kilden til al styrke, ved Ham som alene gir kraft til at overvinde enhver hindring?

Og dette er mit budskap til dere alle, unge og gamle: Stol på det guddommelige Liv inden i dig og i hvert av dine medmennesker, forstå at det findes der i dit hjerte, og du vil lære dig til at se det hos alle du møter. Da findes der ingen tvil mere.

Jeg slutter med noen ord som jeg tror er uendelig sande, men som så ofte bare citeres halvveis — det er Kiplings berømte ord da han talte om Østen og Vesten, at „aldrig de to vil møtes“ og som fortsetter slik:

„Men der gis hverken Øst eller Vest, hverken grænser, racer eller kaster, når to sterke mænd møtes ansigt til ansigt, om de kommer fra jordens ytterste ender.“

Og det er sandt, enten de er fra Storbritannien eller fra Indien, det er sandt, hvor dette liv end skriver sig fra, fra den ene kant av verden eller fra den anden, — så er det bare ett liv, og vi er alle ett i Ham, og vi vil føre dem sammen, alle jordens i det ytre adskilte land, fordi det indre Liv for evig er ett!“

## **Annie Besant's plads i Historien.**

En engelsk politiker, en av talerne ved det nys nævnte festmøte i London til ære for dr. Besant, fortæller hvordan Annie Besant i 1880-årene morgen efter morgen i Londonertåken gik ned til dokkene for at organisere dokarbeiderne, som i de tider kunde tjene ca. 28 øre dagen.

„Jeg overdriver ikke, når jeg sier, at hun en morgen talte til 6000 mænd uten at kunne se så mange som seks av dem. Men hun talte ut i tåken ord, fulde av en mors kjærlighet og trøst, ord fulde av håb og glæde og mot.“

Det er endda alt for tidlig at søke at bestemme Annie Besant's plads i Historien.

Men så meget kan idag med visshet sies:

Stor er hun som politiker, som social reformator, som organisator. Stor er hun som taler og skribent, som lærer og leder.

Men størst er hun som pioner, som seer og profet.

I en farlig og mørk overgangstid i menneskehetens historie, da tåken sænker sig tæt om os og menneskene knapt ser hånden for sig, taler hun til de nødlidende og hungrende masser, til hundrede

tusener, som aldrig får se hende ansigt til ansigt, ord, fulde av en mors kjærlighet og trøst, ord, fulde av håb og glæde og mot.

Derfor flokkes fremforalt ungdommen om hende og hilser hende på hendes hædersdag i ord som disse:

„Når vi har tilbakelagt femti år i det offentlige liv, når vi har nådd de 77, mon vi da endda kan bære vort hode høit, endda ha vore idealer uplettet, endda løfte det stolt, brorskapets banner, mon vi da kan gi til alle omkring os, ikke bare visdommen, vundet av de mange års erfaringer, men også den underfulde styrke, som bare ungdommens ubetvingelige entusiasme kan utstråle?“

Er tidene mørke og natten lang og tung — Annie Besant fortviler ikke. Hun vet at morgenen er nær, hun har alt set solens første stråler på fjeldtindene, hun har hørt Hans stemme, som kommer for at indvarsle en ny dag, for i menneskehjertene at oprette Lykkens evige kongerike.

Slik vil hun bli stående i Historien: Som pioneren, seeren og profeten, som den frygtløse forløper for Ham, hvis budskap hundreder av år frem i tiden blir det brød, som mætter menneskehetens millioner.



## INDHOLD

Forord . . . . .	5
Pioneren . . . . .	7
I <i>Annie Besant og Vesten: Sandhetssøkeren.</i>	
1. Kampår . . . . .	21
2. Social indsats . . . . .	29
3. Sandhetssøkeren . . . . .	35
4. Gjennem storm til fred . . . . .	40
II <i>Annie Besant og Østen: „Opbyggeren av et verdensrike“.</i> (Sir S. S. Iyer, L. L. D.)	
1. Teosofiske impulser . . . . .	52
2. Indiens gjenreisning, religiøst, pædagogisk, socialt . . . . .	64
3. Indiens politiske frihetskamp . . . . .	76
4. Gandhis revolutionære bevægelse . . . . .	92
5. I eller utenfor Det britiske verdensrike? . . . . .	99
III <i>Annie Besant og Verden: Pioneren.</i>	
1. Taler og forfatter: Politisk og socialt arbeide . . . . .	107
2. Leder og lærer: Det teosofiske samfund . . . . .	118
3. Pioner: Ordenen Stjernen i Øst . . . . .	139
4. Eksperimentator: Den nye civilisations vugge . . . . .	155
Annie Besant's plads i Historien . . . . .	166





922 Heber, Hilley m.  
B46h Annie Besant

Fc ~~Apple~~  
byder 1

Denne bok forfalder til innlevering

1781 DEC 1927	6 MAJ	20 SEP 1950
8261 JAN 1928	15 AUG	
19 JAN 1928	18 OKT	17 JUN 1951
8261 JAN 1928		
8261 MAR 1928	9 MARS 1930	
12 MAR 1928	10 JUN 1932	
8261 MAR 1928	1 JUNI 1932	
21 MAR 1928	9 MAJ 1933	
15 MAR 1928	24 OKT. 1933	
8261 MAR 1928	6 NOV. 1935	
19 SEP 1928		
26 SEP 1928	2 JUL 1953	
	24 OCT 1955	
95 JAN		
	22 AUG 1955	



Depotbiblioteket



76g0 57 691



922

B-40h

---

---

Memo  
Annie  
Besant

---

---

921

BES